

6 Studiemedlen och trygghetssystemen

6.1 Uppdrag att överväga gränsdragningen mellan studiemedelssystemet och de sociala trygghetssystemen

Enligt direktiven ska kommittén överväga hur gränsdragningen mellan studiemedelssystemet och de sociala trygghetssystemen ska se ut. Kommittén ska lämna förslag till förtydliganden av gränsdragningen för att systemen ska kunna samverka på ett optimalt sätt.

Direktiven innebär att kommittén kan föreslå förändringar kring gränsdragningsfrågor mellan studiemedel och andra förmånssystem och att kommittén kan lämna förslag till förändringar av studiemedelssystemet. Kommittén har inte sett att det har legat i uppdraget att föreslå förändringar av andra trygghetssystem. Skälet till detta är bl.a. att flera av dessa frågor ligger eller har legat i andra utredningar, t.ex. SGI-utredningen inom Socialdepartementet och den i budgetpropositionen för 2009 aviserade socialförsäkringsutredningen, vilka följer särskilda beslutsprocesser. Kommittén har däremot sett sig fri att uppmärksamma problem som studerande kan möta inom andra trygghetssystem och att göra bedömningar av vad som kunde vara rimliga lösningar på dessa problem. Kommittén avstår dock från att beröra generella regler och t.ex. beloppsnivåer inom andra system, såvida dessa inte specifikt rör studerande.

Kommitténs uppdrag att kartlägga kommunernas tillämpning av socialtjänstlagen och praxis för försörjningsstöd till studerande sammanfattas i detta kapitel, men redovisas i sin helhet i bilaga 7.

6.2 Inledning

Studiemedelssystemets samspel med andra trygghets- och välfärds-system har behandlats i flera betänkanden och flera utredningar har på senare tid haft närliggande utredningsuppdrag. Här kan nämnas SGI-utredningen som redovisade betänkandet *Sjukpenninggrundande inkomst – skydd och anpassning* (SOU 2003:50), Studiesociala utredningen, som redovisade betänkandet *Studerande och trygghetssystemen* (SOU 2003:130) och Socialförsäkringsutredningen som lämnade betänkandet *Mera försäkring och mera arbete* (SOU 2006:86).

Parallellt med Studiesociala kommitténs arbete har Utredningen om en översyn av aktivitetsersättningen genomförts. Denna utredning redovisade sitt uppdrag i november 2008, i betänkandet *Brist på brådska – en översyn av aktivitetsersättningen* (SOU 2008:102). Inom socialdepartementet har även en arbetsgrupp haft i uppdrag att se över bestämmelserna för sjukpenninggrundande inkomst (SGI). Arbetsgruppens uppdrag har varit att föreslå en modell för att beräkna sjukpenninggrundande inkomst utifrån historiska inkomster.¹ Kommittén har haft löpande kontakter med dessa båda utredningar. I budgetpropositionen för 2009 har regeringen vidare aviserat att en parlamentarisk utredning tillsätts. Denna ska formulera principer för ett sammanhållet, balanserat och hållbart socialförsäkringssystem. Utgångspunkten ska vara att socialförsäkringssystemet ska ge en god ekonomisk trygghet och samtidigt vara utformat så att det understödjer arbetslinjen.

I vår analys av studiemedlens samspel med andra ersättnings-system konstaterar vi att de regler som finns ofta är relativt ändamålsenliga, men att många studerande inte känner till vad som gäller eller vad som händer i en viss situation, t.ex. vid sjukdom. I flera fall har kommittén kommit till slutsatsen att informationen om trygghetssystemen för studerande måste förbättras. Informationsfrågan behandlas i kapitel 7 *Förbättrad information till studerande*.

Trots att reglerna för studiemedel behandlas i kapitel 4 *Ett enklare studiemedelssystem* har vi valt att här i kapitel 6 behandla regler för studiemedel vid sjukdom och vid tillfällig vård av barn eller närstående. Dessa bestämmelser har en nära koppling till de frågor som i övrigt behandlas i detta kapitel. Våra förslag och

¹ Regeringen (2008b).

bedömningar ska även ses i ljuset av förslagen till förbättringar av studiemedelssystemet.

Med hänsyn till Studiesociala kommitténs omfattande uppdrag och begränsade tidsramar har kommittén varit tvungen att begränsa sin analys till de större gränstorna mellan studiemedelssystemet och andra trygghetssystem samt till de problem som kommittén har uppfattat som mest besvärande.

6.3 Studiemedlen och de andra trygghetssystemen – grundprinciper

Kommitténs bedömning: Den grundläggande principen för gränsdragningen mellan studiemedelssystemet och andra trygghetssystem bör vara att studiemedelssystemet ska täcka den studerandes levnadsomkostnader under studietiden. Levnadsomkostnader under t.ex. ferietid, vid sjukdom eller föräldraledighet, dvs. under tid då inga studier bedrivs, bör täckas genom inkomst av arbete eller andra bidrag eller försäkringar inom de sociala trygghetssystemen.

Speciella behov som studerande kan ha av t.ex. särskilda hjälpmedel, bör täckas av andra ersättningar än studiemedel. Huvudprincipen bör vara att behovsprövade bidrag som icke studerande kan få, bör vara öppna för studerande med studiemedel på samma sätt som i dag. En anpassning av studiemedelssystemet till andra ändamål än studier, bör göras endast om det inte finns andra förmånssystem som kan tillgodose de särskilda behoven och om det finns starka utbildningspolitiska skäl för detta.

Vad som ska rymmas inom studiemedelssystemet och vad som ska rymmas inom ramen för andra försäkrings- eller bidragssystem, och gränsen däremellan, har diskuterats i flera utredningar. Vissa har förespråkat att grundstrukturen i de befintliga systemen i huvudsak bör ligga fast, dvs. att respektive förmånssystem ska vara till för dem som befinner sig i motsvarande situation, t.ex. för alla som är sjuka. Sådana var exempelvis förutsättningarna för den studiesociala utredningen 2003 och den analys som gjordes i betänkandet *Studerande och trygghetssystemen* (SOU 2003:130). Andra har förespråkat att studerande i huvudsak borde uteslutas

från de mer generella systemen och att tryggheten för studerande borde hanteras inom studiemedelssystemet. Exempelvis förordades en standardsjukförsäkring för studerande i betänkandet *Sjukpenninggrundande inkomst. Skydd och anpassning* (SOU 2003:50).

Orsaken till att det är svårt att hitta en gemensam lösning på utformningen av trygghetssystemen är framför allt att det finns samhällsliga mål som i bland strider mot varandra. Det leder till att företrädare för skilda områden ofta har olika syn på hur systemen bör utformas. Inom politiken i stort är arbetslinjen en vägledande princip. Den principen leder till att försäkrings- och bidragssystemen främst ska uppmuntra till arbete. Målen har varit att bryta utanförskapet och öka sysselsättningen. För sjukförsäkringsområdet är det ett mål att hålla frånvaron från arbete på en stabil och låg nivå. Den ekonomiska familjepolitiken har som mål att förbättra förutsättningarna för en god ekonomisk levnadsstandard för alla barnfamiljer. Studiestödet har bl.a. som mål att rekrytera till studier och att verka utjämnande mellan individer och grupper i samhället.²

För socialförsäkringsområdet generellt har det ofta betonats att socialförsäkringarna måste vara just försäkringslösningar, dvs. att det måste finnas en tydlig koppling mellan inbetalda premier och själva försäkringen.³

Målen för de olika politikområdena är, som framgår ovan, delvis motstridiga. Det kanske tydligaste exemplet är att det kan vara svårt att förena ett sysselsättningsmål med en vilja att rekrytera till studier och att uppmuntra livslångt lärande.

Målkonflikterna har i vissa fall lett till att ett system som ursprungligen varit avsett för ett visst syfte efter hand har förändrats för att även anpassas till andra mål än det ursprungliga. Så är fallet för t.ex. sjukförsäkringen och reglerna om sjukpenninggrundande inkomst (SGI) och s.k. SGI-skyddad tid. SGI-reglerna var ursprungligen avsedda att försäkra arbetande för inkomstbortfall i samband med sjukdom, men har successivt ändrats för att tillgodose andra politiska mål. Det har inneburit att reglerna i dag är relativt långt ifrån sitt ursprung. Nu innehåller systemet även särskilda skyddsbestämmelser för bl.a. studerande i syfte att underlätta studier och livslångt lärande. I andra fall har målkonflikterna lett till att speciallösningar har skapats inom andra system än det huvudsakliga. Exempelvis finns både ett sjukförsäkringsskydd och

² Prop. 2008/09:1.

³ Se t.ex. SOU 2006:86.

ett barn tillägg inom ramen för studiemedelssystemet, i stället för att sådana behov har hanterats inom ramen för sjukförsäkringssystemet respektive barnbidraget.

Fördelen med att samla alla individer i samma huvudsakliga situation (t.ex. "föräldralediga", "studerande", "sjuka") i samma trygghetssystem är att alla då behandlas lika. Nackdelen är främst att det är svårt eller kanske omöjligt att tillgodose alla samhällliga målsättningar i ett och samma trygghetssystem, just med anledning av att målsättningarna i bland är motstridiga.

Alternativet till att t.ex. hantera alla som är sjuka inom sjukförsäkringssystemet och alla som studerar inom studiestödssystemet, är att ha speciallösningar för olika situationer inom olika system. Exempelvis kunde arbetslösa som påbörjar studier få ett eget studiestöd inom ramen för arbetslöshetsförsäkringen. Ett sådant studiestöd kunde kanske bättre uppmuntra just arbetslösa att påbörja studier för att på så sätt bryta arbetslösheten. På samma sätt har det ofta diskuterats om det ska finnas särskilda lösningar för studerande inom ramen för studiemedelssystemet, t.ex. i form av en särskild sjukförsäkring, särskilda bostadsbidrag eller särskilda föräldraförmåner.

Fördelen med sär lösningar inom ramen för studiemedelssystemet är framför allt att det samlade regelverket då kan vara enklare att överblicka för de studerande och att alla situationer en studerande kan "drabbas av" täcks inom ramen för ett system och, sannolikt, inom en myndighets ansvarsområde. Lösningarna kan då också anpassas utifrån de studerandes speciella behov. Nackdelen med att samla alla lösningar för studerande inom studiemedelssystemet är främst att studerande som exempelvis får barn eller blir sjuka behandlas annorlunda än andra personer som får barn eller blir sjuka. Sär lösningar för studerande bryter då i stället enhetligheten inom övriga politikområden.

Ett problem med att ha sär lösningar inom olika system är att den ersättning som en person får kommer att bero på till vilken grupp han eller hon räknas. Så blir det eftersom ersättningsnivåer och regler i övrigt kan skilja sig åt beroende på om man exempelvis är yrkesarbetande, arbetslös eller studerande. Om en person t.ex. blir sjuk måste det bestämmas om den ska få del av sjukförsäkringen inom studiestödssystemet eller av sjukpenningssystemet. Vilket ersättningssystem någon "tillhör" blir en definitionsfråga. Detta återspeglas t.ex. i det nuvarande sjukförsäkringsskyddet för studerande som enbart omfattar studerande med studiemedel.

Studerande utan studiemedel ses i detta sammanhang inte som studerande utan är helt hänvisade till den ordinarie sjukförsäkringen.

Med samlade lösningar för alla som blir sjuka inom socialförsäkringssystemet och för alla som studerar inom studiestödssystemet blir reglerna och beräkningen av en ersättning i huvudsak lika för alla. Det behöver då inte definieras vilken grupp någon tillhörde innan han eller hon exempelvis blev sjuk. Eftersom många växlar mellan studier och annan sysselsättning är detta en klar fördel.

Vilken lösning är att föredra sett ur individens perspektiv? Det finns inget entydigt individperspektiv som säger att den ena lösningen är bättre än den andra. Den lösning som är fördelaktigast beror helt på individens situation och på utformningen av regelverken. En person som exempelvis arbetar parallellt med sina studier eller har arbetat innan han eller hon började studera kan t.ex. vara gynnad av en sjukförsäkring placerad inom socialförsäkringssystemet. En person som inte arbetar eller har arbetat kan i stället vara gynnad av någon form av sjukförsäkring inom studiemedelssystemet.

Kommitténs uppfattning är att man måste välja väg för studiemedelssystemets samspel med andra trygghetssystem. Antingen måste man förorda lösningar som innebär att de studerandes alla behov i huvudsak täcks inom ramen för studiemedelssystemet, eller förorda att studiemedelssystemets uppgift begränsas till att täcka levnadsomkostnaderna för den studerande själv och under den tid studier bedrivs. Kommittén anser att det inte är lämpligt att ha alternativa trygghetssystem där individerna själva kan välja det som är mest förmånligt. Alternativa system ger otydlig styrning och otydliga incitament för de studerande, samt blir krångligt och oöverskådligt. Det skulle även kunna ge upphov till försök att manipulera systemen för att komma i fråga för mer förmånliga lösningar.

Oavsett vilken väg som väljs är det enligt kommitténs bedömning svårt att helt renodla systemen. I det fall andra trygghetssystem ska gälla för studerande som blir sjuka eller tar föräldraledigt, kan det finnas behov att göra vissa anpassningar av dessa system för att på ett rimligt sätt tillgodose situationen för studerande. Likaså måste eventuella lösningar inom ramen för studiemedelssystemet sannolikt beakta vad som gäller för dem som inte är studerande. Även om det inte går, eller är lämpligt, att ha en

renodlad lösning, bör den grundprincip som väljs vara vägledande för utformningen av regelverken.

Kommitténs samlade bedömning är att den grundläggande principen för gränsdragningen mellan studiemedelssystemet och andra trygghetssystem bör vara att studiemedelssystemet ska täcka den studerandes levnadsomkostnader under studietiden. Levnadskostnaderna under ferietid, vid sjukdom eller föräldraledighet o.d., alltså under tid då inga studier bedrivs, bör täckas genom inkomst av arbete, andra bidrag eller annan försäkringslösning inom de sociala trygghetssystemen. Även speciella behov som studerande kan ha av t.ex. särskilda hjälpmedel, bör täckas av andra ersättningar än studiemedel. De som inte kan få tag i tillräckligt billiga bostäder, eller har en familjesituation som kräver en större bostad, bör kunna prövas inom ramen för ett särskilt bostadsbidrag.

Detta innebär som huvudprincip att andra behovsprövade bidrag som icke studerande kan få – på samma sätt som i dag – bör vara öppna för studerande med studiemedel.

Skälet för kommitténs bedömning är främst att alla individer i samma situation ska behandlas lika. Trots detta förordar kommittén vissa speciallösningar inom studiemedelssystemet. Kommittén förordar också i några fall vissa utbildningspolitiskt motiverade justeringar inom andra trygghetssystem.

6.4 Ekonomisk ersättning vid sjukdom

6.4.1 Ersättning vid sjukdom – sjukpenning och studiemedel

Det finns olika ersättningar som kan vara aktuella för en studerande som blir sjuk. Sjukpenningen syftar till att ge ekonomiskt skydd när en person tvingas avstå från arbete på grund av egen sjukdom. Ersättningen bygger på inkomstbortfallsprincipen. Den som studerar med studiemedel kan få sjukpenning om han eller hon avbryter studierna men tidigare har arbetat och sedan har haft studiemedel under hela studietiden.

Även studiemedelssystemet innehåller ett sjukförsäkringsskydd. Den studerande har rätt att behålla sina studiemedel under sjukdomstiden och en eventuell lånedel skrivs av fr.o.m. den 31:a sjukdagen. Både sjukpenningreglerna och reglerna för studiemedel under sjukdom tas upp i detta avsnitt.

Sjukpenning

Sjukpenning kan lämnas till den som är sjuk och har en arbetsförmåga som är nedsatt till minst en fjärdedel. Sjukpenning kan lämnas som hel, tre fjärdedels, halv eller en fjärdedels ersättning.

Grunden för beräkningen av sjukpenning är den sjukpenninggrundande inkomsten (SGI). Den sjukpenninggrundande inkomsten används även vid beräkning av föräldrapenning och en del andra förmåner. För att fastställa en SGI krävs inkomst av arbete och att inkomsten är stadigvarande eller årligen återkommande.⁴

Om ett förvärvsavbrott görs i mer än tre månader och inkomsten därmed upphör, medför det att SGI upphör. Från denna huvudregel kan dock göras undantag som innebär att SGI kan behållas eller förklaras vilande även under ett förvärvsavbrott, s.k. SGI-skyddad tid. De vanligaste skyddssituationerna är studier, arbetslöshet och föräldraskap. Under den skyddade tiden får den sjukpenninggrundande inkomsten anpassas efter löneutvecklingen inom den försäkrades yrkesområde. För den som saknar anställning sker en anpassning med stöd av konsumentprisindex. Det får inte finnas något uppehåll mellan olika skyddade perioder.

Under studier med studiemedel hålls en tidigare upparbetad SGI vilande. SGI:n aktiveras åter när studierna har slutförts eller avbrutits. För att omfattas av SGI-skyddet krävs dock att den studerande har studiemedel eller utbildningsbidrag för doktorander under hela studietiden.⁵ Om en studerande inte har studiemedel för samtliga veckor under en termin upphör den skyddade SGI:n. Den studerande tappar då sitt SGI-skydd den första dagen som han eller hon studerar utan studiemedel.⁶

⁴ Med stadigvarande inkomst menas att den ska antas kunna ge samma inkomst under minst sex månader i följd. Exempelvis är en anställning som antas löpa under minst sex månader att betrakta som en sådan stadigvarande inkomst, även om den anställde blir sjuk precis i början av anställningstiden. Inkomsten måste också uppgå till minst 24 procent av prisbasbeloppet (vilket motsvarar 10 272 kronor under 2009). Vid beräkningen bortses från inkomster som överstiger 7,5 prisbasbelopp (321 000 kronor under 2009). Sjukpenningen motsvarar 80 procent av den sjukpenninggrundande inkomsten.

⁵ 2 § förordningen (2000:1418) om tillämpningen av vissa skyddsbestämmelser för sjukpenninggrundande inkomst.

⁶ Försäkringskassan (2008a; 2008b).

Exempel 1 Sjukpenning och sjukpenninggrundande inkomst – studier med studiemedel

Carin har arbetat i tre år som sjuksköterska när hon blir uppsagd från sin anställning. Hon börjar studera för att utbilda sig till polis. Studierna beräknas pågå i fyra år. Under det första studieåret tar hon endast ut studiebidragsdelen. Efter fyra månader tvingas Carin avbryta studierna på grund av sjukdom. Hon sjukanmäler sig till Försäkringskassan.

Carin uppfyller villkoren för SGI-skydd i samband med studier, eftersom hon bedriver studier med studiestöd.

Exempel 2 Sjukpenning och sjukpenninggrundande inkomst – studier utan studiemedel

Max har arbetat i två år som vårdbiträde när han blir uppsagd från sin heltidsanställning. Efter att under fyra månader ha varit anmäld som arbetsökande hos arbetsförmedlingen påbörjar han den 1 september studier till förskolelärare.

Studierna kommer att pågå under lång tid. Max vill spara veckor med studiemedel till slutet av studietiden. Under den första terminen har han därför studiemedel endast perioden september – november. Från den 1 december till terminsslutet lever Max på sparade pengar. I mitten av december tvingas han avbryta studierna på grund av sjukdom. Max sjukanmäler sig till Försäkringskassan.

Max uppfyller inte villkoren för SGI-skydd i samband med studier, eftersom han sedan den 1 december bedrivit studier utan studiemedel.

Studerande som bedriver studier inom det egna yrkesområdet kan omfattas av SGI-skyddet även om de inte har studiemedel. Den som är ledig från sin anställning för studier inom det egna yrkesområdet har SGI-skydd under hela studietiden. Orsaken till att dessa studerande särbehandlas är att de anses ha en nära koppling till arbetsmarknaden. Det ska t.ex. vara möjligt att ta tjänstledigt och studera för att vidareutbilda sig inom yrket, utan att tappa sitt försäkringsskydd.

Ordinarie lov under studietiden påverkar inte det vilande SGI-skyddet. För en studerande som har sommarlov inräknas alltså lovet i studietiden och SGI:n fortsätter att vara vilande.

En studerande som blir sjuk under studietiden kan normalt inte få sjukpenning baserad på en vilande SGI. För att få det måste studierna avslutas eller avbrytas helt. Vid sjukdom under pågående studier kan den studerande behålla sina studiemedel och i vissa fall få sjukpenning baserad på en s.k. studietids-SGI. En studietids-SGI fastställs på grundval av den inkomst av eget arbete som den försäkrade kan antas få under studietiden. Sådan sjukpenning betalas bara ut för de dagar den studerande annars skulle ha arbetat och bygger således på att den studerande arbetar under studietiden. Även inkomster under ferietid kan ge rätt till en studietids-SGI.

De som avslutar eller avbryter sina studier kan få sjukpenning baserad på en vilande SGI. För att studerande ska kunna få sjukpenning krävs dock att deras studieförmåga är helt nedsatt. Sjukpenning kan inte lämnas vid partiell studieoförmåga.

Exempel 3 Sjukpenning – delvis studieoförmåga

Fanny är helt sjukskriven. Efter en tid börjar hon studera med studiestöd på halvtid och inkommer med läkarintyg om halv sjukskrivning parallellt med studierna.

Fanny kan inte få någon sjukpenning, eftersom SGI är helt vilande under studier med studiestöd.

I undantagsfall kan sjukpenning lämnas även under vad som annars anses vara studietid, beräknad på grundval av en vilande SGI om denna är högre än en studietids-SGI. Så är fallet om en studerande under ett sommarlov är arbetslös, anmäld som arbetssökande hos arbetsförmedlingen under sommarlovets första dag, beredd att ta ett arbete motsvarande den fastställda SGI:n och inte har studiestöd. Den som inte anmäler sig som arbetssökande den första dagen eller den som har ett arbete under sommaren, kan dock inte få sjukpenning under lovet baserad på den vilande SGI:n.⁷

⁷ Försäkringskassan (2008b).

Exempel 4 Sjukpenning och sjukpenninggrundande inkomst – sjukdom under terminen som fortsätter under lovet

Niklas studerar på ett program på universitetet. Han arbetade innan studierna och har en vilande SGI. Niklas blir sjuk och klarar inte av att studera. Han har därför rätt att behålla sina studiemedel.

Niklas är fortfarande sjuk när utbildningen gör uppehåll för sommarlov och anmäler sig därför inte som arbetssökande dag ett på lovet. Han har inte rätt till sjukpenning alls under sjukperioden, eftersom han inte omedelbart har anmält sig till Arbetsförmedlingen.

Många studerande har inte haft någon inkomst innan de påbörjar sina studier. Därmed finns inte heller någon SGI att skydda och sjukpenning kan inte erhållas. Dessa studerande är hänvisade till möjligheten att behålla sina studiemedel under sjukdomsperioden.

Sjukpenning och studiemedel ska i praktiken inte kunna erhållas samtidigt eftersom studiemedel förutsätter studieförmåga och studieaktivitet, samtidigt som sjukpenning förutsätter sjukdom och studieoförmåga. För att få sjukpenning måste också eventuella studier avbrytas eller avslutas. Någon formell samordningsregel som förhindrar dubbla ersättningar finns dock inte.

Sjukpenning ingår, liksom samtliga skattepliktiga ersättningar, i beräkningsunderlaget för studiemedel. Den kan således påverka studiemedlens storlek om den sammanlagda inkomsten överstiger fribeloppsgränsen.

Studiemedel under sjukdom

Eftersom relativt många studerande inte har någon inkomst innan de börjar studera och därmed saknar möjlighet att få sjukpenning, finns ett särskilt försäkringsskydd inbyggt i studiemedelssystemet, s.k. studiemedel under sjukdom. Studiemedel under sjukdom är även tänkt att ges till dem som har för avsikt att återuppta studierna så snart de blir friska, dvs. inte avbryter eller avslutar sina studier på grund av sjukdom. Studiemedel under sjukdom innebär att en studerande har rätt att behålla studiemedlen vid sjukdom, trots att han eller hon inte bedriver några studier. För att få behålla studiemedlen krävs, precis som för rätten till sjukpenning, att den

studerande är *helt* oförmögen att studera på grund av sjukdom. Det finns ingen tidsbegränsning för rätten att behålla sina studiemedel. I princip kan studiemedel under sjukdom lämnas under hela den tid personen har för avsikt att studera.

En förutsättning för att studiemedel ska kunna behållas under sjukdom är att den studerande anmäler sin sjukdom till Försäkringskassan den första sjukdagen och att Försäkringskassan godkänner sjukperioden. När en sjukanmälan kommer in till Försäkringskassan ska studieförmågan prövas, inte arbetsförmågan. Prövningen är i stort sett densamma som för sjukpenning. Studerande utomlands ska i dessa fall anmäla sjukdomen till CSN, som också prövar sjukperioden.

Förutom möjligheten att behålla studiemedel under sjukdom består studiemedlens försäkringsskydd även av en möjlighet att få lånedelen avskrivnen. Avskrivning sker i dessa fall för de lån som erhålls under sjukdom som varar mer än 30 dagar och avser således lån som tas från och med den 31:a sjukdagen. Kostnaderna för avskrivning av studielån då en studerande varit sjuk belastar inte studiemedelsanslagen utan anslaget för socialförsäkringsområdet. CSN rekviderar årligen summan av dessa avskrivningar från Försäkringskassan.⁸

En person som får behålla studiemedel under sjukdom anses inte ha utnyttjat någon av de veckor då den är sjuk när det gäller bedömningen av det maximala veckoantalet för rätt till studiemedel på olika utbildningsnivåer. Det ställs givetvis inte heller något krav på studieresultat under de veckor den studerande är sjuk.

Studiemedelsbeloppet motsvarar det belopp som en studerande med rätt till sjukpenning skulle få om den sjukpenninggrundande inkomsten är cirka 15 000 kronor före skatt. Personer med en SGI grundad på en högre inkomst tjänar alltså på att få sjukpenning medan övriga tjänar på att behålla studiemedlen, om man bortser från det lån som den studerande tar under den första månadens sjukdom. Studiemedel räknas inte som en sjukpenninggrundande inkomst och ingår därför inte i beräkningsunderlaget för sjukpenning.

⁸ CSN (2008l).

6.4.2 Antalsuppgifter

Det är svårt att veta hur många personer som har en vilande SGI som skyddas under studietiden. I många fall finns inte något beslut om fastställd SGI, även om en sjukpenninggrundande inkomst i praktiken finns. En SGI fastställs bara efter ansökan om exempelvis sjukpenning. Försäkringskassans statistik ger heller ingen information om tidigare sysselsättning för dem som får respektive inte får sjukpenning. Statistik visar att en fjärdedel av studiemedelstagarna någon gång har fått ett beslut om en fastställd SGI och att det företrädesvis handlar om äldre studerande.⁹ Av statistiken framgår inte om denna SGI fortfarande är giltig. Fler än så kan dock antas ha en vilande SGI i praktiken och kan få sjukpenning om de blir sjuka och avbryter sina studier. Vissa inkomstuppgifter tyder på att så många som 75 procent av studiemedelstagarna kan ha rätt att få en SGI fastställd om de blir sjuka.¹⁰ Sannolikt är det dock färre än så som har en vilande SGI. Det finns heller inga säkra uppgifter om hur många studerande som avbryter sina studier och får sjukpenning. Enligt kontakter som kommittén har haft med den arbetsgrupp inom Socialdepartementet som har till uppgift att föreslå en modell för historiskt beräknad SGI, är det cirka 4 500 studerande som årligen får sjukpenning baserad på en vilande SGI.

Det finns inte heller några fullständiga uppgifter över antalet studiemedelstagare som nyttjar försäkringsskyddet inom ramen för studiemedelssystemet, dvs. behåller studiemedlen under sin sjukdom. CSN har uppgifter från 2005 över studiemedelstagare på högskolenivå. Under 2005 var det 3 153 högskolestuderande som anmälde och fick godkänd en sjukperiod på minst en vecka, dvs. lite mer än en procent av studiemedelstagarna på denna nivå. Den genomsnittliga sjukperioden för dessa var cirka sex veckor lång. Det kan antas att många studerande inte anmäler sin sjukdom till Försäkringskassan, främst när det rör sig om kortare sjukdomsperioder.

Antalet studiemedelstagare på samtliga utbildningsnivåer som har så långa sjukperioder att de får avskrivning av lånedelen (dvs. sjukperioder längre än 30 dagar) är cirka 2 000 per läsår, vilket utgör 0,6 procent av samtliga studiemedelstagare. Antalet personer

⁹ SCB (2006b).

¹⁰ SCB (2006c). Bedömningen har gjorts genom att inkomstuppgifter har tagits fram för taxeringsåret 2005 för individer som påbörjade studier med studiemedel under 2006. Uppgifterna kan ses som en indikation på hur många studerande med studiemedel som har en SGI som ger rätt till sjukpenning.

som får avskrivning av sina lån har minskat något de senaste åren bl.a. med anledning av den minskande benägenheten att ta lån bland studiemedelstagarna. Däremot har den genomsnittliga sjukperioden för dem som får avskrivning blivit längre, och därmed också de genomsnittligt avskrivna beloppen.

Det genomsnittliga antalet sjukdagar för dem som fick avskrivning av lån var 57 dagar läsåret 2006/07. Det sammanlagt avskrivna beloppet var för samma läsår 18,9 miljoner kronor. Andelen kvinnor var 80 procent, vilket innebär att kvinnorna är överrepresenterade bland dem som får del av denna sjukförsäkring.¹¹

Eftersom studiemedel under sjukdom inte kan erhållas under ferietid finns det inga säkra uppgifter om hur många studerande som sammanhängande är sjuka under mer än ett års tid. Enligt uppgifter från CSN bör det dock vara högst ett par hundra studerande per år som har varit sjuka så länge.¹²

6.4.3 Problem med dagens trygghetsregler vid sjukdom

Långa skyddstider ger svag koppling mellan arbetsinsats och ersättning

Reglerna om SGI-skyddad tid innebär att det kan gå lång tid mellan en arbetsinsats och inbetalningen av sociala avgifter och utbetalningen av ersättning. De långa kedjor av skyddstider som kan byggas upp för t.ex. arbetslösa eller studerande är något av ett lapptäcke. Bestämmelserna har utvecklats successivt under många år för att tillgodose olika brister i systemet. Skyddstiderna kan t.ex. innebära att individer med inkomster som tjänades in för länge sedan och som dessutom inte har någon omedelbar koppling till arbetsmarknaden, ändå är berättigade till inkomstbaserad sjukförsäkring. Det kan också medföra att tidigare arbetsinsatser får företräde framför aktuella arbetsinkomster parallellt med studierna. Det skulle kunna hävdas att regelverket inte tillräckligt uppmuntrar arbete. Denna problembild är en av orsakerna till att en arbetsgrupp inom Regeringskansliet har i uppdrag att se över bestämmelserna.¹³

Det negativa med långa skyddstider ska vägas mot fördelarna. Motivet för att en SGI är skyddad under studier är att skyddet ska uppmuntra till livslångt lärande. Skyddstiderna gör det möjligt att

¹¹ CSN (2008b).

¹² Enligt kontakter med CSN.

¹³ Regeringen (2008b).

växla mellan arbete och studier utan att riskera att bli av med sitt sjukförsäkringsskydd.

Deltidssjukdom och deltidstudier

Någon möjlighet att bedriva deltidstudier och få sjukpenning på deltid finns inte. Inte heller är det möjligt att behålla studiemedel på heltid för den som blir sjuk på deltid men som skulle kunna bedriva fortsatta studier på deltid. Orsaken är att studiemedel under sjukdom bara kan lämnas vid hel studieoförmåga.

Det går alltså inte att vara sjuk på deltid och studera på deltid med sammanlagt heltidsersättning. Två delvis skilda grupper berörs av detta. Den första gruppen är de som bedriver studier och får nedsatt studieförmåga. Reglerna kan medverka till att den som har delvis nedsatt studieförmåga riskerar att bli heltidssjukskriven trots att personen egentligen skulle kunna fortsätta att studera på deltid. Den andra gruppen är de som är helt sjukskrivna men skulle kunna studera på deltid. Reglerna kan i detta sammanhang vara ett hinder för att påbörja studier. I stället kan risken finnas att personen förblir helt sjukskriven.

Problemet med deltidssjukskrivning har uppmärksammats bland annat av Utredningen om skyddstider för sjukpenninggrundande inkomst i betänkandet *Sjukpenninggrundande inkomst – skydd och anpassning* (SOU 2003:50) och av den Studiesociala utredningen i betänkandet *Studerande och trygghetssystemen* (SOU 2003:130). Även regeringen har uppmärksammat frågan. Försäkringskassan fick 2005 i uppdrag att i samverkan med CSN identifiera och lämna förslag på regeländringar som krävs vid ett eventuellt införande av möjligheten att kombinera partiell sjukskrivning med sjukpenning och studier finansierade med studiemedel. Försäkringskassan redovisade uppdraget i november 2005, i rapporten *Sjukpenning och studiestöd*.

I Försäkringskassans rapport föreslogs att det skulle bli möjligt att få sjukpenning på deltid i kombination med deltidstudier med studiemedel. Bedömningen var att mellan 1 500 och 3 000 personer skulle beröras av förslaget. Försäkringskassan föreslog även att en samordningsbestämmelse skulle införas så att ersättningarna inte skulle kunna lämnas för samma tid. Vidare föreslogs ökade möjligheter till informationsutbyte och kontroll för att säkerställa att den

som är deltidssjukskriven och deltidsstuderande inte studerar mer än på deltid.

I en gemensam rapport till regeringen har även Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, Socialstyrelsen och Skolverket föreslagit att Studiesociala kommittén ska se över möjligheten att vara sjukskriven på deltid och samtidigt studera på deltid. Myndigheterna menar att en sådan förändring skulle kunna få fler personer att påbörja och fullfölja utbildning och på sikt öka möjligheterna till försörjning genom eget arbete.¹⁴

Skälet till att sjukförsäkringsskyddet för studerande inte har medgivits vid deltidssjukdom är sannolikt att det har bedömts vara svårt att kontrollera om en person på grund av sjukdom verkligen är oförmögen att studera. Risken för fusk skulle kunna öka. Ett annat skäl är att det kan vara svårt att bedriva rehabiliteringsinsatser för den som är delvis sjukskriven och delvis studerar.

Skyddsreglerna uppvisar brister

Det kan upplevas som en relativt generös och tydlig lösning att en SGI är skyddad under studietiden. Det är något som t.ex. uppmuntrar livslångt lärande. Det finns dock situationer som innebär att studerande kan tappa sitt SGI-skydd, ofta utan att de är medvetna om det. Den som läser utan studiemedel eller väljer att inte ta studiemedel under hela studietiden, omfattas inte av SGI-skyddet. Detta överensstämmer inte med tanken om ett flexibelt användande av studiemedlen eftersom den som avstår från studiemedel för att exempelvis spara sina studiemedelsveckor, tappar sitt SGI-skydd.

Även i andra situationer kan det upplevas som något slumpmässigt att sjukpenning inte kan lämnas. En person som blir sjuk under terminen och behåller sina studiemedel, och är fortsatt sjuk under sommarlovet, kan inte få sjukpenning under sommaren. Orsaken är att den sjuke i detta fall inte kan anmäla sig som arbetsökande den första dagen under sommarlovet. Den som skulle ha arbetat under lovet bör dock få sjukpenning enligt studietids-SGI.

¹⁴ Arbetsförmedlingen m.fl. (2008).

Åtgärder för att förkorta sjukdomstiden

Försäkringskassan har ett särskilt ansvar för en studerande som har studiemedel under sjukdom under 90 dagar i följd. Detta ansvar består i att undersöka om det finns skäl att vidta någon åtgärd för att förkorta sjukdomstiden eller på annat sätt återställa studieförmågan. CSN har ett motsvarande ansvar för dem som studerar utomlands.

Underhandskontakter som kommittén har haft med myndigheterna har visat att Försäkringskassan inte vidtar några åtgärder för studerande i sin roll som samordnare av olika rehabiliteringsinsatser för att långtidssjuka ska kunna återgå till studier. Inte heller CSN vidtar några sådana åtgärder. Det innebär alltså att studerande inte får någon hjälp med rehabilitering.

Information

Reglerna för studerande som blir sjuka är relativt komplicerade. Dessutom hanterar Försäkringskassan och CSN olika delar av det stöd som lämnas till studerande som blir sjuka. Detta innebär att det ställs mycket stora krav på god och tydlig information till dem som studerar. Den förra studiesociala utredningen ansåg att det relativt låga utnyttjandet av sjukförsäkringsskyddet inom studiemedelssystemet kan tyda på att personer som är sjuka inte anmäler sin sjukdom. Detta beror sannolikt på brister i information om reglerna. Utöver brister i information kan det även finnas kvalitetsbrister i handläggningen inom Försäkringskassan respektive CSN.

Sjukförsäkringsskyddet inom studiemedlen vid längre sjukdomsperioder

För studerande utan SGI och som behåller sina studiemedel under sjukdomstiden kan problem uppstå under längre sjukdomstider som sträcker sig över exempelvis sommaren. Sjukförsäkringsskyddet inom studiemedlen täcker bara den tid då den studerande annars skulle ha studerat. Någon ersättning i form av studiemedel lämnas därför inte under tid utanför termins- eller kurstid.

6.4.4 Kontrollfrågor

Kontrollernas betydelse

Centralt vid utbetalning av flera ersättningar är att fastställa vem som är studerande och vem som inte är det. Anledningen till att försäkringar och bidrag kopplas till dem som har eller har haft studiemedel är att detta har bedömts vara ett relativt säkert sätt att avgöra vem som studerar. Rätten att behålla en vilande SGI har t.ex. kopplats till studiemedelssystemet, vilket har förklarats av att studiemedlen säkerställer att den studerande verkligen studerar.

Frågar man kopplingen mellan en viss försäkring eller ett visst bidrag och studiemedel, t.ex. i bedömningen av skyddstid för rätt att få en SGI fastställd, måste det på annat sätt säkerställas att en person bedriver studier av viss omfattning. I annat fall ökar riskerna för felaktiga utbetalningar och fusk.

När det gäller rätten till sjukpenning och studiemedel under sjukdom vid deltidssjukdom handlar det i stället om att det måste gå att kontrollera att en person *inte* studerar under den tid som han eller hon får sjukförmåner.

Hur vet man att den som har studiemedel faktiskt studerar?

Kontrollerna av studieaktivitet för den som har studiemedel består av en uppgiftsskyldighet för både utbildningsanordnare och studerande. Båda parter är skyldiga att lämna uppgifter till CSN, bl.a. uppgifter om studieaktivitet, studiernas omfattning och eventuella studieavbrott. Utöver detta ska utbildningsanordnarna lämna uppgifter om uppnådda studieresultat.

Högskolor och andra utbildningsanordnare lämnar uppgifter om studieaktivitet till CSN i form av registreringar på kurser eller program. Därutöver rapporterar de in avbrott, studieuppehåll eller i vissa fall alltför låg studieaktivitet. Kvaliteten på uppgifterna varierar. Inom vissa skolformer har de mycket god kontroll på vem som studerar och inte. Så är fallet vid komvux och folkhögskolor. På framför allt högskolorna varierar kvaliteten på uppgifterna. Vid vissa studieprogram finns en god kontroll och anmälningar om förändringar förekommer relativt ofta. För studerande på fristående kurser lämnar högskolorna nästan inga avvikelserapporter.

Skolor och högskolor lämnar oftast uppgifter om studieresultat i form av avklarade poäng. Om det inte finns något poängsystem

lämnar skolorna i stället uppgifter om studierna har bedrivits i enlighet med studieplanen eller inte, t.ex. vid folkhögskolestudier.

Även den studerande har en skyldighet att anmäla förändringar i studierna som påverkar rätten till studiemedel. Om den studerande anmäler förändringar som leder till att studiemedel i fortsättningen inte ska lämnas eller ska lämnas med ett lägre belopp, kan CSN direkt fatta ett ändringsbeslut och på så sätt förhindra att kommande utbetalningar blir felaktiga. Om en förändring anmäls av skolan, men inte av den studerande, måste CSN däremot kommunicera uppgifterna med den studerande enligt bestämmelser i förvaltningslagen (1986:223). Om inget framkommer som talar emot skolans uppgifter fattar CSN beslut i enlighet med dessa. Studiemedel med för högt belopp kan dock ha hunnit att betalas ut under kommuniceringstiden. En studerande som inte själv anmäler ett avbrott i studierna riskerar således att få återkrav av studiemedel som har betalats ut för tiden efter avbrottet.

Varför kan det vara svårt att säkerställa att den som inte har studiemedel faktiskt studerar?

Utbildningsanordnarna håller reda på samtliga studerande, dvs. även de som inte har studiemedel. Dessa finns normalt registrerade på samma sätt som de som har studiemedel. I vissa fall är detta t.ex. nödvändigt för resurstilldelningen till skolan eller högskolan. Om en studerande läser på flera olika skolor samtidigt, vilket framför allt är vanligt inom komvux, kan dock inte en enskild skola ha en samlad bild av en persons studieaktivitet. Den samlade bild över studieaktivitet och studieomfattning som CSN har för studiemedelstagarna har alltså ingen myndighet eller utbildningsanordnare för dem som läser utan studiemedel. De flesta högskolor använder sig dock av det gemensamma studiedokumentationsregistret LADOK, vilket är ett register som skulle kunna användas för studiekontroller även av den som inte har studiemedel.

En annan skillnad mellan studerande med och utan studiemedel, är de studerandes egen uppgiftsskyldighet. Studiemedlen är incitament för de studerande att anmäla förändringar till CSN. I annat fall vet den studerande att skolan kan lämna en rapport, vilket kan leda till återkrav av studiemedel. Dessutom är det ofta inte attraktivt för den studerande att ha studiemedel utan att bedriva några studier. Många studerande vet att de måste spara sina studie-

medelsveckor för framtida studier och att de inte kan få nya studiemedel om de inte kan uppvisa tillräckliga studieresultat. En person utan studiemedel som är registrerad som studerande men som inte bedriver aktiva studier har begränsade skäl att själv anmäla att studier inte längre bedrivs.

Förändringar av uppgiftsskyldigheten?

CSN har i dag bara möjlighet att samla in uppgifter som är av betydelse för administrationen av studiemedel. Vilka uppgifter CSN kan hämta in från utbildningsanordnarna regleras i studiestödsförordningen.¹⁵ Personuppgiftslagen (PUL) hindrar insamling av information som inte har ett studiestödsändamål.¹⁶

Om skolor och högskolor skulle beläggas med uppgiftsskyldighet även i förhållande till andra förmånssystem, t.ex. sjuk- och föräldrapenning, skulle alltså denna uppgiftsskyldighet sannolikt behöva riktas gentemot den myndighet som handlägger förmånen, t.ex. Försäkringskassan.

Avslutande diskussion om kontrollinsatser

Frågan om en vidgad personkrets för rätt till olika förmåner, t.ex. vilande SGI och sjukpenning vid partiell sjukdom, bör vägas mot möjligheterna att kontrollera faktauppgifter. En utvidgning av personkretsen till att gälla studerande i stället för studiemedeltagare, påverkar behovet av kontroller. Bristande kontrollmöjligheter kan samtidigt innebära att drivkrafterna minskar för de studerande att själva anmäla förändringar i sina studier.

En vidgad personkrets innebär att fler omfattas av den förmån som berörs, vilket leder till ökade kostnader. Om fler personer har SGI-skyddad tid skulle fler personer som blir sjuka eller får barn även få rätt till sjukpenning respektive föräldrapenning.

Ett sätt att undvika sämre kontrollmöjligheter vore att införa en uppgiftsskyldighet för högskolor och andra utbildningsanordnare till den myndighet som handlägger ersättningen. En sådan utökad uppgiftsskyldighet skulle öka administrationen både hos utbild-

¹⁵ 6 kap. 10 § studiestödsförordningen (2000:655).

¹⁶ Regeringen har i propositionen *Behandling av personuppgifter inom studiestödsområdet* (prop. 2008/09:96) föreslagit att en studiestödsdatalag ska införas. I lagen föreslås regleras bl.a. för vilka ändamål CSN får behandla personuppgifter i sin studiestödsverksamhet.

ningsanordnarna och hos den myndighet som handlägger för-
månen. Ett alternativ till detta är att de studerande själva åläggs att
för t.ex. Försäkringskassan styrka att de har studerat.

6.4.5 Kommitténs överväganden och förslag

Kommitténs förslag: Studiemedel ska fortsatt kunna lämnas vid egen sjukdom. Studiemedel ska kunna lämnas såväl vid hel som vid halv studieoförmåga. Avskrivning av lånedelen ska även fortsatt göras fr.o.m. den 31:a sjukdagen. Studiemedel ska inte kunna lämnas för samma tid som sjukpenning. Försäkringskassan ska vara skyldig att lämna uppgift om sjukpenning till CSN och ÖKS

Kommitténs bedömning: Studiemedel under sjukdom bör lämnas i högst ett år. Denna förändring bör dock införas först när ansvaret för rehabiliterande insatser för studerande har utretts och fastställts. Regeringen har i budgetpropositionen för 2009 aviserat att tillsätta en parlamentarisk utredning, som ska få i uppdrag att se över socialförsäkringssystemet. Utredningen bör enligt kommitténs uppfattning även få i uppdrag att föreslå åtgärder som syftar till att förkorta sjukdomstiden för studerande och finansiering för dessa.

Det bör bli möjligt att studera på halvtid med studiemedel och att samtidigt vid halv sjukskrivning erhålla sjukpenning. För att förhindra missbruk av systemet bör kontrollerna av dem som är sjukskrivna stärkas.

Studerande som har studerat utan studiemedel under sammanlagt högst 4,5 månader bör kunna omfattas av SGI-skydd, om det kan visas att de har bedrivit aktiva studier på minst halvtid på en utbildning som ger rätt till studiemedel.

Regeringen bör ge CSN i uppdrag att genomföra särskilda insatser för att kontrollera i vilken omfattning de som har studiemedel under sjukdom, vid tillfällig vård av barn eller närstående, studerar.

Nuvarande sjukförsäkringsskydd

Kommitténs bedömning är att det nuvarande sjukförsäkringsskyddet för studerande, med både möjligheter till sjukpenning och att behålla studiemedlen under sjukdomen, relativt väl uppfyller kraven på ett sjukförsäkringsskydd. Systemet har dock vissa brister, t.ex. att det inte går att kombinera studier och partiell sjukskrivning och att SGI-skyddet är alltför starkt kopplat till mottagandet av studiemedel. Det kan även ifrågasättas om nuvarande modell med ett skydd för dem som har rätt att få en SGI fastställd, och ett annat skydd för dem som saknar en sådan SGI, är ändamålsenlig. Kommittén anser att det kan finnas skäl att den som har haft arbetsinkomster ska ha ett försäkringsskydd i förhållande till detta, men det kan diskuteras hur länge ett sådant försäkringsskydd ska gälla och vilka effekter det har.

En beräkning av SGI utifrån historiska inkomster utreds parallellt med kommitténs arbete. Kommittén ser flera möjliga förbättringar och förenklingar vid en övergång till beräkning av SGI utifrån historiska inkomster. T.ex. kunde sjukförsäkringsskyddet bli mer lika för alla studerande. Kommittén berör denna fråga översiktligt senare i detta kapitel. Kommitténs förslag och bedömningar avser dock huvudsakligen förändringar inom ramen för det nuvarande systemet för ersättning vid sjukdom.

Studiemedel ska även i framtiden kunna lämnas under sjukdom

Kommittén konstaterar att huvudprincipen för studiemedelssystemet bör vara att studiemedel ska täcka den studerandes levnadskostnader under studietiden. Studiemedel ska normalt inte ges till personer som inte studerar. Vissa undantag måste emellertid kunna göras. Perioder med sjukdom eller vid vård av barn eller närstående är sådana undantag. Kommitténs förslag är att den nuvarande rätten att behålla studiemedlen i dessa situationer, ska kvarstå. Relativt många studerande saknar rätt till sjukpenning på grund av att de aldrig har arbetat i sådan omfattning att de kan få en SGI fastställd. Detta motiverar att studiemedel även fortsatt ska kunna lämnas under sjukdom.

Sjukförsäkringsskyddet inom studiemedelssystemet är även avsett att träda in för dem som skulle kunna ha rätt till sjukpenning, men som inte avbryter eller avslutar sina studier när de

blir sjuka. Utan ett försäkringsskydd inom studiemedelssystemet ser kommittén stora problem för de studerande som blir sjuka, men även att många inte skulle våga påbörja studier på grund av de risker detta skulle medföra. Med ett försäkringsskydd vid sjukdom, vård av barn och vård av närstående inom studiemedelssystemet ges enligt kommitténs bedömning ett tillräckligt grundskydd för samtliga studerande.

Deltidssjukdom och deltidstudier

En vilande SGI kan endast användas om studierna avbryts helt. Det är inte möjligt att kombinera partiell sjukskrivning med sjukpenning och deltidstudier som finansieras med studiemedel. Motsvarande hinder finns även mot att lämna studiemedel under sjukdom parallellt med studiemedel för studier.

Det har länge ansetts önskvärt att det ska vara möjligt att kombinera partiell sjukskrivning med studier på deltid.¹⁷ Den främsta vinsten med en sådan möjlighet vore att helt sjukskrivna kunde börja studera i den omfattning de har möjlighet till. De som studerar på heltid hade inte heller varit tvungna att avbryta sina studier helt för att få rätt till sjukpenning eller studiemedelsfinansiering motsvarande heltid. En ordning där det är möjligt att kombinera partiell sjukskrivning med studier med studiemedel hade inneburit större flexibilitet för den enskilde och goda möjligheter att minska sjukskrivningarna.

Det nuvarande regelverket riskerar att leda till att en person som skulle kunna bedriva deltidstudier av ekonomiska skäl avbryter studierna helt, eller till att personen trots sjukdom försöker studera vidare på heltid, men misslyckas i sina studier. En person som trots studieoförmåga fortsätter studera drar på sig skulder utan att nå några studieresultat och riskerar dessutom att inte kunna beviljas fortsatta studiemedel. Det är enligt kommitténs bedömning varken önskvärt att personer som skulle kunna studera på deltid avbryter studierna helt till förmån för sjukpenning eller att personer som är sjuka fortsätter att studera och misslyckas i sina studier. På samma sätt finns det risk för att en person som är helt sjukskriven och har sjukpenning inte vågar prova på studier eftersom han eller hon då måste börja studera på heltid för att klara sin försörjning. Tröskeln att direkt påbörja heltidstudier kan vara för stor.

¹⁷ Se t.ex. prop. 2004/05:108.

Kommitténs anser att det bör bli möjligt att studera med studiemedel på deltid parallellt med att vara partiellt sjukskriven med sjukpenning. Likaså anser kommittén att det bör bli möjligt att ha studiemedel för aktiva studier på deltid och studiemedel under sjukdom på deltid. Genom att göra det möjligt att kombinera partiell sjukskrivning med studier ges sjuka ökade förutsättningar att vara aktiva, vilket bör minska både antalet sjukskrivningar och sjukperiodernas längd.

Kommitténs bedömning innebär att personer som är helt sjukskrivna och har sjukpenning, kan påbörja studier på halvtid och få studiemedel för dessa studier, utan att förlora sin rätt till sjukpenning på halvtid. Den innebär också att en person som studerar med studiemedel bör ha två alternativ om personen blir partiellt sjukskriven, antingen att behålla studiemedlen på halvtid, en del för studier och en del under sjukdom, eller att behålla studiemedlen på halvtid och avbryta studierna på halvtid för att övergå till sjukpenning.

Bestämmelserna bör alltså ändras så att det blir möjligt att vara partiellt sjukskriven och parallellt bedriva studier. Kommittén föreslår ändringar i studiestödsförfattningarna som gör det möjligt att samtidigt få studiemedel för halvtidsstudier och studiemedel under sjukdom vid halv studieoförmåga.¹⁸ Detsamma ska gälla för studerande som är oförmögna att bedriva sina studier då de är att anse som smittbärare enligt lagen (1989:225) om ersättning till smittbärare.

Den främsta invändningen mot att tillåta studerande att få sjukpenning även vid partiell sjukskrivning har varit bristande kontrollmöjligheter och ökade risker för fusk.¹⁹ En annan invändning har varit att det har ansetts svårt att hitta lämpliga rehabiliteringsinsatser för en person som studerar parallellt med partiell sjukskrivning. En fråga är exempelvis om en deltidssjukskriven person som bedriver deltidstudier ska rehabiliteras för att kunna ta ett arbete inom ett tidigare yrkesområde eller inom det område studierna bedrivs?

Risken för att personer exempelvis får sjukpenning och samtidigt studerar finns redan med dagens krav på hel studieoförmåga. Enligt kommitténs bedömning ökar inte risken vid en regeländring

¹⁸ För att samtidigt kunna få studiemedel för halvtidsstudier och få halv sjukpenning som inte bara baseras på s.k. studietids-SGI, måste även ändringar göras i 3 kap. lagen (1962:381) om allmän försäkring.

¹⁹ Prop. 2004/05:108.

som medger att studiemedel under sjukdom lämnas vid delvis studieoförmåga. Om de föreslagna ändringarna genomförs blir reglerna mer flexibla, vilket bör underlätta för studerande som blir sjuka. På så sätt kan den studerande bättre påverka sin situation och därigenom stärks studiemedelssystemets legitimitet.

Möjligheten att kombinera partiell sjukskrivning med studier bör åtföljas av en samordningsbestämmelse som hindrar att studiemedel och sjukpenning ges för samma tid. Kommittén föreslår därför att en sådan bestämmelse ska införas. Studiemedel bör inte kunna ges för samma tid då en studerande har sjukpenning eftersom båda ersättningarna är avsedda att täcka levnadsomkostnaderna för mottagaren. Däremot ska det givetvis vara möjligt att samtidigt ha sjukpenning på deltid och studiemedel på deltid. Det ska även vara möjligt att ha sjukpenning baserad på en studietids-SGI och studiemedel samtidigt. Studietids-SGI:n kompenserar extraarbete vid sidan av studierna och är inte avsedd att täcka fulla levnadsomkostnader.

Kommitténs bedömer också att det kan vara lämpligt att förstärka kontrollerna av att personer inte uppbär studiemedel och sjukpenning för samma tid, samt att personer inte studerar under den tid de är sjukskrivna. De förstärkta kontrollerna bör bestå av ett förfinat informationsutbyte mellan CSN och Försäkringskassan angående vilka ersättningar som betalas ut, vilken omfattning dessa har och vilken tid de avser. Kommittén föreslår därför att Försäkringskassan ska vara skyldig att lämna uppgift om sjukpenning till CSN och ÖKS. Kontrollerna bör även bestå av att Försäkringskassan kontrollerar att de personer som får sjukpenning inte studerar under den tid de har bedömts vara sjuka. CSN bör stärka den kontroll som redan i dag kan göras av att studerande som uppbär studiemedel under sjukdom inte studerar på den del av sin tid då han eller hon är sjukskriven.

Genom förstärkta kontrollinsatser och en samordningsbestämmelse, bedömer kommittén att det inte finns några risker med att införa en möjlighet att lämna studiemedel vid delvis studieoförmåga. För att inte hamna i allt för svåra bedömningssituationer föreslår vi dock att möjligheten till partiell sjukpenning och studiemedel under sjukdom på deltid, bör begränsas till halv (50 procent) studieoförmåga. Detta begränsar flexibiliteten något, men underlättar administrationen. I praktiken innebär detta t.ex. att en person som är sjukskriven på 75 procent inte kommer att kunna få studiemedel för deltidsstudier på 25 procent. En person som är

sjukskriven till 25 procent kommer att kunna få studiemedel för halvtidsstudier.

Samma karenstid ska gälla för avskrivning av studielån vid halv studieoförmåga som vid hel studieoförmåga. Även en studerande som är sjukskriven på halvtid och som fått studiemedel under sjukdom i mer än 30 dagar, kan alltså få lånedelen avskriven fr.o.m. den 31:a sjukdagen.

Kommittén inser att det kan vara svårt att arbeta med en rehabiliteringslösning för den som studerar på deltid och är partiellt sjukskriven. Försäkringskassan har dock gjort bedömningen att det är fullt möjligt att även i dessa fall arbeta mot en återgång i arbete på den del den studerande är sjukskriven.²⁰

Det är svårt att bedöma hur många som kommer att utnyttja en möjlighet att studera på deltid parallellt med sjukskrivning. En grov skattning som Försäkringskassan gjorde 2002 tydde på att cirka 1 500–3 000 personer som var sjukskrivna skulle vilja studera på deltid i kombination med sjukpenning.²¹

De senaste åren har sjukförsäkringsskyddet inom studiemedelsystemet utnyttjats relativt sparsamt.²² Kommitténs skattning är att antalet personer som kommer att nyttja möjligheten att studera på deltid och ha sjukpenning på deltid kommer att uppgå till maximalt ett par tusen per år. Kostnaderna för sjukpenning skulle dock inte öka eftersom många av de personer som i dag är helt sjukskrivna och har sjukpenning på heltid, skulle övergå till att ha studiemedel på halvtid. I dessa fall skulle kostnaderna för sjukpenning minska och kostnaderna för studiemedel öka. Andra som i dag har studiemedel på heltid skulle dock övergå till att studera med studiemedel på halvtid och till att bli sjukskrivna på halvtid med sjukpenning eller studiemedel. I dessa fall skulle kostnaderna i sjukpenningssystemet öka.

Enligt kommitténs bedömning är den viktigaste effekten av en regeländring att sjukskrivningarna totalt sett skulle minska och att andelen aktivt studerande skulle öka. Det innebär något minskade kostnader för sjukpenning och något ökade kostnader för studie-

²⁰ Försäkringskassan (2005).

²¹ Försäkringskassan (2005).

²² Under 2005 var det exempelvis 3 153 högskolestuderande som anmälde och fick godkänd en sjukperiod på minst en vecka, dvs. lite mer än en procent av studiemedelstagarna på denna nivå. Antalet studiemedelstagare på samtliga utbildningsnivåer som har så långa sjukperioder att de får avskrivning av lånedelen är cirka 2 000 per läsår dvs. 0,6 procent av samtliga studiemedelstagare. Den genomsnittliga sjukperioden för dem som får avskrivning är 56 dagar.

medel. Den samlade kostnaden för staten skulle därmed kunna minska något.

SGI-skyddad tid

Ett SGI-skydd under studietiden har som syfte att uppmuntra studier och möjliggöra ett livslångt lärande. Genom att en person som har arbetat behåller sin SGI under studietiden riskerar denne inte någon försämring av sitt sjuk- eller föräldraförsäkringsskydd. Detta antas underlätta för personer att växla mellan arbete eller arbetslöshet och studier.

SGI-skyddet har kopplats till studier med studiemedel och inte bara till studier. Detta missgynnar enligt kommittén dem som studerar utan studiemedel och kan dessutom uppmuntra till att ta ut studiemedel trots att man inte önskar eller har behov av det. Kopplingen till studiemedel överensstämmer inte heller med tanken om ett flexibelt användande av studiemedlen eftersom den som avstår från studiemedel för att exempelvis spara sina studiemedelsveckor, tappar sitt SGI-skydd. Reglerna är dessutom svåra att förstå för de studerande. Ofta kan det upplevas som mer eller mindre slumpmässigt vem som har kvar sitt SGI-skydd och vem som inte har det.

Det är dock svårt att finna lämpliga regler för ett SGI-skydd vid studier. Mot att ge skydd till alla som studerar står att omfattningen på SGI-skyddet då ökar ytterligare, både när det gäller antalet skyddade personer och hur länge varje person är skyddad. Skyddstiderna skulle öka ytterligare och kopplingen mellan arbete och utbetald sjukpenning skulle bli ännu svagare. Systemets försäkringsmässighet skulle minska.

Kommitténs bedömning är att en medelväg skulle vara en lämplig tillfällig lösning för SGI-skyddet, i avvaktan på ett införande av en beräkning av SGI utifrån historiska inkomster. Studiemedel kan även fortsatt vara ett grundläggande krav för en persons rätt att behålla sitt SGI-skydd under studietiden. Det bör dock ges en möjlighet att göra undantag vid kortare avbrott i studiemedeltagandet. Med en sådan lösning kan man undvika att studerande som vill spara studiemedelsveckor, eller att personer som får avslag på sin studiemedelsansökan, tappar sitt SGI-skydd. Studerande som vid en prövning av rätten till sjukpenning kan styrka att de

löpande varit studieaktiva bör i dessa fall få rätt att behålla SGI-skyddet.

Kommitténs bedömning är att sammanlagt 4,5 månaders uppehåll i studiemedelstagandet är en lämplig tidsgräns, vilket motsvarar en termin. Tiden då studier bedrivits utan studiemedel bör kunna vara en sammanhängande period eller fördelad över flera år, förutsatt att det rör sig om samma utbildning. Följande två exempel illustrerar kommitténs bedömning.

Exempel 1

Pelle är 32 år och arbetar t.o.m. sommaren 2008. Han påbörjar därefter studier med studiemedel höstterminen 2008. Eftersom han har haft inkomst av arbete ända fram tills studierna börjar så har han rätt att få en SGI fastställd. Han får studiemedel även under våren 2009. Hösten 2009 kan han dock inte beviljas studiemedel på grund av att hans studieresultat inte varit tillräckliga. Han fortsätter dock sina studier och klarar tillräckliga studieresultat så att han åter kan beviljas studiemedel fr.o.m. december 2009, dvs. efter tre månaders studier utan studiemedel. Han har sedan studiemedel resterande del av höstterminen 2009 och beviljas även studiemedel för vårterminen 2010. I februari 2010 blir han sjuk och avbryter sina studier.

Trots att Pelle studerade utan studiemedel inledningsvis hösten 2009 bör han kunna få sjukpenning baserad på sin vilande SGI. Uppehållet i studiemedelstagandet var kortare än 4,5 månader och det kan styrkas att han bedrev aktiva studier under den tiden.

Exempel 2

Lena arbetar t.o.m. sommaren 2008. Hon påbörjar studier med studiemedel höstterminen 2008. Eftersom hon har haft inkomst av arbete fram tills studierna börjar så har hon rätt att få en SGI fastställd. Eftersom Lena haft studiemedel tidigare och den utbildning hon ska läsa är längre än den tid med studiemedel hon har kvar, väljer hon att läsa en månad utan studiemedel i slutet av höstterminen 2008. Detsamma gör hon vårterminen 2009 då hon också inleder med att ha studiemedel, men sedan studerar den sista månaden utan studiemedel i syfte att spara detta för att kunna finansiera slutet på sin utbildning. Hösten

2009 inleder Lena med studiemedel. I oktober blir hon dock sjuk och tvingas att avbryta sina studier.

Trots att Lena studerat sammanlagt två månader utan studiemedel bör hon ha rätt att få sjukpenning baserad på sin vilande SGI. Uppehållen i studiemedelstagandet var sammanlagt kortare än 4,5 månader och det kan styrkas att hon bedrev aktiva studier under den tiden. Uppehållen inträffade också under samma utbildning.

Det bör vara Försäkringskassans uppgift att bedöma om en studerande varit studerande under den tid personen inte har uppburit studiemedel. Försäkringskassan gör redan i dag en motsvarande prövning av utlandsstuderandes rätt till bosättningsbaserade socialförsäkringsförmåner. Utlandsstuderande omfattas av sådana förmåner utan att de har studiemedel, under förutsättning att de studerar på en studiestödsberättigande utbildning. I dessa fall utreder Försäkringskassan om den studerande varit aktivt studerande och kontrollerar utbildningens status med CSN.²³ Motsvarande prövning bör kunna göras av rätten till sjuk- och föräldrapenning och vid en bedömning av den SGI-skyddade tiden.²⁴

Avskrivning av studielån vid sjukdom

Framför allt studerandeorganisationer har fört fram kritik mot att studiemedlens lånedel skrivs av först fr.o.m. den 31:a sjukdagen. Upp till 30 sjukdagar får alltså de studerande själva finansiera med lån. Det kan ur ett principiellt perspektiv diskuteras om den studerande på detta sätt själv ska stå för sina omkostnader under sjukdomstiden. Mot bakgrund av att det finns karenstider i det vanliga sjukförsäkringssystemet kan det dock anses lämpligt med en karenstid även för avskrivningen av lån. Eftersom studiemedelsbeloppen är desamma för den som är sjuk som för den som studerar, kan en karenstid dessutom anses särskilt motiverad i studiemedelssystemet. Kommittén förordar därför att det även fortsättningsvis ska finnas en period där en studerande som blir sjuk delfinansierar sitt uppehälle under sjukdomen genom att ta lån.

²³ Prop. 1998/99:119.

²⁴ För att göra det möjligt att behålla sitt SGI-skydd vid kortare avbrott i studier som bedrivs med studiemedel, behöver ändringar göras i lagen (1962:381) om allmän försäkring.

Hur lång karenstiden ska vara kan diskuteras. Karenstiden har tidigare varit 14 dagar, men förlängdes 1995 till 30 dagar. Motivet var att en undersökning visat att många som hade studiemedel under sjukdom och som fick avskrivning av sina lån, visat sig studera. De fick således avskrivning av lån trots att de inte försenades i sina studier. För att förhindra detta förlängdes karenstiden.

Kommitténs bedömning är att det skulle kunna övervägas att förkorta karenstiden för avskrivning av lån. Kommittén föreslår dock att rätten att behålla studiemedel under sjukdom även vid partiell sjukskrivning bör utvärderas innan någon förändring eventuellt görs av karenstiden. Likaså bör ett beslut i frågan om beräkning av SGI utifrån historiska inkomster inväntas innan några större förändringar genomförs av sjukförsäkringsskyddet inom studiemedelssystemet. Därmed anser kommittén att karenstiden även fortsatt bör innebära att lånedelen vid egen sjukdom skrivs av fr.o.m. den 31:a sjukdagen. Avskrivning ska dock ske såväl vid hel som halv sjukskrivning.

Åtgärder för att förkorta sjukdomstiden

Om en studerande har studiemedel under sjukdom under 90 dagar i följd, har Försäkringskassan ett ansvar för att undersöka om det finns skäl att vidta någon åtgärd för att förkorta sjukdomstiden eller på något annat sätt helt eller delvis återställa studieförmågan. CSN har ett motsvarande ansvar för dem som studerar utomlands. Enligt underhandskontakter kommittén haft med myndigheterna har det framkommit att Försäkringskassan inte vidtar några åtgärder för studerande i sin roll som samordnare av olika rehabiliteringsinsatser för att långtidssjuka ska kunna återgå till studier. Inte heller CSN vidtar några sådana åtgärder.

Kommitténs uppfattning är att det måste finnas ett tydligt ansvar för att hjälpa studerande att komma tillbaka till studier alternativt tillbaka till arbetsmarknaden. Ett sådant ansvar skulle kunna placeras hos Försäkringskassan eller hos utbildningsanordnarna. Frågan om rehabiliteringsansvar är dock omfattande och gäller många andra grupper än studerande, t.ex. arbetslösa. Även frågan om finansiering av rehabiliteringen måste ses i ett större sammanhang. Kommitténs bedömning är därför att den aviserade parlamentariska utredningen om ett sammanhållet, balanserat och håll-

bart socialförsäkringssystem bör utreda frågan om ansvaret för åtgärder för att förkorta sjukdomstiden för studerande.²⁵

Hur länge ska studiemedel kunna lämnas under sjukdom?

Grundprincipen för sjukförsäkringsskyddet bör vara att de som är sjuka lyder under socialförsäkringens lagstiftning, inte studie-stödets. Kommittén har dock ovan redogjort för sin bedömning som innebär att det finns starka skäl för att tills vidare ha kvar ett sjukförsäkringsskydd inom studiemedelssystemet.

Studiemedel under sjukdom kan i dag i princip lämnas utan bortre tidsgräns för den som är sammanhängande sjuk under långa perioder. Ursprungligen kunde studiemedel under sjukdom lämnas under längst en termin. Möjligheten att behålla sina studiemedel under sjukdom utsträcktes sedan successivt att gälla i två terminer och sedan i praktiken att gälla utan begränsning. Detta är enligt kommitténs bedömning inte rimligt. Vid längre sjukdomstider bör studerande lyda under samma bestämmelser och samma ersättningsystem som andra grupper i samhället.

Kommitténs bedömning är att studerande efter maximalt ett års sjukdom inte längre bör kunna få studiemedel. Ett år är en lämplig tid eftersom studiemedel kan lämnas i högst ett år i taget. Som studerande är man då försäkrad inom ramen för studiemedels-systemet under den tid man som längst kan ha blivit beviljad studiemedel.

Konsekvensen av att studiemedel under sjukdom kan lämnas under högst ett års tid är att de studerande som har en vilande SGI då övergår till sjukpenning. Studerande utan SGI kommer dock i sista hand att vara hänvisade till kommunernas ekonomiska bistånd.

För att detta förslag ska vara lämpligt att genomföra måste emellertid först säkerställas att rehabiliteringsinsatser verkligen vidtas för de studerande som är långtidssjuka. Innan så har skett bör inte kommitténs förslag att begränsa möjligheten att behålla studiemedlen under sjukdom till ett år genomföras.

²⁵ Prop. 2008/09:1.

6.5 Ersättning vid föräldraskap

Studerande som får barn kan välja att fortsätta sina studier eller att vara föräldralediga. Den som fortsätter studierna kan få studiemedel och tilläggsbidrag för studerande med barn.²⁶ Den som är föräldraledig har rätt till föräldrapenning. I detta avsnitt behandlas studerandes rätt till föräldrapenning, tillfällig föräldrapenning och studiemedel vid tillfällig vård av barn. En utvärdering av tilläggsbidraget för studerande med barn redovisas i bilaga 3. Kommittén behandlar tilläggsbidraget i kapitel 4 *Ett enklare studiemedelssystem*.

6.5.1 Föräldrapenning, tillfällig föräldrapenning och studiemedel vid tillfällig vård av barn

Föräldrapenning

Föräldrapenningen syftar till att ge föräldrar möjlighet att förena förvärvsarbete eller studier med föräldraskap. Målet är att den ekonomiska familjepolitiken ska bidra till förbättrade förutsättningar för en god ekonomisk levnadsstandard för alla barnfamiljer.

Med föräldrapenning kan föräldern vara ledig från arbetet och få ersättning i längre sammanhängande perioder, enstaka dagar eller delar av dagar. Den som är gravid kan ta ut föräldrapenning från och med den 60:e dagen före beräknad förlossning. Föräldrapenning kan tas ut tills barnet har fyllt åtta år eller till den senare tidpunkt då barnet har avslutat det första skolåret. Föräldrapenning betalas ut till barnets föräldrar eller därmed likställda personer.

Ersättningen bygger på inkomstbortfallsprincipen, men det finns också en grundnivå. Det finns tre olika ersättningsnivåer:

- En sjukpenningnivå baseras på sjukpenninggrundande inkomst (SGI).
- En grundnivå gäller vid låga eller inga SGI-grundande inkomster. Grundnivån är 180 kronor per dag. Sjukpenning- och grundnivån gäller i 390 dagar. Även de dagar som är reserverade för var och en av föräldrarna är på sjukpenning eller grundnivå.

²⁶ I kapitel 4 *Ett enklare studiemedelssystem* föreslår kommittén att tilläggsbidraget ska byta namn till barntillägg.

- En lägstanivå som gäller i 90 föräldrapenningdagar. Lägstanivån är 180 kronor per dag för barn födda 1 juli 2006 och senare och 60 kronor per dag för barn födda före 1 juli 2006.

De första 180 dagarna som föräldrapenningen betalas ut gäller speciella regler. För att då få föräldrapenning beräknad på sin sjukpenninggrundande inkomst måste föräldern ha varit försäkrad för en sjukpenning som överstiger 180 kronor per dag i 240 dagar i följd före barnets födelse eller före den beräknade födelsen. Den som inte uppfyller detta krav får ersättning på grundnivå med 180 kronor per dag. För de övriga 210 dagarna på sjukpenningnivå finns inte samma krav. Det betyder att om föräldern de första 180 dagarna fått ersättning på grundnivå, kan han eller hon i vissa fall få ersättning på sjukpenningnivå från dag 181.

Föräldrapenning beräknas utifrån lägst samma sjukpenninggrundande inkomst som föräldern hade vid barnets födelse tills barnet fyller två år. Om mamman åter blir gravid innan barnet uppnått ett år och nio månader, behåller föräldrarna samma föräldrapenning också efter barnets tvåårsdag, även om den sjukpenninggrundande inkomsten har sänkts.

Så länge barnet inte har fyllt ett år beräknas också sjukpenning och tillfällig föräldrapenning på den tidigare sjukpenninggrundande inkomsten. Efter barnets ettårsdag kan den sjukpenninggrundande inkomsten sänkas till samma nivå som den faktiska inkomsten. Man kan dock undvika att den sjukpenninggrundande inkomsten sänks efter barnets ettårsdag. Den ligger kvar på samma nivå som tidigare om föräldern

- tar ut hel föräldrapenning minst fem dagar per vecka
- arbetar mindre än före barnets födelse och tar ut föräldrapenning som motsvarar minskningen i arbetstid
- studerar med studiestöd
- är anmäld som arbetssökande hos Arbetsförmedlingen.

Den sjukpenninggrundande inkomsten är den beräknade årsinkomsten av arbete och har normalt ett tak på 7,5 prisbasbelopp. Föräldrapenningen är dock ett undantag från detta takbelopp och har i stället ett inkomsttak på tio prisbasbelopp, vilket för 2009 är 428 000 kronor. Från och med den 1 januari 2008 ska SGI:n när den beräknas multipliceras med talet 0,97. Det innebär att den högsta möjliga ersättningen är 910 kronor per dag.

I normala fall går det inte att få föräldrapenning samtidigt med studier på heltid. En förälder som bedriver bundna heltidsstudier kan normalt inte anses uppfylla kravet på att han eller hon samtidigt vårdar barn i den utsträckningen att föräldrapenning kan betalas ut. Om studierna är förlagda till sådan tid att föräldern ändå kan anses uppfylla vårdnadskravet kan dock föräldrapenning betalas ut. Det går alltså att kombinera föräldrapenning med deltidstudier.²⁷

För att en SGI ska hållas vilande krävs, på samma sätt som vid sjukdom, att den studerande har studiemedel under hela studietiden. Många studerande har emellertid inte förvärvsarbetat i sådan omfattning att de har upparbetat någon sjukpenninggrundande inkomst. De får då ersättning enligt grundnivån, vilket innebär 180 kronor om dagen.

Vid beräkningen av sjukpenningnivån i föräldrapenningen beaktas inte studiemedel. Övriga ersättningsnivåer i föräldrapenningen saknar också samband med studiemedlen. Däremot räknas föräldrapenningen in i den inkomstprövning som görs när studiemedlen fastställs. Den som har både studiemedel och föräldrapenning, vilket kan vara möjligt, kan alltså få reducerade studiemedel om den sammanlagda inkomsten överstiger fribeloppet.

Tillfällig föräldrapenning och studiemedel vid vård av barn

Tillfällig föräldrapenning ska ge föräldrar ekonomiskt stöd när barn blir sjuka eller när barnets ordinarie vårdnadshavare blir sjuk och föräldern därför behöver avstå från sitt förvärvsarbete.

Föräldern kan få tillfällig föräldrapenning för barn som är under 12 år (i vissa fall 16 år). Särskilda regler gäller för barn som är yngre än 240 dagar. I motsats till den vanliga föräldrapenningen går tillfällig föräldrapenning i vissa fall att överlåta till andra än en förälder. Föräldrarna kan få tillfällig föräldrapenning under högst 120 dagar per barn och år men efter 60 dagar kan man inte få ersättning vid ordinarie vårdares sjukdom eller smitta.

Fadern, eller den som är andra förälder, har rätt till tio dagars ersättning i samband med barns födelse. I vissa fall kan dessa s.k. pappadagar betalas ut till en annan person än pappan.

Ersättningen är 80 procent av den sjukpenninggrundande inkomsten, och beräknas för anställda utifrån arbetstid i dagar eller

²⁷ Försäkringskassan (2006).

timmar. Om föräldern har inkomst av annat än förvärvsarbete, såsom företagare eller arbetslös, lämnas ersättning beräknad per kalenderdag.

En förälder som studerar behöver i regel inte avstå från förvärvsarbete och kan därför inte få tillfällig föräldrapenning. Den s.k. studietids-SGI:n gäller dock även vid tillfällig vård av barn.

I stället för tillfällig föräldrapenning har studerande rätt att under vissa förutsättningar behålla studiemedlen vid tillfällig vård av barn. Reglerna harmonierar med de bestämmelser som gäller för den tillfälliga föräldrapenningen. Rätten att behålla studiemedel gäller under högst 18 veckor per år och barn. Motsvarande rätt finns även om barnets ordinarie vårdare är sjuk, men rätten gäller i dessa fall under högst nio veckor per år. Fadern har, analogt med de s.k. pappadagarna i föräldraförsäkringen, rätt att behålla studiemedlen i två veckor vid barnets födelse.

Den period, som en studerande tillfälligt har vårdat barn, räknas inte in i beräkningen av den längsta tid som en studerande har rätt till studiemedel. Vid prövningen av studieresultaten tas hänsyn till om den studerande tillfälligt vårdat barn. Till skillnad från vad som gäller vid egen sjukdom längre än 30 dagar skrivs lånedelen i studiemedlen inte av för den som vårdar sjukt barn.

Studerande saknar, till skillnad från förvärvsarbetande, möjlighet att överlåta tillfällig föräldrapenning till någon annan som stannar hemma från arbetet för att vårda ett sjukt barn. En studerande kan dock överlåta rätten att behålla studiemedlen vid vård av barn till en annan person, vilket dock bygger på att även den som ska vårda barnet har studiemedel. Den person som vårdar barnet får behålla studiemedlen trots att han eller hon inte studerar, men skuldsätter sig även under vårdperioden eftersom någon avskrivning av lån inte sker.

6.5.2 Antalsuppgifter

Det finns inga statistiska uppgifter över hur många av dem som tar ut föräldrapenning som annars är studerande eller hur många som kombinerar deltidsstudier med föräldrapenning. Under 2006 hade sex procent av studiemedelstagarna någon gång under året föräldrapenning i samband med föräldraledighet. Om de avbröt sina studier till förmån för föräldraledighet, övergick från föräldraledighet till studier eller kombinerade ersättningarna på något

annat sätt är inte känt. Samma år hade knappt tre procent av studiemedelstagarna någon gång under året föräldrapenning vid tillfällig vård av barn.²⁸

Det är förhållandevis ovanligt att studerande som har studiemedel anmäler att de är hemma och vårdar sjukt barn. Under 2007 anmälde bara 556 personer att de var hemma och vårdade sjukt barn. De flesta var naturligt nog hemma under relativt korta perioder. Av de 556 personerna var 427 hemma i högst två veckor, 66 var hemma i mellan två och fyra veckor och 63 personer vårdade barn sammanlagt längre än fyra veckor under året.²⁹

6.5.3 Problem för studerande med ersättning vid föräldraskap

De problem som har lyfts fram, t.ex. i betänkandet *Studerande och trygghetssystemen* (SOU 2003:130), är i mångt och mycket desamma som beträffande sjukförsäkringsförmånerna, vilket beror på att reglerna för sjukpenninggrundande inkomst är grunden för båda systemen. Med anledning av att reglerna på många punkter är desamma redovisas problemen bara kortfattat.

Långa skyddstider ger svag koppling mellan arbetsinsats och ersättning

Genom reglerna om SGI-skyddad tid kan det gå lång tid mellan en arbetsinsats och inbetalningen av sociala avgifter och utbetalningen av ersättning. Skyddstiderna kan därmed innebära att individer med inkomster som tjänats in för länge sedan och utan omedelbar koppling till arbetsmarknaden, ändå är berättigade till inkomstbaserad föräldraförsäkring.

Skyddsreglerna uppvisar brister

Den sjukpenninggrundande inkomsten är enbart skyddad för den som har studiemedel under hela sin studietid. Den som inte har studiemedel under hela sin studietid tappar rätten till sin vilande

²⁸ SCB (2006b).

²⁹ Uppgifter framtagna av CSN. Uppgifterna inkluderar även vård av närstående, vilket dock bedöms utgöra en mycket liten del av vårdperioderna.

SGI och kan vid föräldraledighet enbart beviljas föräldrapenning med grundnivån.

Studierande utan SGI får låg ersättning

En studierande som inte har arbetat och därmed inte har rätt till en SGI får föräldrapenning med grundnivån, f.n. 180 kronor per dag. Denna ersättning är alltså förhållandevis låg. Grundnivån lämnas dock inte enbart till studierande som saknar SGI utan till alla som saknar rätten att få en SGI fastställd.

Ingen avskrivning av lånedelen

Den som behåller sina studiemedel för vård av barn får inte studiemedlens lånedel avskriven. Det innebär att en studierande som avstår från studier på grund av barns sjukdom har en mindre förmånlig situation än den som avstår från studier på grund av egen sjukdom.

Ingen möjlighet att få tillfällig föräldrapenning

En studierande fader kan behålla sina studiemedel under högst två veckor vid ledighet vid ett barns födelse, men han kan inte välja att ta ut tillfällig föräldrapenning under tio dagar. På samma sätt kan han oftast inte få tillfällig föräldrapenning för att vårda sjukt barn. Orsaken till detta är att en studierande normalt inte avstår från något förvärvsarbete.

Information om föräldrapenningförmåner för studierande

Studierande som har eller får barn och väljer att vara föräldralediga måste vända sig till Försäkringskassan för att få föräldrapenning. De måste även meddela CSN att de gör ett uppehåll i sina studier. Studierande som tillfälligt vårdar ett sjukt barn ska dock normalt enbart vända sig till CSN och får också sin ersättning från CSN genom möjligheten att behålla sina studiemedel. Läkarintyg ska i dessa fall lämnas in till CSN.

Kombinationen av ett relativt komplicerat regelverk för SGI och ett dubbelt myndighetsansvar innebär att det ställs mycket stora krav på god och tydlig information till dem som studerar. Kommittén har i samtal med studerande erfarit att det inte sällan är okänt för de studerande vilka föräldraförmåner de har rätt till. De vet därmed inte heller hur de ska agera när de ska vara föräldralediga eller vara hemma för vård av sjukt barn.

240-dagarsregeln

Kraven för inkomstbaserad föräldrapenning under de första 180 dagarna är högre ställda än exempelvis inkomstbaserad sjukpenning eftersom det finns en särskild kvalifikationstid om 240 dagar. Detta särskilda kvalifikationskrav syftar till att den försäkrade ska vara väl etablerad i arbetslivet, men kan genom sitt högre krav exkludera vissa studerande. Reglerna för studerande är dock desamma som för andra personer.

Att överlåta möjligheten att vårda ett barn

Det har från studerandeorganisationer framförts att det är ett problem att studerande med studiemedel inte kan överlåta vården av barnen på någon annan lika lätt som en person som har tillfällig föräldrapenning. Detta beror huvudsakligen på att studerande inte kan få tillfällig föräldrapenning. Möjligheten att låta någon annan vårda barnet finns inom studiemedelssystemet, men är inskränkt till överlåtelse till andra personer som också har studiemedel.

6.5.4 Kommitténs överväganden och förslag

Kommitténs förslag: Studiemedel ska kunna lämnas vid tillfällig vård av barn eller närstående efter samma principer som i dag. Avskrivning av studielån ska kunna göras även vid vård av barn eller närstående. Avskrivning av studiemedlens lånedel ska göras fr.o.m. den 31:a vårddagen.

Kommitténs bedömning: Studerande som har studerat utan studiemedel under sammanlagt högst 4,5 månader bör kunna omfattas av SGI-skydd, om det kan visas att de har bedrivit aktiva studier på minst halvtid på en utbildning som ger rätt till studiemedel.

Nuvarande ersättning vid föräldraskap

Kommitténs bedömer att föräldrapenningen för studerande fungerar relativt väl, även om grundnivån för föräldrapenningen är låg. Den relativt låga nivån gäller fler grupper än studerande och är inte en fråga kommittén behandlar särskilt. Alla studerande kan få del av föräldrapenningens grundnivå och de som har en upparbetad SGI kan dessutom få föräldrapenning med ett högre belopp. Det finns dock brister i skyddet. En sådan brist är att det nuvarande SGI-skyddet inte gäller för den som gjort uppehåll i studiemedelstagandet, om än för en kort tid.

SGI-skydd

Kommitténs bedömning är att det största problemet med dagens föräldrapenning för studerande är att studerande som har en SGI riskerar att tappa den om de studerar en kortare tid utan studiemedel. Denna fråga skulle kunna lösas i ett system med historisk beräkning SGI. I avvaktan på en sådan förändring bör dock åtgärder vidtas inom ramen för det nuvarande SGI-skyddet.

Det är alltså bara de som studerar med studiemedel som kan få föräldrapenning baserad på en äldre SGI. Övriga får föräldrapenning med grundnivån 180 kronor per dag. Motiven för att SGI är kopplad till studier med studiemedel har redogjorts för ovan i avsnittet om sjukpenning. Även avseende föräldrapenningen anser kommittén att det motverkar de utbildningspolitiska målen att SGI-rätten är så hårt kopplad till mottagandet av studiemedel, när det egentligen är studierna i sig som är skyddsvärda.

En lösning skulle, precis som kommittén redovisar i avsnittet om ersättning vid sjukdom, vara att kopplingen till studiemedel kan finnas kvar som ett grundläggande krav för att behålla sitt SGI-skydd under studietiden, samtidigt som det ges möjlighet att göra undantag för kortare uppehåll i studiemedelstagandet. På så sätt

skulle även ett flexibelt användande av studiemedlen uppmuntras. Kommitténs bedömning är att den som kan visa på studier om minst halvtid på en studiestödsberättigande utbildning bör kunna ha kvar sitt SGI-skydd, om uppehållet i studiemedelstagandet varit sammanlagt högst 4,5 månader, dvs. ett halvårs studier.³⁰

Studiemedel vid tillfällig vård av barn eller närstående

Studerande med barn kan behålla sina studiemedel vid vård av sjukt barn. Likaså kan studerande behålla studiemedlen vid tillfällig vård av närstående. Vid vård av barn kan man behålla studiemedlen i maximalt 18 veckor per barn och år, dessutom kan en pappa vara ledig i två veckor vid barns födelse. Vid vård av närstående kan man normalt behålla studiemedlen i nio veckor utan att bedriva några studier. Gemensamt för dem som vårdar barn och närstående är att veckorna med studiemedel inte räknas med i den studerandes totala veckoantal. Däremot skrivs inte studielånet av, även om vårdperioden blir lång.

Det kan diskuteras om studielån borde skrivas av även vid tillfällig vård av barn eller närstående. Argumentet för att lån ska kunna skrivas av även vid vård av barn är framför allt att det kan anses orimligt att en studerande som på grund av barnets sjukdom inte kan studera, måste bekosta sitt uppehälle delvis på egen hand. Ett barns eller en nära närståendes sjukdom är oförutsett på samma sätt som egen sjukdom. Argument mot avskrivning av studielån i samband med vård av barn är dels att det kan finnas risker för fusk, dels att det eventuellt kan ge upphov till längre vårdperioder.

Kommittén föreslår att den som har studiemedel och samtidigt sammanhängande vårdar sjukt barn eller närstående bör få avskrivning fr.o.m. den 31:a vårdagen på samma sätt som vid egen sjukdom. Vid beräkningen av karenstiden bör två eller flera sjukperioder räknas som en sammanhängande vårdperiod, om den senare perioden börjar inom 20 dagar efter det att den tidigare slutade. Motsvarande bedömning görs i dag vid egen sjukdom.

Givet nuvarande antal personer som är hemma och vårdar barn skulle kostnaden för avskrivning bli 650 000 kronor om lån avskrivs fr.o.m. den 31:a vårdagen.³¹

³⁰ För att en studerande ska kunna behålla sitt SGI-skydd vid kortare avbrott i studier som bedrivs med studiemedel, behöver ändringar göras i lagen (1962:381) om allmän försäkring.

³¹ Avser avskrivning vid både vård av närstående och vård av barn.

Övrigt

Den särskilda kvalifikationstiden på 240 dagar för rätt till ersättning över grundnivå innebär att den försäkrade ska vara väl etablerad i arbetslivet. Reglerna för studerande är desamma som för andra personer. Dessa regler skulle kunna utesluta studerande i högre grad än andra eftersom studerande oftare saknar etablering på arbetsmarknaden. Kommittén anser emellertid inte att det finns tillräckliga skäl att argumentera för en särlösning för studerande. Frågan bör i stället hanteras inom ramen för det arbete som bedrivs inom Socialdepartementet som syftar till att övergå till historiskt beräknad SGI.

Kommittén bedömer inte heller att det f.n. finns skäl att föreslå några förändringar när det gäller studerandes bristande möjligheter att överlåta tillfällig föräldrapenning till en annan vårdare. Detta skulle framför allt kräva större möjligheter för studerande att få tillfällig föräldrapenning trots att något inkomstbortfall av arbete inte förekommer. Kommittén anser att även denna fråga bör utredas i samband med en övergång till en historiskt beräknad SGI.

Kommittén konstaterar att den som inte har en SGI får föräldrapenning med grundnivån, vilket är en relativt låg ersättning. Eftersom många studerande saknar SGI är det ofta denna ersättning som beviljas. Grundnivån beviljas dock till alla som saknar SGI, inte enbart till studerande. Vi anser inte att någon särlösning bör utformas för studerande och avstår av den anledningen från att ge förslag om föräldrapenningens ersättningsnivå. Däremot bör frågan utredas i det fortsatta arbetet som syftar till att övergå till en historiskt beräknad SGI.

6.6 En arbetsgrupp i Regeringskansliet med uppgift att föreslå en ny beräkningsgrund för socialförsäkringar utifrån historiska inkomster

Kommitténs bedömning: En övergång till en SGI som beräknas på historiska inkomster kan innebära en förenkling av försäkringsskyddet för studerande. Det kan också förbättra den ekonomiska tryggheten för studerande. Det är väsentligt att studerandes situation beaktas när regelverket utformas. Kommittén anser att två alternativa sätt att beakta de studerandes situation bör övervägas. Ett alternativ är att ge studerande ett utökat SGI-skydd. Ett annat alternativ är att låta studiemedel vara sjukpenninggrundande, vilket skulle innebära att studiemedel ger rätt till både sjuk- och föräldrapenning.

Socialförsäkringsministern beslutade i mars 2008 att inrätta en arbetsgrupp i Regeringskansliet med uppdrag att föreslå en modell för att beräkna sjukpenninggrundande inkomst (SGI) utifrån historiska inkomster. De nya reglerna skulle enligt uppdragsbeskrivningen kunna träda i kraft under 2009. Arbetsgruppens uppgift har varit att analysera olika modeller för beräkning av historisk SGI och att lämna ett förslag till utformning av en sådan beräkning. Arbetsgruppens arbete skulle avslutas senast den 15 december 2008 och redovisas i formen av en departementspromemoria.³²

Arbetsgruppens arbete var inte redovisat när Studiesociala kommittén fattade beslut om detta betänkande. Kommittén har därför inte haft möjlighet att värdera arbetsgruppens förslag till ny beräkningsgrund för SGI. Kommittén har emellertid haft löpande kontakter med arbetsgruppen och anser att en övergång till historiskt beräknad SGI skulle kunna få positiva effekter för studerandegruppen.

En positiv effekt är att en SGI som beräknas på en faktisk, historisk inkomst innebär att man måste "tjäna in" sin SGI. Sambandet mellan arbete och utbetalning av sjukpenning blir därmed tydligare. En sådan lösning skulle enligt kommitténs bedömning skapa en mer försäkringsmässig lösning och skulle därmed främja den s.k. arbetslinjen. Dagens problem med långa och svårbegripliga

³² Regeringen (2008b).

skyddstider skulle försvinna. Det skulle sannolikt även bli enklare att informera om de regler som gäller.

För att en historiskt beräknad SGI ska vara lämplig måste förutsättningarna för studerande beaktas och lösningen måste tillgodose studerandes behov. Studerande har studier som sin huvudsysselsättning och har därför ofta relativt små möjligheter att arbeta. Inkomsterna kommer oftast från arbete under ferierna eller under helger. Studerande som blir sjuka eller får barn skulle riskera att få mycket låg sjuk- eller föräldrapenning i ett system där SGI beräknas enbart utifrån historiska skattepliktiga inkomster.

Ett system med historiskt beräknad SGI som ger alla studerande en mycket låg SGI skulle kunna avhålla framför allt förvärvsarbetande från att påbörja studier och återkommande studier skulle försvåras. Ett sådant förslag skulle, enligt kommitténs bedömning, riskera rekryteringen till utbildning bland dem som är ute i arbetslivet.

I samband med den fortsatta beredningen av ett förslag med en SGI som baseras på historiska inkomster måste de studerandes speciella situation beaktas. Kommittén ser två alternativ som särskilt bör övervägas. Det ena alternativet är att ha kvar någon form av skyddsregler som sannolikt skulle likna dagens skyddsregler. Det skulle innebära att en studerande som hade inkomster innan studierna påbörjades, får sin sjuk- eller föräldrapenning beräknad utifrån dessa tidigare inkomster. För en sådan lösning vore det önskvärt att helt frångå kopplingen till studiemedel eftersom det är studierna som är skyddsvärda – inte studiemedelstagandet.

Det andra alternativ kommittén kan se är att studiemedel blir en SGI-grundande inkomst. Hittills är enbart arbetsinkomster SGI-grundande. Om staten betalar in sociala avgifter för alla studiemedelstagare skulle studiemedlen, helt eller till en del, kunna göras SGI-grundande. Studerande kunde i så fall lyda under huvudregeln för beräkning av SGI. Det skulle leda till en kraftig förenkling om studerande som tvingas avbryta sina studier på grund av sjukdom eller studerande som får barn, får rätt till sjuk- eller föräldrapenning på samma premisser som alla andra. En sådan lösning skulle även innebära att sjuk- eller föräldrapenning skulle kunna ges till studerande som blir sjuka även under sommaren. Studerande skulle även kunna få tillfällig föräldrapenning med de möjligheter detta skulle medföra att t.ex. överlåta vårdnaden av sjukt barn på någon annan. Nackdelen med en sådan lösning vore främst att studerande utan studiemedel inte skulle omfattas.

6.7 Bostadsbidrag

Boendet är en viktig fråga för studerande. Det beror dels på att studierna ofta förutsätter att man måste flytta och därmed skaffa sig en ny bostad, dels på att boendekostnaden utgör en stor del av utgifterna för många studerande.

Studiesociala kommittén har inte till uppgift att analysera boendesituationen eller komma med förslag i boendefrågor. Däremot måste kommittén beakta kostnaderna för boendet i sin bedömning av studiemedelnivåerna och beakta studiemedelssystemets samspel med bostadsbidraget.

Den bedömning om en höjning av studiemedlens totalnivå som kommittén redovisar i kapitel 4 *Ett enklare studiemedelssystem* kommer att innebära ett minskat behov av bostadsbidrag.

6.7.1 Regler för bostadsbidrag

Bostadsbidraget ingår i politikområdet ekonomisk familjepolitik och syftar till förbättrade förutsättningar för en god ekonomisk levnadsstandard för alla barnfamiljer.³³ Syftet med bostadsbidrag är även att ge ekonomiskt svaga hushåll möjlighet att hålla sig med goda och tillräckligt rymliga bostäder.

Bostadsbidrag är ett obeskattat och behovsprövat bidrag som kan lämnas till den som har barn eller till personer som är högst 28 år och som inte har barn.³⁴ Bidraget består av två delar, dels ett bidrag för bostadskostnaden, dels ett särskilt bidrag för hemmavarande barn.

Bidraget till bostadskostnader beror främst på antalet barn och på hur hög bostadskostnaden är. Bostadsbidraget för ensamstående i åldrarna upp till och med 28 år beräknas som 75 procent av hyran i intervallet 1 800 kronor per månad till 2 600 kronor/månad, plus 50 procent av hyran mellan 2 600 kronor och 3 600 kronor, minskat med en tredjedel av den inkomst som överstiger 41 000 kronor per år.³⁵

Det särskilda bidraget styrs av antal hemmavarande barn: ett barn ger 950 kronor, två barn 1 325 kronor, tre barn eller fler 1 750 kronor per månad. Kostnader för boende ersätts för hushåll

³³ Prop. 2008/09:1.

³⁴ Lagen (1993:737) om bostadsbidrag.

³⁵ För sammanboende reduceras bostadsbidraget med 1/3 av den del av den gemensamma inkomsten som överstiger 58 000 kronor.

med barn med 50 procent av hyran i intervallet 2 000 till 5 300 kronor. En minskning av bidraget görs om inkomsten överstiger vissa inkomstgränser. För ensamstående är gränsen 117 000 kronor per år och för gifta eller sammanboende är inkomstgränsen 58 500 kronor per person och år. Vid högre inkomster minskas bostadsbidraget med 20 procent av den överskjutande delen av inkomsten.

Som bidragsgrundande inkomst räknas överskott i inkomstslagen tjänst, näringsverksamhet och kapital. Även studiemedlens bidragsdel beaktas till 80 procent. Denna bestämmelse infördes som en tillfällig lösning i samband med studiestödsreformen 2001. Tidigare räknades hela studiebidraget som inkomst. Orsaken till förändringen var att bidragets andel av studiemedlen ökade i samband med reformen, samtidigt som totalbeloppet lämnades oförändrat. Detta förde med sig att många studerande utan en sänkning från 100 till 80 procent skulle ha fått sänkt bostadsbidrag, trots ett oförändrat studiemedelsbelopp (totalbeloppet). Denna lösning permanentades den 1 juli 2004.³⁶

Varken bidraget till bostadskostnader, det särskilda bidraget eller inkomstgränserna är värdesäkrade, dvs. de är inte knuta till något index. Det innebär att det inte sker någon automatisk årlig uppräknings av bostadsbidraget utan förändringar i bidraget måste beslutas av riksdagen.

Bostadsbidraget betalas ut löpande som ett preliminärt bidrag och baseras på en inkomst som den sökande själv beräknar. Den sökande ska göra en uppskattning av framtida inkomster för hela det kalenderår som han eller hon söker bidrag. Inträffar ändrade förhållanden under året är bidragstagaren skyldig att anmäla detta. Slutligt bostadsbidrag bestäms i efterhand på grundval av taxeringen för varje kalenderår. Den som haft lägre inkomster än vad som preliminärt har uppgivits får en tilläggsutbetalning med ränta. Den som har uppgivit för låga inkomster får betala tillbaka överstigande belopp, inklusive en avgift.

6.7.2 Antalsuppgifter m.m.

Enligt Försäkringskassans bedömning är ungefär en femtedel av alla hushåll som får bostadsbidrag studerandehushåll. Totalt fick 197 000 hushåll bostadsbidrag i april 2007 och cirka 41 000 hushåll

³⁶ Lag (2003:1067) om särskild bestämmelse om bostadsbidrag.

kunde räknas som studerandehushåll. För att klassas som studerandehushåll krävs att minst en person i hushållet får studiemedel.³⁷

Tabell 6.1 Bostadsbidrag fördelat på hushållstyp, april 2007

Alla	197 000
– varav studerande	41 000
Ungdomar	38 000
– varav studerande	27 000

Av studiemedelstagarna får 58 000 eller knappt 14 procent, bostadsbidrag någon gång under ett kalenderår. Beloppet som betalades ut till studerandehushåll var 700 miljoner kronor under 2006, vilket motsvarade 18 procent av samtliga utbetalda bostadsbidrag. Det genomsnittliga bidragsbeloppet var 11 000 kronor under året men varierade upp till 49 000 kronor.³⁸

Uppgifter om faktiska boendekostnader för studiemedelstagarna (tabellerna 6.2 och 6.3) visar på stora skillnader mellan olika regioner. Möjligen något överraskande är det inte studerande i storstadsregionerna som har de högsta boendekostnaderna. Kostnadsskillnaderna utjämnas emellertid till viss del av bostadsbidraget, vilket också är syftet med bidraget. Andelen studerande med bostadsbidrag skiljer sig mycket mellan länen. Det är inte alltid de län som har den högsta genomsnittliga boendekostnaden, som har störst andel studerande med bostadsbidrag.

Tabell 6.2 avser samtliga studiemedelstagare och innehåller inte uppgifter om hur många som bor tillsammans eller om studiemedelstagaren delar bostadskostnaderna med någon annan. Tabell 6.3 avser ensamboende studiemedelstagare.

³⁷ <http://www.forsakringskassan.se>

³⁸ SCB (2006b).

Tabell 6.2 Boendekostnad 2006 för samtliga studiemedelstagare per region, före och efter bostadsbidrag

Län	Boendekostnad, kronor		Boende- kostnad, netto Månad	Andel med bostadsbidrag, %
	År	Månad		
Stockholm	59 500	4 958	4 825	10
Uppsala	46 600	3 883	3 817	6
Södermanland	56 900	4 742	4 447	21
Östergötland	52 000	4 333	4 067	26
Jönköping	52 300	4 358	4 208	15
Kronoberg	54 600	4 550	4 475	16
Kalmar	51 300	4 275	4 075	34
Gotland	54 600	4 550	3 900	21
Blekinge	68 000	5 667	5 217	16
Skåne	54 900	4 575	4 517	9
Halland	63 800	5 317	5 200	13
Västra Götaland	54 400	4 533	4 417	13
Värmland	47 100	3 925	3 658	22
Örebro	52 700	4 392	4 200	29
Västmanland	55 700	4 642	4 542	12
Dalarna	51 800	4 317	4 300	9
Gävleborg	56 400	4 700	4 367	32
Västernorrland	40 900	3 408	3 317	22
Jämtland	53 200	4 433	4 417	6
Västerbotten	47 400	3 950	3 892	11
Norrbottnen	53 000	4 417	4 400	3
Riket	54 500	4 542	4 408	13

Tabell 6.3 Boendekostnad 2006 för ensamboende studiemedelstagare per region, före och efter bostadsbidrag

Län	Boendekostnad, kronor		Boendekostnad, netto
	År	Månad	Månad
Stockholm	41 900	3 492	3 492
Uppsala	29 700	2 475	2 475
Södermanland	38 900	3 242	3 242
Östergötland	39 500	3 292	3 292
Jönköping	43 000	3 583	3 583
Kronoberg	*	*	*
Kalmar	43 500	3 625	3 625
Gotland	*	*	*
Blekinge	*	*	*
Skåne	39 500	3 292	3 292
Halland	39 100	3 258	3 258
Västra Götaland	36 400	3 033	3 033
Värmland	33 500	2 792	2 792
Örebro	36 000	3 000	3 000
Västmanland	35 900	2 992	2 992
Dalarna	39 800	3 317	3 317
Gävleborg	41 500	3 458	3 458
Västernorrland	30 300	2 525	2 525
Jämtland	*	*	*
Västerbotten	40 000	3 333	3 333
Norrbottnen	35 200	2 933	2 933
Riket	38 400	3 200	3 200

* För få uppgifter i urvalet för att kunna redovisas.

6.7.3 Tidigare förslag om bostadsbidrag

Bostadsbidragsutredningen föreslog i sitt betänkande *Bostadsbidragen – effektivare inkomstprövning – besparingar* (SOU 1995:133), att bostadsbidraget till ungdomar utan barn skulle slopas. I samband med ett sådant slopande bedömde man dock att det kunde finnas särskilda motiv för att studerande utan barn får ekonomiskt stöd till en del av boendekostnaden. Stödet till de studerandes boendekostnader skulle enligt utredningen samordnas med studiemedelssystemet. En sådan lösning skulle också innebära att den valda åldersgränsen på 29 år skulle försvinna.

I betänkandena *Sammanhållet studiestöd* (SOU 1996:90) och *Studerande och trygghetssystemen* (SOU 2003:130) övervägdes möjligheterna att inordna ett särskilt bostadsstöd i studiestödet. Utredningarna landade emellertid i liknande slutsatser, nämligen att det skulle vara tekniskt möjligt och lösa en del problem genom att inordna ett bostadsbidrag i studiemedelssystemet, men att en sådan lösning även skulle medföra nackdelar. Utredningarna bedömde att följande faktorer talar för att bostadsbidraget ska finnas kvar som ett separat bidrag och att ett bostadsbidrag inte bör inordnas i studiemedelssystemet:

- En mer generell lösning är att föredra eftersom allt fler växlar mellan studier och arbete.
- Bostadsbidraget är behovsprövat och tar hänsyn till hela hushållets ekonomi, medan studiemedlen är av mer generell karaktär och endast utgår till den studerande, oavsett familjesituation.
- Det är endast de som får studiemedel som skulle kunna komma i åtnjutande av bostadsstödet, och då bara för studietid.

Den förra studiesociala utredningens förslag var att studiemedlen inte skulle påverka bostadsbidraget. Detta förslag har dock inte genomförts. Den tillfälliga lösningen att endast 80 procent av studiebidraget ingår i den bostadsbidragsgrundande inkomsten vid beräkningen av bostadsbidrag gäller än i dag.

6.7.4 Kommitténs förslag och bedömning

Kommitténs förslag: Studiebidraget ska även fortsatt räknas som inkomst vid prövningen av rätten till bostadsbidrag. Studiebidraget ska räknas upp så att bidragets storlek motsvarar en skattepliktig inkomst. Det innebär att studiebidraget multiplicerat med 1,4 bör vara den bidragsgrundande inkomsten för bostadsbidrag.

Kommitténs bedömning: Ekonomiska behov för boende bör även fortsatt hanteras inom ramen för den ekonomiska familjepolitiken och i form av bostadsbidrag.

Prövningen av rätten till bostadsbidrag med hänsyn till den sökandes inkomst bör göras per kalenderhalvår i stället för per kalenderår.

Åldersgränsen för bostadsbidrag till studerande utan barn bör ses över.

Bostadsbidrag till studerande – bostadsbidrag eller studiemedel?

Kommitténs anser att bostadsbidraget bör finnas kvar som ett särskilt stöd inom ramen för den ekonomiska familjepolitiken. Att inordna ett bostadsbidrag i studiemedelssystemet skulle enligt vår bedömning medföra stora nackdelar. Framför allt anser vi att studerande bör ha samma möjligheter att få bostadsbidrag som andra i samma inkomst- och boendesituation. Det är enligt vår mening hushållens inkomster och bostadssituation som bör avgöra rätten till bidrag, inte om man är studerande eller inte. Dessutom skulle ett bostadsbidrag inom studiemedelssystemet sannolikt bara kunna ges till dem som har studiemedel, vilket skulle missgynna andra studerande.

Med ett generellt bostadsbidrag kan man dessutom beakta hela hushållets ekonomi. Ett bostadsbidrag inom ramen för studiemedelssystemet skulle inte kunna väga in hela hushållets ekonomiska situation. Det skulle bryta mot den princip som säger att studiemedlen inte ska påverkas av andra inkomster än den studerandes egna, t.ex. innehåller studiemedelsystemet inte någon prövning gentemot inkomster för make/maka eller föräldrar. Ett separat bostadsbidrag överensstämmer också med kommitténs uppfattning om hur studiemedelsystemet bör samspela med andra trygghetssystem.

Studiebidrag medräknas vid inkomstprövning av bostadsbidrag

En fråga som rör studiemedlens samspel med bostadsbidraget är om studiebidraget ska medräknas vid inkomstprövningen för bostadsbidrag, och i så fall till hur stor del. Det finns argument både för och emot att studiebidraget ska påverka rätten till bostadsbidrag. För att studiebidraget bör ses som inkomst vid inkomstprövningen inom bostadsbidraget talar att studiebidrag ger ett ekonomiskt tillskott på samma sätt som andra inkomster.

Studiebidraget ger ekonomisk bärkraft t.o.m. i högre utsträckning eftersom bidraget inte är beskattat. Ett andra skäl som talar för att studiebidraget ska medräknas är att studerande med bostadsbidrag har högre genomsnittliga inkomster än andra personer med bostadsbidrag.³⁹ När lånedelen och 20 procent av bidraget undantas från inkomstprövningen gynnas studerandehushållen. Att undanta studiebidraget skulle ytterligare snedvrída inkomstsituationen mellan studerande med bostadsbidrag och andra med bostadsbidrag.

Mot att räkna med studiebidraget vid inkomstprövningen talar att vissa andra obeskattade bidrag inte medräknas vid prövningen av bostadsbidrag och att studiebidraget inte ger samma rätt till socialförsäkringsförmåner som t.ex. inkomst av tjänst. Kommitténs bedömning är att det faktum att studiebidraget ger ekonomisk bärkraft väger tyngre än dessa senare skäl. Detta talar för att studiebidraget bör räknas som inkomst.

Kommitténs förslag är att studiebidraget räknas in vid prövningen av rätt till bostadsbidrag. Att undanta studiebidraget från inkomstprövningen vore att bortse från en inkomst som ger ett reellt ekonomiskt utrymme. Det vore principiellt felaktigt att undanta studiebidraget men inte exempelvis inkomst av tjänst. Det skulle även snedvrída den ekonomiska situationen mellan studerande med bostadsbidrag och övriga med bostadsbidrag.

Det är enligt kommitténs mening ologiskt att bidraget bara beaktas till 80 procent. Studiemedlens bidragsdel är en reell inkomst. Eftersom studiebidraget inte beskattas är det t.o.m. mer värt än en beskattningsbar inkomst. För att jämställa beskattningsbara inkomster och studiebidrag bör studiebidraget därför räknas upp så att det motsvarar ett skattepliktigt studiebidrag före skatt. Kommittén förordar därför att studiebidraget räknas upp med faktorn 1,4 för att fastställa den inkomst som ska ligga till grund för inkomstprövningen inom bostadsbidraget. En sådan förändring kan anses vara rimlig i förhållande till dem som har beskattningsbara inkomster.

En uppräknig av bidraget motsvarar den uppräknig som görs av studiebidraget för att fastställa den pensionsgrundande inkomsten. Om studiebidraget medräknas och räknas om till 140 procent innebär det, med 2009 års studiemedelnivå, att inkomsten av

³⁹ Detta gäller för såväl studiemedelstagare med barn som har bostadsbidrag jämfört med andra bostadsbidragstagare med barn, som för studiemedelstagare utan barn med bostadsbidrag jämfört med motsvarande grupp bostadsbidragstagare utan barn.

studiebidrag för en heltidsstuderande på eftergymnasial nivå beräknas till 39 312 kronor (140 procent) per år i stället för 22 464 kronor (80 procent). Marginalen upp till inkomstgränsen för bostadsbidrag på 41 000 kronor (avser ensamstående under 29 år) minskar således.

Följande exempel (tabell 6.4) visar hur förändringen kan slå för en studerande utan barn som har bostadsbidrag och en sidoinkomst på 26 000 kronor. Exemplet avser en genomsnittlig hyreskostnad för en enrummare 2007. Av exemplet framgår att höjningen av studiemedlen inte leder till någon ekonomisk förbättring eftersom bostadsbidraget i just detta exempel kommer att minska något mer än studiemedelshöjningen. Beräkningen avser 2007 års belopp uppräknat med 400 kronor eftersom detta är det senaste året som kommittén haft tillgängliga kalkyler över utgifter.

Tabell 6.4 Budgetexempel för ensamstående studerande kvinna (under 29 år) på eftergymnasial nivå med bostadsbidrag

	2007	Höjning av 2007 års studiemedels- belopp med 400 kronor och bidraget medräknas till 140 procent vid prövningen av rätt till bostadsbidrag
Inkomst/månad		
Studiemedel	8 182	8 582
– tilläggsbidrag/barntillägg	-	-
– tilläggslån	-	-
Bostadsbidrag ⁴⁰	700	200
Barnbidrag	-	-
Underhållsstöd	-	-
Summa intäkter	8 882	8 782
Utgifter		
Bostad	3 151	3 151
Mat	1 440	1 440
Kläder	500	500
Fritid, lek (inkl. mobil)	470	470
Hygien	310	310
Kår/terminsavgift	60	60
Studiematerial	750	750
Barnomsorg	-	-
Gemensamma kostnader	1 480	1 480
Hushållsel	300	300
Summa utgifter	8 461	8 461
Kvar	421	321

Fler studerande än i dag kommer med kommitténs förslag att få reducerat bostadsbidrag eller tappa rätten till bostadsbidrag. Kommitténs beräkningar visar att kostnaderna för bostadsbidrag minskar med cirka 90 miljoner kronor. Vi anser att det är bättre att satsa befintliga medel på ett höjt studiebidrag som kommer alla studerande till del än inom bostadsbidragssystemet, särskilt mot bakgrund av att det är relativt få studerande som ansöker om bostadsbidrag. Vår uppfattning är också att det i dag finns osakliga skillnader mellan studerande som är yngre än 29 år respektive över

⁴⁰ En övrig inkomst på 26 000 kronor har antagits, se bilaga 4.

28 år. Kommitténs förslag innebär att de ekonomiska förhållandena blir mer lika, oberoende av ålder.

Bestämmelsen föreslås träda i kraft den 1 januari 2011. Kommittén föreslår att bestämmelserna bör föras in i lagen (1993:737) om bostadsbidrag och att lagen (2003:1067) om särskild bestämmelse om bostadsbidrag samtidigt ska upphävas.

Preliminärt bidrag och efterkontroll mot taxerad inkomst

Få studerande har bostadsbidrag och variationerna mellan olika regioner är stor. Enligt uppgifter till kommittén avstår många studerande från bostadsbidraget trots att de egentligen skulle ha rätt till det. Detta beror enligt kommitténs bedömning dels på att man vill undvika ett återkrav i det fall årsinkomsten skulle bli högre än beräknat, dels på att många anser att det är krångligt att vända sig till mer än en myndighet för sin försörjning. Studerande kan ofta ha svårt att uppskatta sin inkomst under ett helt kalenderår. Detta gäller exempelvis dem som avslutar sina studier en vårtermin för att sedan söka arbete.⁴¹

Kommittén anser att det är olyckligt att reglerna för inkomstprövning har utformats på ett sådant sätt att personer som kan ha behov av bostadsbidrag avstår från att söka det. En annan effekt av den kalenderårsvisa prövningen är att den kan förhindra att bostadsbidrag kan betalas ut under vissa perioder, trots att det finns ett behov. Personer som studerar och avslutar sina studier en vårtermin har t.ex. inte rätt till bostadsbidrag om de senare under året får en inkomst. Likaså kan personer som påbörjar studier t.ex. en hösttermin sakna rätt till bostadsbidrag om de under våren hade inkomster. I dessa fall kan personer med ett reellt behov av bostadsbidrag inte få bidrag under en del av året.

En avstämning av slutligt bostadsbidrag, som gällde de bidrag som preliminärt betalats ut för 2001, visade att studerande inte drabbas av återbetalningskrav oftare än andra bidragshushåll.⁴² Detta kan förklaras av att exempelvis arbetslösa eller egenföre-

⁴¹ De uppfattningar som redogörs för framkom bl.a. vid kommitténs intervjuer med studerande vid Malmö högskola resp. Lunds universitet 2008-10-10. Uppgifter om att studerande avstår från att ansöka om bostadsbidrag kommer även från studerandeorganisationerna och via muntliga kontakter med Försäkringskassan. Studiesociala utredningen gjorde motsvarande bedömning i *Studerande och trygghetssystemen* (SOU 2003:130).

⁴² SOU 2003:130.

tagare också har svårigheter att uppskatta sina inkomster för ett år framåt i tiden.

En övergång från årsvis prövning av inkomsten till halvårsvis prövning skulle enligt kommitténs bedömning kunna underlätta för de sökande att beräkna sina inkomster. Fler studerande skulle i så fall våga ansöka om bostadsbidrag. Bostadsbidrag skulle då också kunna lämnas under perioder då det finns ett behov, utan att påverkas av inkomster under annan del av året.

Kommittén är införstådd med de problem som kan finnas med att pröva inkomster per halvår i stället för per kalenderår och att den årsvisa prövningen infördes för att förbättra kontrollmöjligheterna och öka kostnadskontrollen. När det nuvarande systemet infördes innebar det en övergång från en inkomstperiod som omfattade de tolv senaste månaderna, till en prövning per kalenderår.⁴³ Vår bedömning är dock att kontrollen inte behöver försämras nämnvärt om prövningen i stället görs halvårsvis. Ett sådant system tillämpas redan vid motsvarande inkomstprövning inom studiemedelssystemet och fungerar väl där. Det kräver dock större administrativa resurser. Ett system som bygger på halvårsvis avstämning av inkomsterna är dock, ur kontrollsynpunkt och administrativ synpunkt, betydligt bättre än den inkomstprövning som gjordes inom bostadsbidragssystemet före 1996.

Vid en prövning per kalenderhalvår i stället för per kalenderår måste inkomstgränsen givetvis anpassas till detta, t.ex. genom en halvering av den nuvarande inkomstgränsen för helår. Även vid halvårsvis prövning av inkomsten är den sökande tvungen att beräkna sin inkomst, då för varje kalenderhalvår separat. Det preliminära bostadsbidraget skulle, precis som i dag, beräknas och betalas ut med utgångspunkt i uppgifter från den sökande.

Även med en inkomstgräns per kalenderhalvår är det dock nödvändigt att kunna göra efterkontroller. Den som fått bostadsbidrag och vid en efterkontroll visar sig ha en taxerad årsinkomst som överstiger summan av inkomstgränsen för årets båda halvår, måste kunna redovisa fördelningen av inkomsten mellan halvåren. Om den studerande inte själv kan eller vill redovisa inkomstfördelningen delas inkomsten med hälften på respektive halvår. Likaså måste ränteinkomster fördelas med hälften på respektive halvår. Systemet kan utformas med utgångspunkt i den inkomstprövning som i dag görs inom studiemedelssystemet. Det är också en fördel

⁴³ Prop. 1995/96:186.

att inkomstprövningen för studiemedel och bostadsbidrag sker på samma sätt.

För närvarande pågår inom Skatteverket ett arbete med månadsvis inkomstredovisning på individnivå. Enligt uppgift kan ett sådant system införas tidigast 2011. Om månadsvis inkomstredovisning på individnivå införs innebär en övergång till halvårsvis inkomstprövning för rätt till bostadsbidrag bara en mindre administrativ förändring jämfört med i dag.⁴⁴

Även andra grupper än studerande, t.ex. arbetslösa och egenföretagare, kan ha lika stora problem att beräkna sina inkomster. En halvårsvis inkomstprövning bör omfatta samtliga som får bostadsbidrag.

Åldersgränsen för hushåll utan barn

Åldersgränsen för rätt till bostadsbidrag för den som inte har barn gäller samtliga, inte bara studerande. Många av de som får bostadsbidrag är dock studerande.

Kommittén finner inte att åldersgränsen på 28 år för ensamstående är särskilt motiverad. Det finns personer över 28 år som kan ha lika stort behov av bostadsbidrag som studerande under 29 år.

Enligt uppgifter kommittén har hämtat från SCB:s undersökning om hushållens ekonomi (HEK) är det dock få studerande som skulle gynnas av en höjning av åldersgränsen.⁴⁵ En sådan höjning av åldersgränsen skulle främst gynna andra grupper än studerande. Trots det anser kommittén att åldersgränsen bör ses över. En sådan översyn bör dock inte leda till att studerande särbehandlas i förhållande till andra med liknande inkomster. Det skulle i sådana fall strida mot den övergripande principen att särskilda kostnader utöver normala levnadsomkostnader ska hanteras på samma sätt för studerande som för andra. Kommittén bedömer att kostnaderna för bostadsbidraget med i övrigt bibehållna villkor skulle öka med minst 100 miljoner kronor per år om åldersgränsen helt togs bort.

⁴⁴ En ändring till halvårsvis inkomstprövning förutsätter ändringar i lagen (1993:737) om bostadsbidrag.

⁴⁵ SCB (2006b).

6.8 Ekonomiskt bistånd

Ekonomiskt bistånd är samhällets skyddsnät för personer med tillfälliga försörjningsproblem. Vuxna studerande bör enligt Socialstyrelsens allmänna råd för ekonomiskt bistånd (SOSFS 2003:5) ha sin försörjning genom studiestödsformerna, men kan ges ekonomiskt bistånd vid akuta nödsituationer och under ferier.

Kommittén har enligt direktiven kartlagt kommunernas tillämpning av socialtjänstlagen (2001:453) och praxis vid försörjningsstöd till studerande. Bakgrunden till uppdraget är den enkätundersökning som gjordes av den Studiesociala utredningen 2003. Denna undersökning visade att kommunernas riktlinjer om försörjningsstöd till studerande skiljde sig åt. I utredningen framkom även att behovsprövningen inte var tillräckligt individuell.⁴⁶

Kommitténs kartläggning består i huvudsak av en enkätundersökning och en intervjuundersökning. Enkätundersökningen genomfördes av SCB under hösten 2008. Enkäten skickades ut till alla kommuner och till stadsdelarna i Stockholm, Göteborg och Malmö. I samband med enkätundersökningen har registeruppgifter om antalet heltidsstuderande i hushåll med ekonomiskt bistånd sammanställts. Intervjuer har genomförts med anställda, både handläggare och chefer, inom socialtjänsten i Eskilstuna, Lund, Malmö och Stockholm. En fullständig redovisning av kartläggningen finns i bilaga 7.

6.8.1 Regler för ekonomiskt bistånd

Socialtjänstens mål är enligt socialtjänstlagen att främja människors ekonomiska och sociala trygghet, jämlikhet i levnadsvillkor samt aktivt deltagande i samhällslivet. Enligt lagen ansvarar varje kommun för socialtjänsten inom sitt område och kommunen har det yttersta ansvaret för att de som vistas i kommunen får det stöd och den hjälp som de behöver.⁴⁷

Enligt budgetpropositionen för 2009 (prop. 2008/09:1) är ekonomiskt bistånd tänkt som ett sista skyddsnät för personer med tillfälliga försörjningsproblem. Målet är att den enskilde så snabbt

⁴⁶ SOU 2003:130.

⁴⁷ Vistelsekommun är den kommun som en person mer eller mindre tillfälligt vistas i när ett hjälpbehov uppkommer. Socialstyrelsen (2008b).

som möjligt ska bryta biståndsmottagandet och försörja sig på egen hand.

Den enskilde är skyldig att efter förmåga bidra till sin försörjning. Detta innebär bl.a. att en person som är arbetslös och kan arbeta är skyldig att söka arbete innan ekonomiskt bistånd kan beviljas. En person som söker ekonomiskt bistånd har även skyldighet att först använda sig av generella förmåner och ersättningar som personen har rätt till. För att bli beviljad bistånd ska individen dessutom inte ha andra ekonomiska tillgångar. Till skillnad från de flesta andra svenska bidragssystem bygger rätten till ekonomiskt bistånd på individuell behovsprövning. Socialtjänstlagen förutsätter att det i varje enskilt fall görs en individuell bedömning av hjälpbehovet och omfattningen av det. Bedömningen ska också präglas av ett helhetsperspektiv på den enskildes eller hushållets situation.⁴⁸

Riksnorm

Enligt socialtjänstlagen kan ekonomiskt bistånd ges för försörjning (försörjningsstöd) och livsföring i övrigt. Försörjningsstöd lämnas för skäligena kostnader för

- livsmedel, kläder och skor, lek och fritid, förbrukningsvaror, hälsa och hygien samt dagstidningar, telefon och TV-avgift
- boende, hushållsel, arbetsresor, hemförsäkring samt medlemskap i fackförening och arbetslöshetskassa.

De skäligena kostnaderna för utgifter under den första punkten beräknas enligt en för hela riket gällande norm (riksnorm) som baseras på officiella prisundersökningar. Kostnader för utgifter under den andra punkten bedöms individuellt. Detta innebär ofta att den faktiska kostnaden inkluderas i försörjningsstödet om den är skäligen. Ekonomiskt bistånd för livsföring i övrigt avser bl.a. kostnader för hälso- och sjukvård, tandvård, spädbarnsutrustning och umgängesresor. Ersättning ges för skäligena kostnader och bedöms individuellt.

⁴⁸ Socialstyrelsen (2003).

Ekonomiskt bistånd till studerande

I Socialstyrelsens allmänna råd för ekonomiskt bistånd fastslås att vuxna studerande bör ha sin försörjning genom studiestödsformerna. Vuxna studerande bör dock kunna ges bistånd, t.ex.:

- om han eller hon aktivt har sökt feriearbete men inte fått något
- om han eller hon har fått ett feriearbete men får vänta på första löneutbetalningen
- i akuta nödsituationer under termin
- om han eller hon deltar i grundläggande svenskundervisning för invandrare och behovet inte kan tillgodoses genom deltidsarbete. I regel bör inte krav ställas på heltidsarbete samtidigt som studierna.

Enligt de allmänna råden bör socialnämnden inte ställa krav på att studiestödet ska räcka under en längre tidsperiod än den som angivits av den utbetalande myndigheten. Enligt de allmänna råden bör socialnämnden inte heller ställa som villkor att en person avbryter sina studier om dennes partner behöver ekonomiskt bistånd och om studierna är en förutsättning för framtida försörjning. Det anses dock rimligt att den studerande söker arbete för att kunna bidra till familjens försörjning om den har faktiska möjligheter att utan studier få arbete. Socialstyrelsen har inte föreskrivit hur ekonomiskt bistånd för ett hushåll där en part studerar med studiemedel ska beräknas. Varje kommun avgör själv om studiestödet ska räknas som en inkomst eller om man ska bortse från den person som studerar.⁴⁹ Enligt socialtjänstlagen får socialtjänsten begära att den som behöver försörjningsstöd under ferier ska delta i anvisad praktik eller annan kompetenshöjande verksamhet.

Eftersom ekonomiskt bistånd är skattefritt räknas stödet inte in i den studerandes inkomst enligt reglerna för studiemedel. Det innebär att ekonomiskt bistånd inte påverkar studiemedlens storlek.

⁴⁹ Socialstyrelsen (2003).

6.8.2 Studerande med ekonomiskt bistånd

Antalet mottagare av ekonomiskt bistånd har nästan halverats sedan mitten på 1990-talet, då nivån var som högst. Under 2007 betalades det ut cirka 8,9 miljarder kronor i ekonomiskt bistånd. De drygt 378 500 biståndsmottagarna utgjorde 4,1 procent av befolkningen. Det var något färre kvinnor än män som mottog ekonomiskt bistånd. Nästan 20 procent av alla ensamstående kvinnor med barn fick dock ekonomiskt bistånd, vilket är en större andel än i andra hushållstyper. Den största åldergruppen med ekonomiskt bistånd är 18–29 åringar. Dessa utgjorde nästan 40 procent av det totala antalet biståndsmottagare. Ungefär en tredjedel av biståndsmottagarna var långvariga biståndsmottagare, dvs. personer i hushåll som fick ekonomiskt bistånd i minst tio månader. Under 2007 betalades mest ekonomiskt bistånd ut i mars, minst utbetalades i september.⁵⁰

Kommitténs kartläggning visar att det är betydligt vanligare att heltidsstuderande på grundläggande vuxenutbildning har ekonomiskt bistånd, både under terminerna och under somrarna, än andra studerande. Andelen studerande med ekonomiskt bistånd, särskilt på grundläggande vuxenutbildning, varierar dock mellan kommunerna. Studerande män har i högre utsträckning ekonomiskt bistånd än studerande kvinnor.

Tabell 6.5 Andelen heltidsstuderande med ekonomiskt bistånd⁵¹

	Andel heltidsstuderande ht 2006 med ekonomiskt bistånd sep, okt, nov och/eller dec			Andel heltidsstuderande vt och ht 2006 med ekonomiskt bistånd juni, juli och/eller aug		
	Totalt	Kvinnor	Män	Totalt	Kvinnor	Män
Grundläggande vuxenutbildning	31%	24%	46%	36%	31%	49%
Gymnasial vuxenutbildning	7%	6%	11%	11%	10%	15%
Eftergymnasial utbildning	0,6%	0,5%	0,7%	1,3%	1,4%	1,3%

⁵⁰ Socialstyrelsen (2008a).

⁵¹ Enligt registeruppgifter från SCB.

Enligt SCB:s undersökning om hushållens ekonomi (HEK) hade sex procent av studiemedelstagarna ekonomiskt bistånd någon gång under 2006.⁵² Jämfört med motsvarande uppgifter som togs fram i samband med den studiesociala utredningen 2003 har andelen sjunkit med två procentenheter sedan 2001.⁵³ Kommitténs utvärdering av tilläggsbidraget till studerande med barn (bilaga 3) visar dessutom att det är färre ensamstående och sammanboende studiemedelstagare med barn som får ekonomiskt bistånd nu än vad som angavs i den förra studiesociala utredningen. Utvärderingen av tilläggsbidraget visar också att studerande med barn generellt har fått en förbättrad ekonomisk situation jämfört med tidigare. Studerande med barn har exempelvis en bättre ekonomisk standard än ensamstående studerande utan barn. De tar inte heller emot ekonomiskt bistånd i högre utsträckning än andra grupper.

I en enkätundersökning genomförd av SFS, TCO och Tria angav cirka fem procent av högskolestudenterna att de någon gång under sin studietid sökt försörjningsstöd. Ungefär tre procent angav att de beviljats stöd. Enligt undersökningen är det vanligare att studenter med föräldrar utan högskoleutbildning sökt försörjningsstöd än att studenter med två högskoleutbildade föräldrar har gjort det.⁵⁴

6.8.3 Kommunernas tillämpning och praxis

I tabell 6.6 redovisas hur stor andel av kommunerna som, enligt kommitténs enkätundersökning, beviljar studerande ekonomiskt bistånd i olika situationer. Uppgifterna bekräftar bilden av att studerande på lägre utbildningsnivåer oftare beviljas ekonomiskt bistånd under terminerna än andra.

⁵² SCB (2006b).

⁵³ SOU 2003:130.

⁵⁴ SFS, TCO och TRIA (2009).

Tabell 6.6 I vilka situationer kan studerande beviljas ekonomiskt bistånd enligt kommunens riktlinjer?

	Som komplet till studiemedel under terminerna	Som komplet till studiebidrag under terminerna	Som enda försörjning under terminerna	Under ferierna
Grundläggande vuxenutbildning	48%	65%	34%	87%
Gymnasial vuxenutbildning	32%	28%	14%	90%
Eftergymnasial utbildning	13%	5%	2%	90%

Kommunerna har också i enkäten angett under vilka förutsättningar som studerande på olika utbildningsnivåer kan beviljas ekonomiskt bistånd under terminerna och ferierna. Det är utifrån dessa svar svårt att bedöma om det finns brister i den individuella prövningen. En analys av kommunernas svar visar dock att det finns vissa skillnader i kommunernas riktlinjer när det gäller vilka krav som ställs.

I de kommuner som har olika tillämpning beroende på utbildningsnivå är det tydligt att kraven för ekonomiskt bistånd blir högre ju högre utbildningsnivån är. I flera fall anges t.ex. grundläggande vuxenutbildning räcka som förutsättning för ekonomiskt bistånd medan det för studerande på eftergymnasiala utbildningar krävs en akut nödsituation för att beviljas bistånd.

Det är i stor utsträckning invandrare som beviljas ekonomiskt bistånd för studier på grundläggande vuxenutbildning. Grundläggande vuxenutbildning ses både som ett naturligt och nödvändigt steg efter avslutad svenskundervisning för invandrare (sfi) som ofta finansieras genom stöd från kommunen. Enligt Statskontorets utvärdering av sfi studerade 56 procent av de sfi-deltagare som godkändes under läsåret 2004/05 på grundläggande vuxenutbildning före, samtidigt eller efter avslutad sfi-kurs. Av dessa påbörjade 58 procent grundläggande vuxenutbildning efter avslutad sfi-kurs, vilket motsvarar 32 procent av alla sfi-deltagare.⁵⁵

⁵⁵ Statskontoret (2009).

Ekonomiskt bistånd vid studier på grundskolenivå motiveras oftast utifrån arbetsmarknadsmässiga behov eller med att utbildningen är en förutsättning för framtida självförsörjning. I kartläggningen framkommer det även att studerande på denna nivå kan beviljas försörjningsstöd när antalet veckor som ger rätt till studiemedel tagit slut.

Det finns kommuner som är mer restriktiva i sina riktlinjer. Det innebär att försörjningsmöjligheterna under grundläggande vuxenutbildning skiljer sig mellan olika kommuner. Motsvarade skillnader är inte lika tydliga för studier på gymnasial eller eftergymnasial nivå. För studier på högre utbildningsnivåer är kommunerna generellt mer restriktiva, vilket även konstaterades av den förra studiesociala utredningen.⁵⁶

I kartläggningen framkommer att hushållsbegreppet inom socialtjänsten anses problematiskt om en part i ett hushåll med behov av ekonomiskt bistånd studerar med studiemedel. Kommunernas olika tillämpning kan därmed ge skilda ekonomiska förutsättningar. Kartläggningen visar också att det kan finnas skillnader i kommunernas tillämpning av kravet på studieavbrott för att bidra till hushållets försörjning. Det finns också skillnader i kommunernas tillämpning på en högre detaljnivå, t.ex. vid ersättning för särskilda utgifter (kurslitteratur).

Kommunernas riktlinjer för försörjningsstöd under ferierna överensstämmer till stor del med de förordningar och allmänna råd som finns. Det kan dessutom konstateras att det inte finns några större skillnader i kommunernas riktlinjer för försörjningsstöd under ferietid. Även vid ferierna finns det dock skillnader på en högre detaljnivå, t.ex. i kommunernas tolkning av vad som menas med att feriearbete ska sökas i ”god tid”.

Antalet studerande som söker ekonomiskt bistånd under somrarna har minskat de senaste åren. Både studerande och kommuner påpekar dock att försörjningen under ferierna är problematisk. Särskilt problematiskt anses ”glappet” mellan sista utbetalningen från CSN och första löneutbetalningen vara. Detta konstaterades även av den förra studiesociala utredningen.⁵⁷

⁵⁶ SOU 2003:130.

⁵⁷ SOU 2003:130.

6.8.4 Kommunernas information, handläggning och organisation

Det är få kommuner som har tagit fram en riktad information till studerande. Det är dock vanligare att kommuner med en hög andel studerande i eftergymnasial utbildning har tagit fram riktad information än andra. Flera kommuner påpekar i kartläggningen att informationen bör bli bättre, framför allt inför somrarna, och att skolorna, dvs. högskolorna och utbildningsanordnarna av vuxenutbildning, bör ta ett större ansvar.

I lite mer än hälften av kommunerna samverkar kommunens socialtjänst med andra kommunala verksamheter, andra kommuner, myndigheter eller organisationer. Andelen studerande på grundskolenivå eller i eftergymnasial utbildning i kommunen verkar i högre utsträckning påverka handläggning och samverkan än andelen studerande i gymnasial vuxenutbildning.

6.8.5 Kommitténs bedömning

Kommitténs bedömning: Kommitténs förslag om högre studiemedel, efterskottsutbetalning samt högre bidragsandelar för studerande på grundläggande och gymnasial vuxenutbildning kommer att minska behovet av ekonomiskt bistånd. En högre bidragsandel, framför allt för studier på grundläggande vuxenutbildning, kommer också innebära att de ekonomiska förutsättningarna för studerande blir mer lika i kommunerna.

Kommitténs kartläggning visar att kommunerna i stor utsträckning följer de förordningar och allmänna råd om försörjningsstöd till studerande som finns. Kartläggningen visar dock att vissa kommuner är mer generösa mot studerande på lägre utbildningsnivåer än andra kommuner. Kartläggningen bekräftar därmed att studerande på lägre utbildningsnivåer har sämre ekonomiska förutsättningar än studerande på högre nivåer. Kommittén anser dock att det är problematiskt att förutsättningarna för finansiering av studierna skiljer sig mellan olika kommuner. En effekt av förslaget om en högre bidragsandel för studerande på grundläggande och gymnasial vuxenutbildning är dock att behovet av försörjningsstöd minskar och att de ekonomiska förutsättningarna för studerande därför blir mer lika i kommunerna. Dessutom kommer kommitténs

förslag om höjt totalbelopp och tilläggsån att innebära en förbättrad ekonomisk situation för alla studerande.

Levnadsomkostnader under t.ex. ferietid, sjukdom eller föräldraledighet, dvs. under tid då inga studier bedrivs, bör täckas genom inkomst av arbete eller andra bidrag och försäkringar inom de sociala trygghetssystemen. Detta innebär att studerande som inte fått något arbete eller har andra tillgångar ytterst hänvisas till försörjningsstöd under ferierna. Kommittén bedömer dock att förslaget om efterskottsutbetalning av studiemedel kommer att minska behovet av ekonomiskt bistånd vid övergången mellan studier och arbete.

Kartläggningen visar att det finns skillnader i kommunernas beräkningar för hushåll med en studerande samt i kravet på studieavbrott för att bidra till hushållets försörjning. Kartläggningen visar också att det finns skillnader i kommunernas tillämpning på detaljnivå, t.ex. vid ersättning för särskilda utgifter (kurslitteratur) samt i tolkningen av ”god tid” inför ferierna. I vissa fall kan det finnas anledning att tro att kommunernas tillämpning av egna riktlinjer medför att studerande bedöms schablonartat i stället för att det görs individuella bedömningar. Kommittén betonar därför att det alltid, precis som för andra som är i behov av ekonomiskt bistånd, ska göras en individuell behovsprövning med ett helhetsperspektiv på den enskilde studerandes situation. Även den förra studiesociala utredningen menade att tillämpningen av ekonomiskt bistånd inte ska likriktas för personer som studerar. Det konstaterades t.ex. i samband med frågan om studieavbrott, att ingenting hindrar kommunen att väga in utbildningens betydelse för den sökandes möjlighet att bli självförsörjande.⁵⁸

6.9 Samordning mellan studiemedel och andra ersättningar

Samordning av ersättningar kan göras på olika sätt. Ett sätt är genom förbud mot att ha två ersättningar samtidigt. Ett annat sätt är genom att det indirekt är svårt eller omöjligt att ha två ersättningar samtidigt. En ersättning kan även minskas med vad som har betalats ut i en annan ersättning eller ses som en inkomst som kan leda till att en annan ersättning reduceras. Om det saknas samord-

⁵⁸ SOU 2003:130.

ningsregler finns inget hinder mot att uppbära två ersättningar samtidigt.

Kommittén tar i det här avsnittet *inte* upp frågan om det ska vara möjligt att studera för den som har någon annan form av bidrag eller ersättning än studiemedel. Vi begränsar oss till att bedöma om studiemedel bör lämnas samtidigt som andra ersättningar och tar i några fall upp andra frågor som rör samspelet mellan studiemedel och andra ersättningar. Huruvida personer med exempelvis föräldrapenning eller sjukersättning ska kunna studera med bibehållen ersättning är en fråga att ta ställning till inom andra politikområden än det utbildningspolitiska. Den kan därmed inte sägas ligga inom kommitténs ansvarsområde.

6.9.1 Regler för samordning och beräkningsunderlag

Om två ersättningar ska samordnas måste det också bestämmas hur samordningsreglerna ska utformas. Samordningen mellan studiemedel och andra ersättningar ser olika ut. I vissa fall finns direkta förbud mot att lämna eller ta emot två ersättningar samtidigt. Så är fallet för t.ex. studiemedel och aktivitetsstöd. I andra fall framgår det indirekt av bestämmelserna att en ersättning inte kan lämnas samtidigt som studiemedel, t.ex. ekonomiskt bistånd. Det finns inte något formellt hinder mot att lämna ekonomiskt bistånd samtidigt som studiemedel, men en studerande med studiemedel kan oftast inte få ekonomiskt bistånd eftersom studiemedlen ska täcka rimliga levnadsomkostnader. Utöver detta sker en samordning genom inkomstprövning. Studiebidraget räknas t.ex. till 80 procent som en inkomst när rätten till bostadsbidrag prövas. Likaså räknas exempelvis sjukpenningen, föräldrapenningen och den skattepliktiga delen av vårdbidraget som inkomster vid beräkning av studiemedel.

En sammanfattning av de nuvarande samordningsbestämmelserna redovisas i tabellerna 6.7 och 6.8 och i den efterföljande texten.

Tabell 6.7 Samordningsregler

Förmånstyp	Kan förmånen uppbäras samtidigt som studiemedel?	Kommentar
Sjukpenning	Ja	Något formellt förbud mot att uppbära ersättningen samtidigt som studiemedel finns inte. Däremot ska inte en studerande kunna anses vara studie- eller arbetsförmögen och ska då inte kunna få sjukpenning. ⁵⁹
Rehabiliteringsersättning	Nej	Studiemedel kan inte lämnas till den som får rehabiliteringspenning. Samordningsbestämmelser finns även i lagen (1962:381) om allmän försäkring. Dessa anger att rehabiliteringsersättningen ska minskas med studiemedlens bidragsdel.
Sjuk- och aktivitetsersättning	Nej	Bestämmelsen infördes den 1 januari 2007 i samband med att det blev möjligt att ha sin sjuk- eller aktivitetsersättning vilande vid studier.
Föräldrapenning	Ja	Studerande får normalt inte föräldrapenning vid heltidsstudier
Tillfällig föräldrapenning	Ja	Studerande kan normalt inte få tillfällig föräldrapenning
Ekonomiskt bistånd	Ja	Studiemedlen ska normalt täcka den studerandes utgifter under studietiden.
Vårdbidrag	Ja	
Ålderspension	Ja	Mot bakgrund av åldersregler är det i praktiken inte möjligt att få studiemedel och ålderspension samtidigt.
Barnbidrag	Ja	
Underhållsstöd	Ja	
Bostadsbidrag	Ja	
Kommunalt vårdnadsbidrag	Ja	

⁵⁹ S.k. studietids-SGI kan dock lämnas samtidigt som studiemedel, se tidigare i detta kapitel.

Tabell 6.8 Regler för beräkningsunderlag

Förmånstyp	Beaktas förmånen när studiemedlens belopp fastställs?	Beaktas studiemedlen när förmånens belopp fastställs?
<i>Beskattade</i>		
Sjukpenning	Ja	Nej
Rehabiliteringsersättning	Ja	Nej
Sjuk- och aktivitetsersättning	Ja	Nej
Föräldrapenning	Ja	Nej
Tillfällig föräldrapenning	Ja	Nej
Aktivitetsstöd	Ja	Nej
Vårdbidrag, beskattad del	Ja	Nej
<i>Obeskattade</i>		
Ekonomiskt bistånd	Nej	Ja
Vårdbidrag, obeskattad del	Nej	Nej
Bostadsbidrag	Nej	Ja, bidragsdelen beaktas till 80 procent
Kommunalt vådnadsbidrag	Nej	Nej

Utöver de ersättningstyper som anges i tabellerna finns det samordningsregler som anger att studiemedel inte kan lämnas samtidigt som:

- utbildningsbidrag för doktorander
- statsbidrag som administreras av Specialpedagogiska skolmyndigheten för
 - kortare studier om funktionshinder
 - kortare studier på grundskole- eller gymnasienivå som är särskilt anpassade för personer med funktionshinder
 - studier inom vuxenutbildningen för utvecklingsstörda
- statsbidrag som administreras av Sametinget för kortare studier i alfabetisering i samiska.

Studiemedel får inte heller lämnas för den tid

- den studerande tjänstgör enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt eller fullgör utbildning till reserv- eller yrkesofficer

- den studerande beviljats studiestöd eller motsvarande studiefinansiering från ett annat land.

Studiemedel får dessutom inte lämnas för

- högskoleutbildning på forskarnivå om den studerande är eller har varit anställd som doktorand eller har eller har haft utbildningsbidrag för doktorander.

Studiemedel ska även minskas för den som har sitt uppehälle helt eller delvis betalat av staten eller en kommun. I praktiken innebär det att den som är intagen för kriminalvård har begränsade möjligheter att få studiemedel. Den som studerar på grundskole- eller gymnasienivå kan inte få studiemedel eftersom Kriminalvården i dessa fall ska täcka studiekostnaderna. Den som studerar på eftergymnasial nivå kan enbart beviljas studiemedlens bidragsdel. Bidraget ska i dessa fall kunna täcka kostnader för viss litteratur och eventuella resor. CSN har bemyndigande att efter samråd med Kriminalvården bestämma om rätten till studiemedel för intagna.

6.9.2 Antalsuppgifter

I tabell 6.9 presenteras hur stor andel av studiemedelstagarna som någon gång under 2006 hade andra ersättningar.⁶⁰ Det är inte känt om studiemedel och den andra ersättningen har uppburits parallellt eller om de uppburits olika tider under året.

⁶⁰ SCB (2006b). Av uppgifterna framgår enbart att den aktuella ersättningen och studiemedel har utgått under samma år, inte om ersättningen har uppburits samtidigt som studiemedel.

Tabell 6.9 Andel av studiemedelstagarna med andra ersättningar 2006

Ersättning	Andel (procent)
Barnbidrag	19
Arbetslöshetsersättning	16
Bostadsbidrag	14
Föräldrapenning (vid födelse och vård av barn)	8
Ekonomiskt bistånd (försörjningsstöd)	6
Underhållsstöd	4
Aktivitetsstöd	3
Sjukpenning	3
Pensionsrelaterad inkomst	1
Sjuk- eller aktivitetsersättning	1
Rehabiliteringsersättning, utbildningsbidrag för doktorander, vårdbidrag, närstående penning, introduktionsersättning, handikappersättning, ersättning vid totalförsvarstjänst m.m.	0 (enstaka förekomster)

6.9.3 Kommitténs bedömning av samordningen mellan studiemedel och andra ersättningar

Kommitténs bedömning: I de fall två ersättningar ska täcka normala levnadsomkostnader bör det finnas regler för samordning av dessa båda ersättningar så att de inte kan ges samtidigt.

Om dubbla ersättningar, trots förbud, har betalats ut, anser kommittén att principen bör vara att den ena ersättningen återkrävs.

Vilka ersättningar bör samordnas med studiemedel?

Kommittén bedömer att en studerande med studiemedel normalt inte ska behöva någon annan samhällelig ersättning för att klara sitt uppehälle. Andra ersättningar avsedda för studerande, t.ex. aktivitetsstöd, bör således inte kunna lämnas för samma tid som studiemedel. Även andra ersättningar än sådana som är avsedda för studerande kan givetvis vara utformade så att de ska kunna täcka

normala levnadsomkostnader. Så är fallet för exempelvis sjuk- och aktivitetsersättningen. I de fall båda ersättningarna ska täcka normala levnadsomkostnader bör de ses som alternativa sätt att finansiera sitt uppehälle och det bör normalt finnas regler för samordning av dem. Det kan inte anses motiverat att samhället erbjuder dubbla ersättningar. Det bör däremot, på samma sätt som i dag, vara möjligt att parallellt ha två ersättningar på exempelvis halvtid.

Andra ersättningar, t.ex. barnbidrag och bostadsbidrag, är avsedda att vara kompletterande ekonomiska tillskott för ett visst ändamål. Dessa bör normalt inte samordnas med studiemedel, eller så bör samordning ske genom behovsprövning, dvs. i praktiken genom inkomstprövning.

Det kan emellertid finnas skäl att göra undantag från principen att studiemedel inte ska kunna lämnas samtidigt som en annan ersättning som är avsedd att täcka normala levnadsomkostnader. En samordningsregel kan också i vissa fall anses obehövlig, t.ex. om det i praktiken inte finns någon risk för att en person kan ha två ersättningar samtidigt, som t.ex. är fallet för ålderspension och studiemedel.

Hur bör samordningen utformas?

Samordningen mellan studiemedel och andra ersättningar görs i dag på olika sätt:

- genom ett direkt förbud mot att uppbära två ersättningar samtidigt (exempel: studiemedel och sjuk- och aktivitetsersättning)
- genom att det indirekt är svårt eller omöjligt att ha två ersättningar samtidigt (exempel: studiemedel och sjukpenning)
- genom att en ersättning leder till att en annan ersättning reduceras (exempel: studiemedel och rehabiliteringsersättning)
- genom att en ersättning ses som inkomst och medräknas i beräkningsunderlaget för den andra ersättningen (exempel: studiemedel påverkas av skattepliktig del av vårdbidrag och bostadsbidrag påverkas av studiebidrag).

I och med att det existerar så många olika former av samordning blir det svårt att förstå och förutse vilka samordningsprinciper som

gäller och svårt för myndigheterna att informera om. Det saknas i dag en struktur för samordningen mellan studiemedel och andra ersättningar. En målsättning bör vara att finna enkla och förutsägbara samordningsregler som dessutom är lätta att informera om. Tydliga regler gör det lättare för de studerande att förstå dem och det blir enklare att göra rätt. I det fall två ersättningar ändå utgår för samma tid bör det också vara tydligt om återkrav ska ske eller inte.

Kommitténs bedömning är att två ersättningar normalt bör samordnas antingen genom ett direkt förbud eller genom inkomstprövning. Förbud är tydliga och enkla att informera om t.ex. i en ansökningsblankett. Även inkomstprövningen är relativt lätt att informera om och dessutom möjlig att kontrollera på ett enkelt sätt.

Samordning kan i vissa fall ske både genom förbud och inkomstprövning. Det kan finnas förbud mot att uppbära två ersättningar för samma tid, samtidigt som ersättningarna kan ingå i behovsprövningen för respektive stöd. I det senare fallet kan det räcka med att man uppburit ersättningarna under samma år eller samma halvår.

Den nu gällande principen för vilka ersättningar som utgör beräkningsunderlag för varandra är att en skattepliktig ersättning ingår i beräkningsunderlagen, men att en icke skattepliktig ersättning inte gör det. Studiemedlen ligger med andra ord inte till grund för beräkningen av andra ersättningar eftersom studiemedlen inte är skattepliktiga. Undantag från denna huvudprincip är att studiebidraget f.n. räknas med till 80 procent vid fastställandet av bostadsbidrag och att studiemedlen i en individuell bedömning beaktas vid prövningen av rätten till ekonomiskt bistånd. Studiebidraget är också pensionsgrundande.

Kommitténs bedömning är att dessa regler för beräkningsunderlag och inkomstprövning i stort kan ligga fast, med undantag för att kommittén föreslår att bidraget ska medräknas till 140 procent vid fastställandet av bostadsbidrag.

Diskussioner har förts om att göra studiebidraget skattepliktigt.⁶¹ Studiemedel skulle i så fall medräknas i beräkningsunderlagen för många av de andra ersättningarna och skulle kunna bidra till att studerande kvalificerar sig för dessa ersättningar. Att frågan aldrig utretts vidare beror sannolikt bl.a. på att studiebidraget är så

⁶¹ Se t.ex. SOU 2003:130.

pass lågt att det hade fått begränsade effekter att göra det skattepliktigt. Kommittén ser främst av denna anledning inte skäl att föreslå en så långtgående förändring av studiemedelsystemet som en beskattat bidrag skulle utgöra. I den mån det är önskvärt att studiemedel i vissa fall ska ligga till grund för beräkningen av andra ersättningar kan detta lösas på annat sätt. Kommittén föreslår t.ex. att det inom det pågående arbetet med målet att införa en historiskt beräknad SGI bör övervägas att göra studiemedlen SGI-grundande.

Trots förbud mot att lämna eller ta emot två ersättningar samtidigt inträffar det relativt ofta att dubbla ersättningar ändå lämnas. Detta beror vanligen på att kontrollerna av dubbla ersättningar ofta kan göras först efter att utbetalningar redan har verkställts, samt på att studiemedel betalas ut i förskott. Om två ersättningar felaktigt har betalats ut för samma tid finns det olika sätt att hantera situationen. I bland återkrävs en av ersättningarna. Så sker exempelvis om studiemedel betalats ut samtidigt som sjuk- eller aktivitetsersättning. I andra fall kan en ersättning minskas med det belopp som betalats ut för mycket. Så sker med aktivitetsstöd och rehabiliteringsersättning. I dessa fall betalar Försäkringskassan det avräknade beloppet till CSN. Om hela det felaktiga studiemedelsbeloppet inte kan räknas av från aktivitetsstödet eller rehabiliteringsersättningen återkrävs resterande del av CSN.

Om dubbla ersättningar, trots förbud, har betalats ut, anser kommittén att principen bör vara att den ena ersättningen återkrävs. Alternativet att ett stöd ska minskas med vad som betalats ut för mycket av ett annat stöd är ofta både komplicerat och svårt att förklara. Avräkningar mellan olika ersättningar kräver också stora administrativa resurser. Även i syfte att betona den studerandes eget ansvar bör återkrav vara den huvudsakliga åtgärden om dubbla utbetalningar har gjorts.

Återkrävd ersättning för med sig att en studerande får en återkravsskuld. En sådan kan vara svår att hantera, åtminstone på kort sikt. Kommittén anser dock att det är viktigt med en övergripande tydlighet i regelverket som förhindrar att dubbla ersättningar betalas ut. En sådan ökad tydlighet kan medverka till att antalet felaktiga utbetalningar, och därmed antalet återkrav, minskar. Den som ändå får återkrav och har svårt att omedelbart betala tillbaka vad som betalats ut för mycket, bör liksom i dag ha möjlighet att komma överens med CSN om en rimlig betalningsplan.

Eftersom kommittén förordar återkrav när ersättningar betalas ut dubbelt, är det viktigt att regelverket medger att dubbla utbetal-

ningar verkligen kan återkrävas. Återkravsreglerna har utretts parallellt med kommitténs arbete genom Återkravsutredningen, som presenterat sina förslag i betänkandet *Återkrav inom välfärdsystemen – förslag till lagstiftning* (SOU 2009:6).

6.9.4 Kommitténs förslag till samordningsbestämmelser m.m.

Kommitténs förslag: Studiemedel ska, som i dag, inte ges eller tas emot för tid för vilken det ges följande ersättningar: studiehjälp, aktivitetsstöd eller utvecklingsersättning för att delta i ett arbetsmarknadspolitiskt program, utbildningsbidrag för doktorander, sjukersättning, aktivitetsersättning, rehabiliteringsersättning, statsbidrag som administreras av Specialpedagogiska skolmyndigheten eller statsbidrag som administreras av Sametinget.

Studiemedel ska inte heller lämnas eller tas emot för samma tid för vilken det lämnas sjukpenning. Sjukpenning beräknad enligt principerna för s.k. studietids-SGI ska dock kunna lämnas för samma tid som studiemedel.

På samma sätt som i dag ska inte studiemedel lämnas för den tid då den studerande tjänstgör enligt lagen om totalförsvarsplikt eller fullgör utbildning till reserv- eller yrkesofficer eller för den tid då den studerande beviljats studiestöd eller motsvarande studiefinansiering från ett annat land. Studiemedel ska inte heller lämnas för högskoleutbildning på forskarnivå om den studerande är eller har varit anställd som doktorand eller har eller haft utbildningsbidrag för doktorander.

Samordningen av studielån och sjukpenning enligt lagen (1973:380) om arbetsskadeförsäkring ska upphöra.

Kommitténs bedömning: Möjligheterna att avräkna utbetalat studiemedel från utbetalningar av aktivitetsstöd och rehabiliteringspenning bör tas bort.

Det bör utredas om studiemedel kan räknas med i inkomstunderlaget för beräkning av sjuk- och aktivitetsersättning.

Ersättningar som kan lämnas vid studier

Ersättningar som är avsedda att lämnas under studier eller vanligen kan förekomma vid studier, riskerar att sammanfalla med studiemedel. Om den andra ersättningen är avsedd att täcka levnadsomkostnader bör det därför finnas samordnande bestämmelser som förhindrar att dubbla ersättningar betalas ut. Samordningsbestämmelser finns i dag för studiemedel och:

- studiehjälp
- aktivitetsstöd och utvecklingsersättning
- rehabiliteringsersättning
- utbildningsbidrag för doktorander
- vissa statsbidrag som administreras av Specialpedagogiska skolmyndigheten respektive Sametinget.

Kommitténs bedömning är att dessa ersättningar, vilka är eller kan vara avsedda för olika typer studier, inte heller framöver ska kunna lämnas samtidigt som studiemedel.

Studiestöd från andra länder kan variera i storlek och omfattning. Även om sådant studiestöd inte motsvarar storleken på de svenska studiemedlen bör det även fortsatt finnas hinder mot att få både svenska studiemedel och studiestöd från ett annat land samtidigt. En studerande som har rätt till svenska studiemedel kan i dessa fall avsäga sig det utländska studiestödet och välja svenska studiemedel.

Fr.o.m. den 1 januari 2009 kan personer som har en sjukersättning som inte är tidsbegränsad studera med bibehållen sjukersättning.⁶² Vi behandlar sjuk- och aktivitetsersättningen separat nedan.

Mellan aktivitetsstöd och rehabiliteringspenning (en del av rehabiliteringsersättningen) och studiemedel finns i dag en särskild avräkningsordning.⁶³ En person som har fått studiemedel och t.ex. aktivitetsstöd samtidigt, kan i dag få sitt aktivitetsstöd minskat med de studiemedel som betalats ut. I dessa fall betalar Försäkringskassan det minskade beloppet till CSN. Kommittén anser att samordningen mellan olika ersättningar bör effektueras dels genom förbud mot att lämna och ta emot ersättningar för samma tid, dels genom återkrav. Avräkning mellan olika ersättningar bör und-

⁶² Prop. 2007/08:124.

⁶³ 13 § förordningen (1996:1100) om aktivitetsstöd och 22 kap. 15 kap. lagen (1962:381) om allmän försäkring.

vikas. Kommittén anser därför att möjligheten till avräkning bör tas bort.⁶⁴

Barnbidrag

Barnbidraget är inte avsett att täcka levnadsomkostnaderna för den studerande och bör av detta skäl inte samordnas med studiemedel.

Bostadsbidrag

Bostadsbidraget är ett behovsprövat bidrag som är avsett att täcka boendekostnader. Bidraget är alltså ett tillskott till den ordinarie inkomsten för dem som har behov av detta för att kunna klara sitt boende. Kommittén föreslår ovan att studiebidraget även fortsatt bör räknas som inkomst vid beräkningen av bostadsbidrag. Eftersom bostadsbidrag är ett tillskott till den ordinarie inkomsten, som i detta fall är studiemedel, bör ingen annan samordning förekomma.

Ekonomiskt bistånd

Studiemedel och ekonomiskt bistånd bör även fortsatt kunna lämnas samtidigt. Bistånd lämnas enbart efter en individuell prövning. Det vore olämpligt om studerande inte skulle ha samma möjligheter att provas för att få ekonomiskt bistånd som andra.

Föräldrapenning och tillfällig föräldrapenning

Föräldrapenning räknas som inkomst vid prövningen av studiemedel. Det finns dock inget hinder mot att uppbära föräldrapenning och studiemedel för samma tid.

Den som får föräldrapenning har rätt att bedriva studier om de är förlagda så att han eller hon ändå kan uppfylla vårdnadskravet. Därmed kan det finnas möjlighet för en person som har föräldrapenning att studera och även beviljas studiemedel på t.ex. deltid.⁶⁵

⁶⁴ Ändringar behöver då göras i 4 kap. 24 § studiestödslagen (1999:1395), lagen (1962:381) om allmän försäkring och i förordningen (1996:1100) om aktivitetsstöd.

⁶⁵ Försäkringskassan (2006).

En förälder kan välja hur mycket föräldrapenning personen tar ut. Man kan exempelvis välja att ta ut föräldrapenning på deltid eller bara vissa dagar i veckan. För att utforma en samordningsregel mellan föräldrapenning och studiemedel hade det varit nödvändigt att bestämma hur mycket föräldrapenning en förälder ska kunna ta ut för att samtidigt ha rätt till studiemedel. Detta hade lett till ett komplicerat regelverk och till en komplicerad administration. Vi avstår därför från att föreslå ett förbud mot att få dessa ersättningar för samma tid.

Underhållsstöd

Regler för underhållsstöd och återbetalning av underhållsstöd

Föräldrar är underhållsskyldiga för sina barn tills barnen fyller 18 år. Så länge barnet fortfarande går i skolan varar underhållsskyldigheten tills barnet fyller 21 år. Om en av föräldrarna inte bor med barnet ska han eller hon betala underhållsbidrag till den andra föräldern som bor med barnet. Om den som inte bor med barnet inte betalar underhållsbidrag, eller betalar ett underhåll som är lägre än 1 273 kronor per månad, kan Försäkringskassan betala ut underhållsstöd. Den som tar emot underhållsstöd är alltså garanterad 1 273 kronor per barn och månad. Bidraget är inte skattepliktigt.

När Försäkringskassan betalar underhållsstöd i stället för att den bidragsskyldige betalar underhållsbidrag, ska den som inte bor med barnet betala tillbaka samhällets kostnader för underhållsstödet. Återbetalningen tar sin utgångspunkt i taxeringen för året. Hur mycket som ska betalas tillbaka beror bland annat på inkomsten och på antalet barn. Enbart inkomster över 100 000 kronor beaktas. Den som betalar underhållsstöd behöver aldrig betala mer än 1 273 kronor per barn. Studiebidraget medräknas som inkomst vid beräkningen av det underhållsstöd som ska betalas tillbaka.

Kommitténs bedömning av samspelet mellan studiemedel och underhållsstöd

Studiemedlen påverkas inte av att en studerande tar emot underhållsstöd. Underhållsstödet samordnas inte med studiemedel och räknas inte heller in i inkomstunderlaget vid inkomstprövning eftersom det inte är beskattningsbart. Enligt kommitténs bedömning är detta en rimlig ordning eftersom underhållsstödet är avsett för barnets försörjning.

De problem med samspelet mellan underhållsstöd och studiemedel som har förts fram, exempelvis i betänkandet *Studerande och trygghetssystemen* (SOU 2003:130), avser återbetalningen av underhållsstöd. Två frågor har aktualiserats.

Den första frågan gäller om bidragsdelen i studiemedlen ska ses som inkomst eller inte vid beräkningen av återbetalning av underhållsstöd. Den studiesociala utredningen 2003 bedömde att det fanns anledning att se över denna bestämmelse.⁶⁶ Den konstaterade att studiebidraget ger ekonomisk bärkraft, men att det inte på samma sätt som andra inkomster kvalificerar för olika socialförsäkringsförmåner. Liknande slutsatser drogs av Familjeutredningen som föreslog att studiebidraget inte ska påverka återbetalningen. Som främsta motiv anger utredningen att inkomstprövningen så långt möjligt bör följa skattelagstiftningen.⁶⁷ Underhållsskyldighetsutredningen ansåg å sin sida att studiebidraget borde räknas in vid inkomstprövningen eftersom det stärker mottagarens försörjningsförmåga.⁶⁸

Den andra fråga som har diskuterats är att återbetalningen i praktiken beräknas på vad den återbetalningsskyldige tjänade två år tidigare. Detta kan ha negativa konsekvenser bl.a. för den som övergår från arbete till studier och då sänker sin inkomst.

Kommittén anser att studiebidraget ger sådan ekonomisk bärkraft att det är rimligt att räkna in det i inkomstprövningen vid återbetalning av underhållsstöd. Denna bedömning motsvarar den bedömning kommittén gör om bostadsbidraget. Vi föreslår därför ingen ändring av de nuvarande bestämmelserna. För den som går från en högre inkomst till en lägre bestäms återbetalningen av underhållsstöd med grund i en tidigare inkomst. Det kan givetvis

⁶⁶ SOU 2003:130.

⁶⁷ SOU 2001:24.

⁶⁸ SOU 2003:42.

vara ett problem. Detta gäller dock inte bara studerande utan även förvärvsarbetande som exempelvis blir arbetslösa eller sjuka.

Sjukpenning

Sjukpenning ses som inkomst vid beräkningen av studiemedel och kan alltså bidra till att fribeloppet överskrids och att studiemedlen reduceras. Det finns inte något formellt förbud mot att lämna studiemedel och sjukpenning för samma tid. Det finns dock en indirekt samordning som bygger på den bedömning av arbetsförmåga som görs vid prövningen av rätten till sjukpenning. Om en person är arbetsförmögen och har sjukpenning, men samtidigt påbörjar studier, ska Försäkringskassan bedöma om de studier som bedrivs visar att den försäkrade har en arbetsförmåga som kan användas på det ordinarie arbete som sjukpenning betalas ut för. En sådan bedömning kan resultera i att rätten till sjukpenning omprövas.

I vissa fall påverkas dock inte rätten till sjukpenning. Om den försäkrades ordinarie arbete t.ex. är fysiskt krävande kan arbetsförmågan vara nedsatt även om personen bedriver studier.⁶⁹ I dessa fall kan det redan i dag finnas risk för att studiemedel ges för samma tid som sjukpenning.

Eftersom kommittén anser att det bör bli möjligt att parallellt ha sjukpenning vid halv sjukskrivning och studiemedel för halvtidsstudier, kan antalet studerande som samtidigt både är sjukskrivna med sjukpenning och studerar med studiemedel öka.

Både sjukpenning och studiemedel är avsedda att täcka levnadsomkostnader. De bör därför inte lämnas samtidigt. Kommittén föreslår därför att studiemedel inte ska kunna lämnas för samma tid som sjukpenning enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring.⁷⁰ Med hjälp av en samordningsbestämmelse kan missbruk av systemet förhindras och det blir enkelt att informera om vad som gäller. Om studiemedel och sjukpenning ändå utgått för samma tid, ska den ena ersättningen kunna återkrävas. Bestämmelserna ska tolkas så att det givetvis ska vara möjligt att ha sjukpenning på halvtid och

⁶⁹ Försäkringskassan (2005).

⁷⁰ En liknande samordning mellan studiemedel och sjukpenning som kommittén föreslår har funnits tidigare. Bestämmelsen innebar då att studiemedlen minskades för den som fick sjukpenning. Samordningen avsåg både vanlig sjukpenning och sjukpenning vid arbetsskada. Se prop. 1974:14. Regeln togs emellertid bort 1986 i samband med att bestämmelser infördes som innebar att en vilande SGI bara kan aktiveras om studierna avslutas eller avbryts. Det bedömdes då att någon samordnande bestämmelse inte behövdes. Se prop. 1985/86:128.

studiemedel på halvtid, men att ersättningarna tillsammans inte ska kunna lämnas för mer än heltid.

Sjukpenning som beräknats på en studietids-SGI ska utan hinder kunna lämnas för samma tid som studiemedel. Orsaken till detta är att sjukpenning baserad på en studietids-SGI är avsedd att kompensera för förlorad arbetsinkomst vid sidan av studierna. Dessa båda ersättningar kan alltså överstiga heltidersättning.

Den befintliga samordningen mellan studiemedel och sjukpenning som lämnas enligt lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring är obehövlig och bör tas bort. Denna bestämmelse har följt med i författningarna sedan det 1975 infördes särskilda regler om studier och sjukdom.⁷¹ Kommittén erfar att bestämmelsen inte tillämpas i praktiken och att det dessutom är osannolikt att en person som har sjukpenning enligt lagen om arbetsskadeförsäkring skulle studera.

De förändringar av samordningsbestämmelserna som föreslås kräver vissa utvecklingsinsatser hos Försäkringskassan och CSN. En uppgiftsskyldighet måste införas när det gäller sjukpenning.

Pensionsrelaterade inkomster

Pensionsrelaterade inkomster, t.ex. ålderspension eller olika former av efterlevandepension, förekommer sparsamt bland studiemedeltagarna. I de flesta fall finns det inte någon risk för att den som får pension parallellt med det har studiemedel eftersom mottagarna av pension normalt tillhör en annan åldersgrupp än studerande. I andra fall är pensionen avsedd att underlätta t.ex. omställning vid makes eller makas dödsfall, vilket då är en pension som är avsedd för ett visst ändamål. Kommitténs bedömning är att det inte finns några skäl att, annat än genom inkomstprövning, samordna pensionsinkomster med studiemedel.

⁷¹ 4 kap. 12 § studiestödsförordningen (2000:655).

Sjuk- och aktivitetsersättning

Regler för sjuk- och aktivitetsersättning

Sjuk- och aktivitetsersättning är sjukförsäkringsförmåner till personer med varaktigt nedsatt arbetsförmåga. Aktivitetsersättning kan beviljas till den som är mellan 19 och 29 år om arbetsförmågan bedöms vara varaktigt nedsatt med minst en fjärdedel. Med varaktigt nedsatt arbetsförmåga avses att arbetsförmågan ska vara nedsatt i minst ett år. Den som på grund av funktionshinder inte har kunnat avsluta sin utbildning på grundskole- eller gymnasienivå vid halvårsskiftet det år personen fyller 19 år, kan emellertid få hel aktivitetsersättning utan att arbetsförmågan prövas. Aktivitetsersättningen är alltid tidsbegränsad till maximalt tre år.

Sjukersättning kan beviljas till den som är mellan 30 och 64 år om arbetsförmågan bedöms varaktigt nedsatt med minst en fjärdedel. Arbetsförmågan anses vara varaktigt nedsatt om den bedöms förbli nedsatt under minst ett års tid. Sjukersättning kan lämnas tills vidare eller tidsbegränsat. Tidsbegränsad ersättning begränsas normalt till ett eller två år.⁷²

Ersättningen består dels av en garantiersättning, dels av en inkomstrelaterad ersättning. Garantiersättningen ska ge ett ekonomiskt grundskydd oberoende av tidigare arbetsinkomster och utgår till den som inte tidigare har haft någon inkomst eller haft en låg inkomst. Den inkomstbaserade ersättningen beräknas som en s.k. antagandeinkomst vilket innebär att den beräknas på ett genomsnitt av ersättningstagarens tre högsta bruttoårsinkomster under en ramtid. Studiemedel räknas inte som inkomst. Ramtiden är olika lång beroende på den sökandes ålder. Sjuk- och aktivitetsersättningen är skattepliktig.

Garantiersättningen är mellan 2,10 och 2,40 prisbasbelopp, dvs. mellan 89 880 och 102 720 kronor per år under 2009. Vilket belopp som lämnas beror på mottagarens ålder, där det högsta beloppet lämnas till dem som är äldre 30 år.

Fr.o.m. den 1 januari 2009 kan personer som har en sjukersättning som inte är tidsbegränsad studera med bibehållen sjukersättning.⁷³ Detta gäller dock inte de personer som har tidsbegränsad sjuk- eller aktivitetsersättning. Dessa kan begära att få sin ersättning vilande under tiden de prövar på studier. Under den

⁷² Prop. 2007/08:136.

⁷³ Se prop. 2007/08:124.

tid de har sjuk- eller aktivitetsersättningen vilande kan de få studiemedel.

Samordning med studiemedel

Sjuk- och aktivitetsersättning har normalt inte sammanfallit med studiemedel eftersom personer med sådan ersättning inte har studerat. När det 2007 gavs möjligheter att ha sin sjuk- eller aktivitetsersättning vilande under högst 24 månader för att prova på studier, bedömdes det dock bli vanligare att personer med sjuk- eller aktivitetsersättning kunde studera. Därför infördes en samordningsregel som innebär att det inte är möjligt att uppbära studiemedel och sjuk- eller aktivitetsersättning för samma tid. Om båda stöden utgått samtidigt, kan det ena återkrävas. Sjuk- eller aktivitetsersättning på deltid kan dock kombineras med studier och studiemedel på övrig tid.

Två problem har lyfts fram för samspelet mellan studiemedel och sjuk- och aktivitetsersättning. Ett problem som lyftes fram i betänkandet *Studerande och trygghetssystemen* (SOU 2003:130) var att studiemedel inte räknas som inkomstgrundande när antagandekomsten för sjuk- och aktivitetsersättning beräknas. Därmed hamnar studerande som studerat med studiemedel ofta på den lägre garantinivån i det fall de blir aktuella för att få sjuk- eller aktivitetsersättning.

Kritik har också riktats mot samordningsregeln mellan studiemedel och sjuk- och aktivitetsersättning.⁷⁴ Framför allt har framförts att funktionshindrade studerande som fått aktivitetsersättning då de inte varit klara med skolgången vid 19 års ålder, borde kunna få både aktivitetsersättning och studiemedel. Ett argument har varit att denna studerandegrupp ofta har extra kostnader i samband med studierna. Ett annat argument har varit att denna studerandegrupp inte borde skuldsätta sig vid studier.

⁷⁴ Se t.ex. interpellation 2006/07:223.

En översyn av aktivitetsersättningen

Regeringen gav 2007 en särskild utredare i uppdrag att bl.a. överväga om det kan finnas skäl att finansiera unga funktionshindrades förlängda skolgång på annat sätt än genom aktivitetsersättning.⁷⁵ Motiv för utredningen var bl.a. att aktivitetsersättning för förlängd skolgång riskerar att fungera som en inkörspport till fortsatt aktivitetsersättning och att studerande med aktivitetsersättning har betydligt förmånligare ekonomiska villkor än dem som studerar med studiemedel. Utredningen lämnade i december 2008 betänkandet *Brist på brådska – en översyn av aktivitetsersättningen* (SOU 2008:102). I betänkandet föreslås att merparten av dem som enligt dagens regler har rätt till aktivitetsersättning för förlängd skolgång i stället ska ha studiestöd. Utredningen föreslår att denna studerandegrupp ska kunna beviljas studiemedel med den högre bidragsnivån fr.o.m. andra halvåret det år de fyller 20 år, men att det inte ska kunna lämnas några studielån. Den föreslår även att vuxenutbildning för utvecklingsstörda (sär vux) ska ge rätt till studiemedel, vilket inte är fallet i dag.

Kommitténs bedömning

Sjuk- och aktivitetsersättningen ska, liksom studiemedlen, räcka till normala levnadsomkostnader. Fr.o.m. 2009 är det möjligt att studera med bibehållen sjukersättning. I andra fall är det möjligt att begära att få sin sjuk- och aktivitetsersättning vilande för att studera. Det finns därmed risk för att ersättningarna kan erhållas för samma tid som studiemedel. Det är enligt vår uppfattning inte rimligt att sjuk- eller aktivitetsersättning ges för samma tid som studiemedel. Kommitténs slutsats är därför att den nuvarande samordningsbestämmelsen som förhindrar att en person uppbär både studiemedel och sjuk- eller aktivitetsersättning, bör finnas kvar.

I betänkandet *Brist på brådska – en översyn av aktivitetsersättningen* (SOU 2008:12) föreslås att studerande som har förlängd skolgång ska kunna få studiemedel fr.o.m. andra halvåret de fyller 20 år och att studiemedlens högre bidragsnivå ska lämnas till dessa studerande. Studiesociala kommitténs förslag innebär att dagens utformning av det högre bidraget försvinner. I stället föreslår kommittén skilda bidragsnivåer för studerande på olika studienivåer. De

⁷⁵ Dir. 2007:183.

studerande som av utredningen om en översyn av aktivitetsersättning föreslås få studiemedel med högre bidrag bör, om förslagen genomförs, i stället omfattas av studiemedel med 80 procent bidrag, dvs. den bidragsnivå som föreslås gälla för studerande på grundskolenivå.

I samband med det fortsatta arbetet med en övergång till beräkning av SGI utifrån historiska inkomster kommer det att bli nödvändigt att ta ställning till om studiemedel ska grunda rätt till SGI. I anslutning till detta bör det enligt kommitténs uppfattning även övervägas att studiemedel blir en del av den inkomst som ligger till grund för beräkningen av sjuk- och aktivitetsersättning.

Kommunalt vårdnadsbidrag

Den 1 juli 2008 infördes möjligheter för kommunerna att införa ett kommunalt vårdnadsbidrag.⁷⁶ Vårdnadsbidraget är avsett att ge ökade möjligheter för föräldrar att vara hemma och vårda sitt barn under den tid barnet är mellan ett och tre år gammalt. De kommuner som önskar kan ge ett skattefritt vårdnadsbidrag på maximalt 3 000 kronor per månad och barn.

Eftersom vårdnadsbidraget är skattefritt påverkar det inte studiemedlen. Det finns inte heller något hinder mot att lämna eller ta emot studiemedel och vårdnadsbidrag samtidigt. Enligt vad kommittén erfar har avsikten med detta varit att behandla studerande på samma sätt som arbetande och därmed att även ge studerande ökade möjligheter att vårda sitt barn hemma. Vissa samordningsregler gäller dock för vårdnadsbidrag. Vårdnadsbidrag får t.ex. inte lämnas till en vårdnadshavare som får föräldrapenning, arbetslöshetsersättning eller sjukpenning.

Kommittén ser vårdnadsbidraget som en kompletterande inkomst som främst är avsedd för vården av ett barn. Det finns därför inte skäl att samordna vårdnadsbidrag och studiemedel.

⁷⁶ Lag (2008:307) om kommunalt vårdnadsbidrag.

Totalförsvarsplikt m.m.

Dagens bestämmelser förhindrar att studiemedel lämnas till den som tjänstgör enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt eller fullgör utbildning till reserv- eller yrkesofficer. Motivet för detta är att dessa personer får ersättning eller fritt uppehälle av staten. Kommittén ser inga skäl att förändra denna bestämmelse.

Forskarstudier

Som beskrivs inledningsvis i detta betänkande bedömer kommittén att forskarstudier ligger utanför kommitténs uppdrag.

7 Förbättrad information till studerande

Kommitténs förslag: CSN ges i uppdrag att i samarbete med andra berörda myndigheter informera om de ekonomiska villkor som gäller för studerande. I uppdraget bör ingå att utreda informationsbehovet, att genomföra informationsinsatser samt att utvärdera effekterna av dessa. CSN bör också utveckla sitt samarbete med högskolor och huvudmän för vuxenutbildningen i syfte att utveckla informationsverksamheten på lokal nivå.

7.1 Kommitténs uppdrag

Kommittén har i uppdrag att föreslå hur informationen till studerande om de studiesociala frågorna kan samlas och förbättras. Ett bättre utbyggt informationsnät där kunskap om sociala och ekonomiska villkor finns samlad kan enligt kommitténs direktiv skapa förutsättningar för mer effektiva studier. Våra förslag om förbättrad information tar framför allt sin utgångspunkt i de informationsproblem om ekonomiska villkor som framkommit under kommitténs arbete. I kapitel 5 *Effektivare studiestödsadministration* analyseras hur kunskaps- och informationsutbytet mellan myndigheter och kommuner bör förbättras för att effektivisera studiestödsadministrationen.

Kommittén har diskuterat hur information till studerande kan förbättras med representanter från CSN, Försäkringskassan, Högskoleverket och Skolverket. Uppgifterna i detta kapitel är huvudsakligen hämtade från dessa möten.

7.2 Kompllicerat regelsystem, delat myndighetsansvar och bristande samverkan

Det finns i dag flera problem med informationen om de ekonomiska villkoren för studerande. Reglerna både inom studiemedelssystemet och inom de sociala trygghetssystemen, som tas upp i kapitel 4 *Ett enklare studiemedelssystem* och kapitel 6 *Studiemedlen och trygghetssystemen* är omfattande och ibland krångliga. Dessutom delas informationsansvaret mellan flera olika myndigheter. CSN ansvarar för frågor som rör studiemedelssystemet, medan frågor om t.ex. bostadsbidraget hanteras av Försäkringskassan. Vissa frågor, som vid sjukdom, hanteras både av CSN och Försäkringskassan. Studerande som inte får ett jobb under ferierna är som en sista utväg hänvisade till kommunernas socialtjänst. Högskolor och huvudmän för vuxenutbildning ansvarar för information till studerande bl.a. genom studievägledning.

Studerande är ofta nöjda med den service och information som enskilda myndigheter, framför allt CSN, ger. Detta framkom både vid kommitténs studiebesök och i en enkätundersökning som genomförts av SFS, TCO och Tria.¹ Studerande vid Lunds universitet och Malmö högskola påpekade dock vid kommitténs studiebesök att det saknas ett helhetsgrepp om informationsfrågorna. Det spridda ansvaret för studerandeinformation leder ofta till att studerande har svårt att få överblick över vad som gäller och vem de ska kontakta. Bristen på samlat ansvar för information innebär också att studerande kan ha svårt att planera sina studier och att tillvarata sina rättigheter. För att lösa problemet har Lunds universitets studentkårer gjort en informationssatsning genom webbportalen "Studentbry".

Det är också viktigt att påpeka att det inte bara är studerande som har behov av samlad information. Även personer som planerar att börja studera, men som t.ex. arbetar, är sjuka eller föräldralediga, har behov av information om de ekonomiska villkor som gäller under studier.

¹ SFS, TCO och Tria (2009).

7.2.1 Myndigheternas ansvar

Myndigheter ska enligt förvaltningslagen (1986:223) lämna upplysningar, vägledning, råd och annan sådan hjälp till enskilda i frågor som rör myndighetens verksamhetsområde. Hjälp ska lämnas i den utsträckning som är lämplig med hänsyn till frågans art, den enskildes behov av hjälp och myndighetens verksamhet. Enligt myndighetsförordningen (2007:515) ska myndigheter dessutom genom samarbete med andra myndigheter ta till vara de fördelar som kan vinnas för enskilda samt för staten som helhet. Myndigheter ska också tillhandahålla information om myndighetens verksamhet och följa sådana förhållanden utanför myndigheten som har betydelse för verksamheten.

Att den offentliga förvaltningen ska anpassas efter medborgarnas behov är en central utgångspunkt i den pågående utredningen Utveckling av lokal service i samverkan (Fi 2007:06). Enligt utredningens delbetänkande *Styr samverkan – för bättre service till medborgarna* (SOU 2008:97) behöver de offentliga tjänsterna samordnas för att kunna anpassas till medborgarnas behov. En sådan samordning är enligt utredningen möjlig att genomföra inom ramen för regeringens, myndigheternas och kommunernas nuvarande befogenheter. Regeringen anses dock inte ha gjort tillräckliga ansatser för att åstadkomma detta.

7.2.2 Tydligare styrning efterfrågas

De myndigheter som kommittén har haft kontakt med anser att det i dag finns brister i samverkan mellan dem. Orsaken till detta är enligt dem att ett formellt samverkansuppdrag saknas. Informell samverkan kan förekomma, men i avsaknad av ett särskilt uppdrag sker samverkan ofta på initiativ av enskilda tjänstemän och utan särskilda ekonomiska medel. Ett exempel på sådan samverkan är ett nätverk som Högskoleverkets informationsavdelning startat tillsammans med motsvarande enheter på Arbetsförmedlingen, CSN, Skolverket och Verket för högskoleservice. Nätverket har som mål att samverka kring tre områden: utbyte av webbtjänster, kampanjer riktade mot "nyvuxna" och information till studie- och yrkesvägledare. Nätverket har inget särskilt uppdrag eller särskilda medel, vilket begränsar möjligheterna att samverka. Ett resultat av nät-

verkets arbete är en gemensam informationsfolder till elever som avslutar sin gymnasieutbildning under våren 2009.

7.2.3 Ett tydligt uppdrag

Kommittén anger i kapitel 6 *Studiemedlen och trygghetssystemen* att den grundläggande principen för gränsdragningen mellan studiemedelssystemet och andra trygghetssystem är att studiemedelssystemet ska täcka den studerandes levnadsomkostnader under studietiden. Levnadsomkostnader under ferietid, vid sjukdom eller föräldraledighet, dvs. under tid då studier inte bedrivs, bör täckas genom inkomst av arbete eller andra ersättningar inom de sociala trygghetssystemen. Detta innebär att myndighetsansvaret för de studerandes ekonomiska villkor även fortsättningsvis kommer att vara delat.

Kommitténs bedömning är dock att det delade myndighetsansvaret är ett mindre problem i informationshänseende. Kommittén anser att det snarare är den bristande samverkan mellan myndigheterna som behöver åtgärdas. En starkare styrning av service och samverkan är redan i dag möjlig att genomföra inom ramen för regeringens befogenheter. Det finns dessutom i dag en rad tekniska lösningar som underlättar samverkan kring information.

Kommittén föreslår därför att CSN ges i uppdrag att i samarbete med bl.a. Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, Högskoleverket, Skolverket och Verket för högskoleservice informera om de ekonomiska villkor som gäller för studerande. I uppdraget bör ingå att utreda informationsbehovet, att genomföra insatser samt att utvärdera effekterna av dessa.

Inom CSN finns planer på att stärka informationen till skolhuvudmän och studiemedelstagare, samt på att utveckla arbetet med studiesocial vägledning. Planerna beskrivs i myndighetens strategiska plan för 2008–2012. Kommittén anser att CSN:s satsning på stärkt informationsutbyte med skolhuvudmän är väl motiverad och konstaterar i kapitel 5 *Effektivare studiestödsadministration* att en förstärkning av CSN:s externa kommunikation är nödvändig. Kommittén anser dock inte att annan vägledning än studieekonomisk hör hemma hos CSN.

Kommittén anser att informationen även bör stärkas och utvecklas på lokal nivå. Kommittén föreslår därför att CSN ges i

uppdrag att fördjupa sitt samarbete med högskolor och huvudmän för vuxenutbildningen för att utveckla formerna för information om studieekonomiska frågor till de studerande. I kapitel 5 framkommer att det framför allt finns behov av samverkan med huvudmän för den kommunala vuxenutbildningen.

7.3 Informationskanaler

7.3.1 En gemensam webbportal ses som en lösning

Det finns många olika sätt att sprida information. Representanter i kommitténs referensgrupp föreslår en myndighetsgemensam webbportal som en lösning. SFS använder begreppet "one window" för att beskriva en sådan lösning.²

Även de myndigheter som kommittén varit i kontakt med förespråkar en gemensam webbportal. Det påpekas dock att det är viktigt att utreda vilket informationsbehov som finns innan en eventuell webbportal skapas. Myndigheterna framhåller också att man bör utgå från de webbplatser och den information som redan finns. I det informella nätverk som Högskoleverket startat försöker man finna tekniska lösningar som innebär att myndigheterna kan dela webbinformation på ett enkelt sätt.

7.3.2 Andra lösningar inom kundservice bör också utvecklas

Kommittén ser det inte som sitt uppdrag att föreslå konkreta metoder eller tekniska lösningar för förbättrad information. Det bör vara en fråga för CSN efter att informationsbehovet har utretts.

En webblösning får dock inte utesluta att även andra informationskanaler förbättras. Både representanter från CSN och Försäkringskassan anser t.ex. att det är nödvändigt att knyta en telefonservice till en gemensam webbportal.

Det finns även behov av personliga kontakter, dvs. att träffa handläggare som kan informera. Kommittén har konstaterat, framför allt utifrån studiebesöket vid den kommunala vuxenutbild-

² En *webbportal* är en webbplats med många kringtjänster inriktade mot ett visst ämne eller företeelse. En portal är en startpunkt där man samlar flera ingångar till Internet på en och samma webbplats. En *webbplats* är en sammanhängande samling av texter, dokument, bilder och multimedia som är nåbar över Internet.

ningen i Eskilstuna och utifrån granskningen av studiestödsadministrationen, att det finns studerande med särskilda behov av personliga kontakter. Detta gäller t.ex. studerande med utländsk bakgrund som har bristande kunskaper i det svenska språket och om det svenska utbildningssystemet. I Eskilstuna framfördes särskilt att neddragningen av öppettider på CSN:s lokalkontor har medfört svårigheter att få information. I kapitel 5 *Effektivare studiestödsadministration* är kommitténs slutsats att CSN:s lokala samverkan behöver planeras utifrån nationella behov och att de lokala kontorens uppdrag och lokalisering därför bör ses över.

8 Kostnads- och konsekvensanalys

Kommitténs bedömning: Kommitténs förslag är finansierade inom befintlig ram. Våra förslag om ett förändrat studiemedel medför utgiftsökningar för staten. Vi beräknar dessa till högst 635 miljoner kronor. Utgiftsökningarna finansieras med besparingar – främst genom minskade felaktiga utbetalningar, slopad avskrivning av tidigare studielån för dem som genomför högskolestudier, förändringar i bostadsbidraget samt minskat anslag till Centrala studiestödsnämnden.

I detta kapitel redovisar kommittén en konsekvensbeskrivning av utredningens samlade förslag. Inledningsvis redovisas de statsfinansiella konsekvenserna avseende studiestödsanslaget och kostnaderna för studiestödsadministrationen. Kommittén bedömer även förslagets konsekvenser ur fördelnings- och jämställdhetsperspektiv.

Av 14 § i kommittéförordningen (1998:1474) framgår att förslag i ett betänkande som påverkar kostnaderna eller intäkterna för staten, kommuner, landsting, företag eller andra enskilda, ska följas av en beräkning av dessa konsekvenser. Om förslagen innebär samhällsekonomiska konsekvenser i övrigt, ska dessa redovisas. När det gäller kostnadsökningar och intäktsminskningar för staten, kommuner eller landsting, ska kommittén föreslå en finansiering. I kommitténs direktiv anges inget utöver kommittéförordningens krav på konsekvensanalyser.

8.1 Kostnadsanalys

8.1.1 Förutsättningarna

De områden som tas upp i betänkandet kan hänföras till tre olika kostnadsområden: studiestöd, studiestödsadministration och kostnader för utbildningsanordnare. Av dessa står kostnader för studiestödet för den absolut största delen.

8.1.2 Studiestödet

Kommitténs uppdrag är, vid sidan av granskningen av studiestödsadministrationen, begränsat till studiemedelssystemet, dvs. övriga studiestöd ligger utanför kommitténs uppdrag.

Studiemedlen är rättighetsstyrda. Anslagsbelastningen för studiemedelssystemet beror främst på antalet studerande i utbildningar som berättigar till studiestöd. Statens räntekostnader för den totala studielåneskulden i Riksgäldskontoret påverkas också av antalet låntagare, även om större delen av fordran avser låntagare som studerat tidigare.

Utgiften för de delar av studiemedlen som inte är rättighetsstyrda, framför allt det högre bidraget, påverkas främst av efterfrågan. Därutöver påverkas utgiftsnivån av de studerandes studietakt, studietid och inkomst som överstiger fribeloppsgränsen. Utgiftsnivån påverkas också av den allmänna prisutvecklingen i samhället genom studiemedlens koppling till prisbasbeloppet.

Utgiften för studiemedlen påverkas även av de bestämmelser som reglerar rätten till studiemedel, t.ex. bestämmelser om åldersgränser och hur länge studiemedel lämnas. Kommitténs förslag leder till förändringar av utgifterna. Det är främst förändrade utgifter med anledning av ändrade bestämmelser som analyseras här.

Beräkningsgrunder

Beräkningarna, förutom i avsnitt 8.1.7, görs på 2008 års underlag. Volymförändringar som inte kan hänföras till förslagen i betänkandet tas inte med i dessa beräkningar. Det innebär att kostnaderna för en reform kan bli högre än angivet om studerande-

volymen ökar och motsvarande lägre om studerandevolymen minskar.

Justerad fördelning mellan bidrag och lån

Kommittén föreslår i kapitel 4 *Ett enklare studiemedelssystem* att studerande på grundskolenivå ska få studiemedel med fyra femtedelar bidrag och en femtedel lån (80/20) och att studerande på gymnasienivå ska få studiemedel med cirka hälften bidrag och hälften lån (47/53). Studerande på eftergymnasial nivå föreslås få studiemedel med cirka en tredjedel bidrag och två tredjedelar lån (34/66). Förslaget innebär att den nuvarande högre bidragsnivån helt upphör och att det i stället är utbildningens nivå som avgör förhållandet mellan bidrag och lån. Det uppstår därmed en besparing som motsvarar den tidigare kostnaden för den högre bidragsnivån och samtidigt en kostnadsökning eftersom det generella bidragets andel höjs för vissa studerande inom grundläggande och gymnasial vuxenutbildning. Bidragsandelen för eftergymnasiala studier föreslås ligga fast.

Studiebidraget är pensionsgrundande, vilket innebär att totalkostnaden inklusive statlig ålderspensionsavgift (STÅP) blir 1,255 gånger bidragskostnaden.¹ I tabell 8.1 redovisas kostnaderna för studiebidrag enligt dagens system. Totalt uppgår kostnaderna till 9 907 miljoner kronor.

¹ Studiebidraget är pensionsgrundande och utgiftsområdet belastas med en pensionsavgift. Det pensionsgrundande beloppet är 138 procent av studiebidraget. Staten svarar för hela kostnaden för avgiften, som är 18,5 procent på det pensionsgrundande beloppet.

Tabell 8.1 Utgift för studiebidrag i dagens system

	Antal stud VT 08	Antal stud HT 08	Bidrag/lån	Mnkr	Inkl. STÅP
Grundläggande vuxenutbildning	4 900	6 100	34/66	77	97
– högre bidraget	6 000	5 700	80/20	250	314
Gymnasial vuxenutbildning	39 400	40 400	34/66	810	1 017
– högre bidraget	17 900	15 700	80/20	848	1 064
Eftergymnasial utbildning	239 200	249 700	34/66	5 893	7 396
– högre bidraget	400	400	80/20	15	19
Summa	307 800	318 000		7 893	9 907

I tabell 8.2 redovisas kostnaderna för studiemedlen med kommitténs förslag, dvs. totalt 9 961 miljoner kronor. Kommitténs förslag till fördelning mellan bidrag och lån ger därmed en kostnadsökning på 54 miljoner kronor.

Tabell 8.2 Utgift för studiebidrag med ändrad fördelning mellan bidrag och lån i förhållande till dagens system

Förslag	Bidrag/lån	Utgift		
		Mnkr	Inkl STÅP	Förändring
Grundläggande vuxenutbildning	80/20	429	539	128
Gymnasial vuxenutbildning	47/53	1 609	2 019	-62
Eftergymnasial utbildning ²	34/66	5 899	7 403	-12
Summa		7 937	9 961	54

Höjning av totalbeloppet

Utöver förändrad fördelning mellan bidrag och lån föreslår kommittén att studiemedlen höjs med 400 kronor per månad. För heltidsstudier lämnas studiemedel med 21,23 procent av prisbas-

² Studerande på specialpedagogiska utbildningar har haft rätt till det högre bidraget på eftergymnasial utbildning. Besparingen på 12 miljoner kronor är en konsekvens av att studenter på dessa utbildningar mister sin rätt till det högre bidraget.

beloppet för varje månad studier bedrivs, vilket innebär 9 086 kronor per månad för år 2009.

Kostnaden för en höjning av studiemedelnivån blir 464 miljoner kronor. Kostnadsförändringen på de olika utbildningsnivåerna framgår av tabell 8.3.

Tabell 8.3 Utgift med en höjning av totalbeloppet med 400 kronor i förhållande till en ändrad fördelning mellan bidrag och lån

Förslag	Bidrag/lån	Utgift		
		Mnkr	Inkl STÅP	Förändring
Grundläggande vuxen- utbildning	80/20	449	564	25
Gymnasial vuxenutbildning	47/53	1 684	2 113	94
Eftergymnasial utbildning	34/66	6 174	7 748	345
Summa		8 307	10 425	464

Finansieringskonsekvenser vid förändrat låneuttag

På grund av återbetalningsreglerna, särskilt att ränta och amortering inte krävs in under studietiden, kommer ett antal låntagare under året att betala endast en del eller ingenting alls av den ränta som debiterats låntagaren i årsbeskedet från CSN. Obetalda räntor betalas i stället av staten och läggs vid årets slut till kapitalskulden (kapitaliserad ränta). Detta medför att alla låntagare till en början har två kapitalskulder, dels en som motsvarar själva studielånet som finansieras genom lån i riksgälden, dels en som avser obetalda räntor och som finansieras via anslag.³ Förändringen av detta anslag ska finansieras när det gäller förslag som resulterar i ett ökat studielåneuttag. Detta trots att pengarna kommer att återbetalas och att det realekonomiskt snarare är att se som en fordran som staten har gentemot studielåntagarna. Ett ökat låneuttag på grund av en systemförändring resulterar under det första året i en begränsad ökning av de obetalda räntorna som ska finansieras via anslag. De obetalda räntorna ackumuleras under ett par år till dess låntagarna påbörjar återbetalningen och då stabiliseras den nya nivån. Motsvarande ackumulerad minskning av de obetalda räntorna sker vid ett minskat låneuttag.

³ 1:3 Studiemedelsräntor m.m., UO 15.

Tabell 8.4 Låneuttag i dagens system

	Bidrag/lån	Låneuttag, Mnkr
Grundläggande vuxenutbildning	34/66	65
– högre bidraget	80/20	13
Gymnasial vuxenutbildning	34/66	948
– högre bidraget	80/20	99
Eftergymnasial utbildning	34/66	8 929
– högre bidraget	80/20	1
Summa		10 055

Låneuttaget påverkas när fördelningen bidrag och lån justeras och det högre bidraget tas bort. Eftersom alla studiemedelstagare inte tar lån motsvaras inte förändringen av bidraget av en lika stor förändring av låneuttaget. Det årliga låneuttaget beräknas minska med 61 miljoner kronor på grund av den föreslagna förändringen i fördelningen bidrag och lån. Den genomsnittligt högre bidragsnivån i förslaget leder till 10 miljoner kronor i lägre kostnad för studielånen.

Tabell 8.5 Låneuttag efter ändrad fördelning mellan bidrag och lån i förhållande till dagens system

Förslag	Bidrag/lån	Låneuttag	
		Mnkr	Förändring
Grundläggande vuxenutbildning	80/20	33	-45
Gymnasial vuxenutbildning	47/53	1 028	-19
Eftergymnasial utbildning	34/66	8 933	3
Summa		9 994	-61

En höjning av totalbeloppet innebär att låneuttaget ökar i proportion till fördelningen bidrag och lån, justerat för studiemedelstagarnas lånebenägenhet. Beräkningarna är statiska, dvs. vi antar att det inte blir någon förändring i lånebenägenhet på grund av kommitténs förslag. Totalt beräknas det årliga låneuttaget öka med 465 miljoner kronor vid en höjning av totalbeloppet med 400 kronor, vilket leder till en belastning på anslaget för obetalda räntor.

Höjningen av totalbeloppet ökar därmed kostnaden för lånen med cirka 20 miljoner kronor.

Tabell 8.6 Låneuttag med en höjning av totalbeloppet med 400 kr i förhållande till ändrad fördelning mellan bidrag och lån

Förslag	Bidrag/lån	Låneuttag	
		Mnkr	Förändring
Grundläggande vuxenutbildning	80/20	35	2
Gymnasial vuxenutbildning	47/53	1 075	47
Eftergymnasial utbildning	34/66	9 349	416
Summa		10 459	465

Vidgad användning av tillägglån

Tillägglån lämnas i dag till studerande som är minst 25 år och som har haft viss inkomst innan de påbörjade sina studier. Kommittén föreslår att alla som har rätt till studiemedel ska kunna få tillägglån. Kommittén föreslår dock att tillägglån ska lämnas i högst två år, vilket innebär en minskning jämfört med de tre år som nu gäller. De studerande och åldersgrupper som genom kommitténs förslag får rätt till tillägglån är mindre benägna att ta lån än den grupp som nu har rätt till tillägglån.

I kapitel 4 *Ett enklare studiemedelssystem* föreslår kommittén att tillägglån för merkostnader avskaffas för studier i Sverige, utom vad gäller tillägglån för undervisningsavgifter. Tillägglån för merkostnader, merkostnadslån, ska dock kunna lämnas till utlandsstuderande för att täcka kostnader för resor till studielandet, personförsäkring och undervisningsavgifter. Merkostnadslån ska även kunna lämnas om det finns synnerliga skäl.

Utlåningen av tillägglån, inkl. merkostnadslån, beräknas öka med cirka 600 miljoner kronor, vilket ger en kostnad på 27 miljoner kronor.

Fribeloppet

Kommittén föreslår även en höjning av fribeloppet med cirka 30 000 kronor. Höjningen bedöms kosta alltifrån 30 till 100 miljoner kronor. Den lägre kostnaden utgår från det antal studiemedelstagare som i dag får reducerat studiemedelsbelopp på grund av att de har en inkomst som överstiger fribeloppetsgränsen. Efter en höjning av fribeloppet får dessa studerande mer studiemedel kvar genom en mindre reducering av sina studiemedel eller ingen reducering alls. Beräkningen är statisk och utgår från oförändrade inkomster.

De som i dag inte har studiemedel, men som skulle söka studiemedel om fribeloppet höjdes, är en grupp som kan tillkomma som studiemedelstagare. Storleken på denna grupp är inte känd, vilket gör att skattningsintervallet blir brett. Kommittén bedömer att det är rimligt att anta att kostnaden totalt hamnar runt 50 miljoner kronor.

Utbetalning i efterskott

Studiemedel ska enligt kommitténs förslag betalas ut månadsvis i efterskott. Senarelagda utbetalningar innebär minskade räntekostnader för staten och vi bedömer att utgiftsminskningen blir cirka 25 miljoner kronor.

Borttagande av avskrivning av lån

Kommittén föreslår att lån som tas vid behörighetsgivande studier inte ska skrivas av vid efterföljande högskolestudier. Besparingen på 175 miljoner kronor baseras på hur mycket som skrevs av under 2008. Besparingen får inte fullt genomslag förrän efter några år, eftersom de som studerar på grundskole- och gymnasienivå före de nya bestämmelsernas ikraftträdande bör ha fortsatt rätt till avskrivning under en övergångsperiod.

Felaktiga utbetalningar

Utbetalning i efterskott, en bidragsnivå och en veckogräns per studienivå samt tydligare samordningsbestämmelser är förslag som bedöms minska de felaktiga utbetalningarna. Genom framför allt

utbetalning i efterskott sparas cirka 65 miljoner kronor per år, som annars skulle ha betalats ut felaktigt. I summan räknas inte in sådana felaktiga utbetalningar som ändå hade återkrävts eller återbetalats genom ordinarie återbetalning av studielån.

Ändrade tidsgränser för studiemedel

I kapitel 4 *Ett enklare studiemedelssystem* föreslås ändrade tider som studiemedel kan ges. Studiemedel för studier på grundskolenivå ska kunna ges i högst 18 månader, dvs. två år. Även studiemedel för studier på gymnasienivå ska kunna ges i högst 18 månader. Förslaget innebär att något mer än 50 procent av dem som studerar på grundskolenivå kommer att få en höjd maximigräns och att cirka sex procent får en sänkt gräns, till följd av den föreslagna tvåårsgränsen. För resterande 40 procent blir det ingen förändring. Ungefär 46 procent av dem som studerar på gymnasienivå får en höjd gräns och 54 procent en sänkt gräns. Efter en överslagsberäkning bedömer kommittén att kostnadsökningen totalt blir cirka 20 miljoner kronor.

På eftergymnasial nivå ska studiemedel kunna ges i högst 36 månader (4 år), men med en möjlig förlängning till 54 respektive 63 månader (6 respektive 7 år). Sammantaget leder förslagen till en mindre besparing. Storleken på denna är svår att beräkna men den bedöms till cirka 40 miljoner kronor. Kalkylen baseras på att det i dagsläget är drygt 2 000 studenter som har haft studiemedel i minst åtta terminer men trots detta inte har examen eller ett poängantal som gör det troligt att de skulle kunna ta ut en examen.

Ändrad beräkning av bidragsgrundande inkomst för bostadsbidraget

I kapitel 6 *Studiemedlen och trygghetssystemen* föreslår kommittén att studiebidraget även fortsatt ska räknas som inkomst vid prövningen av rätten till bostadsbidrag. Studiebidraget ska dock räknas upp så att bidragets storlek motsvarar en skattepliktig inkomst, dvs. bidraget multiplicerat med 1,4 bör ge den bidragsgrundande inkomsten för bostadsbidrag. Detta bedömer vi sänker statens utgifter för bostadsbidraget med cirka 90 miljoner kronor.

Tydligare prövning av studieresultat

Studiemedel ska lämnas bara om den studerande har bedrivit sina studier i normal takt. Studiemedel får enligt kommitténs förslag lämnas även om den studerande inte har bedrivit studierna i normalt takt, om det finns särskilda skäl. För att få studiemedel för studier på högskolenivå bör under det första studieåret krävas ett studieresultat som motsvarar 62,5 procent av studieåtagandet, därefter bör krävas att den studerande har klarat 75 procent av studieåtagandet. Kommitténs förslag innebär en skärpning i förhållande till dagens bestämmelser.

Sammantaget innebär förändringarna i kraven på studieresultat att fler studerande kommer att nekas studiemedel. Kommittén bedömer att detta medför en besparing i studiemedelssystemet på cirka 30 miljoner kronor.

Ökad avgiftsfinansiering

Avgiftsfinansieringen föreslås öka genom att expeditionsavgiften för studielån fördubblas från 100 kronor per år till 200 kronor per år.⁴ Dessa expeditionsavgifter står i dag för 35 procent av de cirka 400 miljoner kronor som CSN får in på administrativa avgifter. En fördubbling skulle innebära en förstärkning på 140 miljoner kronor för myndigheten.

8.1.3 Administrativa konsekvenser

I kapitel 5 *Effektivare studiestödsadministration* föreslår kommittén bl.a. åtgärder som rör CSN:s framtid. CSN:s administration finansieras huvudsakligen med förvaltningsanslag och med inbetalda administrativa avgifter, till ungefär hälften vardera.

CSN har sedan 2003 gått från budgetunderskott till budgetöverskott. Fram till och med år 2012 beräknas 60 tjänster försvinna jämfört med 2008, de allra flesta inom studiestödsavdelningen, dvs. inom kontorsorganisationen. Kommittén bedömer att anslaget på sikt kan minskas med 60 miljoner kronor tack vare planerade besparingar och ytterligare effektiviseringar.

⁴ Motsvarande höjningar föreslås för avgifter för studielån tagna före 1989.

CSN bör ges i uppdrag att i samarbete med berörda myndigheter informera om de ekonomiska villkor som gäller för studerande. I uppdraget bör ingå att utreda informationsbehovet, att genomföra informationsinsatser samt att utvärdera effekterna av dem. I kapitel 7 *Förbättrad information till studerande* föreslås också att CSN bör utveckla sitt samarbete med högskolor och huvudmän för vuxenutbildningen i syfte att utveckla informationsverksamheten på lokal nivå. Kommittén bedömer att förslaget kan finansieras inom nuvarande resurstilldelning, dvs. inga extra resurser behöver tilldelas myndigheten i samband med att uppdraget ges.

8.1.4 Kostnader för lärosäten och andra utbildningsanordnare

I kapitel 2 *Ökad genomströmning inom högskolan* och i kapitel 3 *Studenthälsofrågor* bedömer kommittén att lärosätena behöver ta ett ökat ansvar för studerandestöd, särskilt studenthälsan. Vi bedömer dock inte att åtgärderna kräver extra resurser till lärosätena utan de bör kunna genomföras genom prioriteringar inom dagens anslagsram för respektive lärosäte.

8.1.5 Ekonomiskt bistånd

Förslagen, särskilt höjningen av totalbeloppet, kommer att som helhet i viss mån minska behovet av ekonomiskt bistånd för studerande. Denna besparing är dock svår att bedöma och får enligt praxis inte heller ingå i finansieringen av förändringar på studiestödsområdet.

8.1.6 Sammanställning över förändringar i utgifter

I tabell 8.7 sammanställs de utgiftsökningar och de utgiftsminskningar som uppkommer med anledning av kommitténs förslag. Eftersom utgiftsökningarna motsvaras av utgiftsminskningar bedömer vi att kommitténs förslag därmed är finansierade.

Tabell 8.7 Sammanställning av utgiftsökningar och -minskningar

<i>Ökade kostnader i miljoner kronor</i>	
Justerad fördelning mellan bidrag och lån	54
Ökning av totalbeloppet 400 kronor	464
Studielånekostnad på grund av höjning 400 kronor	20
Höjt fribelopp	50
Vidgade tilläggs lån	27
Ändrade tidsgränser för rätt till studiemedel; grundskolenivå och gymnasial nivå	20
Summa	635
<i>Minskade kostnader/ökade intäkter i miljoner kronor</i>	
Minskade felaktiga utbetalningar	65
Efterskottsutbetalning – ränteeffekt	25
Borttagande av avskrivning av lån	175
Minskad studielånekostnad efter justerad fördelning mellan bidrag och lån	10
Ökad avgiftsfinansiering för CSN	140
Minskat anslag för CSN	60
Ändrade tidsgränser för rätt till studiemedel; eftergymnasial nivå	40
Tydligare studieresultatprovning	30
Bostadsbidrag baserat på 140 %	90
Summa	635

8.1.7 Ikraftträdande och övergångsbestämmelser

De nya bestämmelserna föreslås i huvudsak träda i kraft den 1 juli 2010. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för studiestöd som avser tid före ikraftträdandet. Eftersom bostadsbidraget baseras på inkomst per helår kommer förslaget inte att kunna träda i kraft förrän 1 januari 2011. Detsamma gäller den höjda expeditonsavgiften för låntagare. Dessa finansieringskällor får alltså inte ett omedelbart genomslag.

Kommittén har valt att låta de flesta ändringar träda i kraft utan övergångsregler, men med några undantag. I de fall det finns övergångsregler får de nya bestämmelserna fullt genomslag först efter en tid och det sker en successiv övergång till det regelverk som kommittén föreslår.

I detta avsnitt beskrivs hur de ökade kostnaderna och finansieringsförslagen successivt slår igenom under åren 2010–2012.

Beräkningarna bygger på en prognos över förändringar i prisbasbeloppet och prognoser över volymförändringar. Att kostnaderna ökar till över 700 miljoner kronor åren 2011 och 2012 beror till stor del på att nuvarande prognoser innebär att andelen studiemedelstagare som beräknas få det högre bidraget kommer att minska. Det innebär att kommitténs förslag därmed blir mer kostsamt i förhållande till dagens system. I prognoserna är dock inte inräknat förslaget om att även arbetslösa ska kunna få studiemedel med det högre bidraget.⁵ Om detta förslag genomförs kommer kostnaderna för kommitténs förslag att minska i förhållande till det nuvarande studiemedelssystemet.

Vissa övergångsregler sträcker sig längre än till 2012. Finansieringen av kommitténs förslag blir därför inte fullständig före 2014–2015. Detta gäller bl.a. rätten till avskrivning av studielån och bestämmelser om maximitider med studiemedel. För en fullständig redovisning av övergångsbestämmelserna hänvisas till kapitel 4 *Ett enklare studiemedelssystem*.

Tabell 8.8 Kostnad åren 2010–2012 för respektive förslag. Miljoner kronor

	2010	2011	2012
Justerad fördelning mellan bidrag och lån	62	128	118
Ökning av totalbeloppet 400 kr	237	488	483
Studielånekostnad på grund av höjning 400 kr	3	10	20
Höjt fribelopp	25	50	50
Vidgade tilläggs lån	3	13	27
Ändrade tidsgränser för rätt till studiemedel; grundskolenivå och gymnasial nivå	10	20	20
Summa	340	709	718

⁵ Regeringen har i prop. 2008/09:97 *Åtgärder för jobb och omställning* aviserat att arbetslösa över 25 år som studerar på en yrkesinriktad utbildning inom kommunal vuxenutbildning, tillfälligt under åren 2009–2010 ska kunna få studiemedel med den högre bidragsnivån.

Tabell 8.9 Finansiering åren 2010–2012 för respektive förslag. Miljoner kronor

	2010	2011	2012
Minskade felaktiga utbetalningar	43	65	65
Efterskottsutbetalning – ränteeffekt	13	25	25
Borttagande av avskrivning av lån	0	50	120
Studielånekostnad för justerad fördelning mellan bidrag och lån	0	3	10
Minskat anslag för CSN	30	60	60
Ökade avgiftsfinansiering för CSN	0	140	140
Ändrade tidsgränser för rätt till studiemedel; eftergymnasial nivå	0	0	0
Tydligare studieresultatprövning	15	30	30
Bostadsbidrag baserat på 140 %	0	90	90
Summa	101	463	540

8.2 Konsekvensanalys

8.2.1 Fördelningseffekter av förslagen

Kommitténs förslag att ändra kvoten mellan bidrag och lån kombinerat med en nivåhöjning på 400 kronor per månad får på kort sikt positiva fördelningseffekter. Studerande som enbart lever på studiemedel befinner sig i regel långt ned i inkomstfördelningen och en nivåhöjning får positivt genomslag på de inkomstfördelnings- och fattigdomsmått som normalt beräknas. I den mån som de studerande tar lån i samma utsträckning som för närvarande får förslaget en viss påverkan på den studerandes framtida låneskuld.

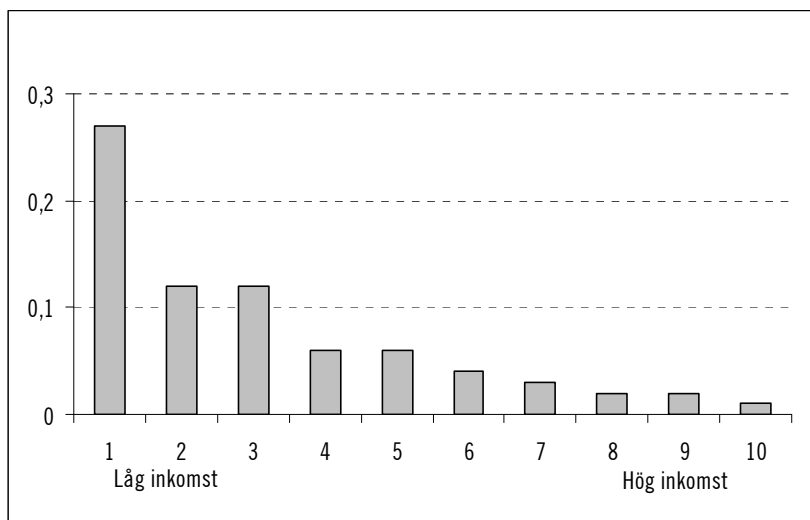
Förslagen berör studerande på olika utbildningsnivåer och får konsekvenser som varierar efter ålder och fas i livet. Studerande på grundläggande vuxenutbildning föreslås få en genomgående högre bidragskvot i stället för som enligt dagens system en blandning mellan generellt och högre bidrag. Därigenom kommer flertalet av dessa studerande att få ett bättre ekonomiskt utfall än tidigare.

För studerande på gymnasial vuxenutbildning kommer kommitténs förslag att ge en mindre bidragsandel och mera lån för den grupp som i dag har det högre studiebidraget. Ungefär var tredje studerande på denna nivå har inte studielån och därför riskerar dessa att sammanlagt få något lägre studiemedel vid oförändrad ansökningsgrad. Det beräknas vara ungefär 9 000 studerande i

denna grupp. Den grupp som i dag har det ordinarie bidraget, cirka två tredjedelar av antalet studerande, kommer däremot få ökad bidragsandel.

För hela befolkningen har förslaget störst betydelse för låginkomsttagare eftersom de studerande oftast finns i den undre delen av inkomstfördelningen, vilket framgår av diagram 8.1. I genomsnitt ökar ekonomisk standard med 0,05 procent för hela befolkningen, inkomstspridningen minskar och det blir något färre ekonomiskt utsatta.

Diagram 8.1 Förslagets effekt på ekonomisk standard för hela befolkningen, procent



Vid analys av förändringen av ekonomisk standard för hela befolkningen tas hänsyn till hushållets storlek och sammansättning. Det görs genom att hela hushållets disponibla inkomst justeras med en ekvivalensskala, som medför att standarden för en ensamstående studerande kan jämföras med standarden för t.ex. sammanboende studerande med barn och alla andra typer av hushåll.

Kommittén delfinansierar sina förslag genom ett tydligare inkomstbegrepp i bostadsbidraget, där det obeskattade studiebidraget jämföras med ett beskattat bidrag genom uppräkningsfaktorn 1,4.

Denna sänkning av de utbetalda inkomstprövade bostadsbidragen berör både unga studerande utan barn och hushåll med barn.

8.2.2 Jämställdhetsanalys

Kommitténs förslag får skilda konsekvenser för olika grupper av studerande. De förändringar som visas i diagram 8.2–8.5 avser den individuella disponibla inkomsten, dvs. hänsyn tas inte bara till den ändrade fördelningen mellan bidrag och lån och höjd studiemedelnivå, utan även till förändringar i familjerelaterade transfereringar. Kommitténs förslag medför lägre bostadsbidrag, men minskar även behovet av inkomstprövat ekonomiskt bistånd för vissa personer till följd av förbättrade studiemedel.

Förändringen för de studerande visas i kronor och inte i procent för att tydliggöra den individuella effekten under året och hur mycket en studerandes konsumtionsmöjlighet ökar till följd av de föreslagna reformerna.

Förändring efter kön och födelseland

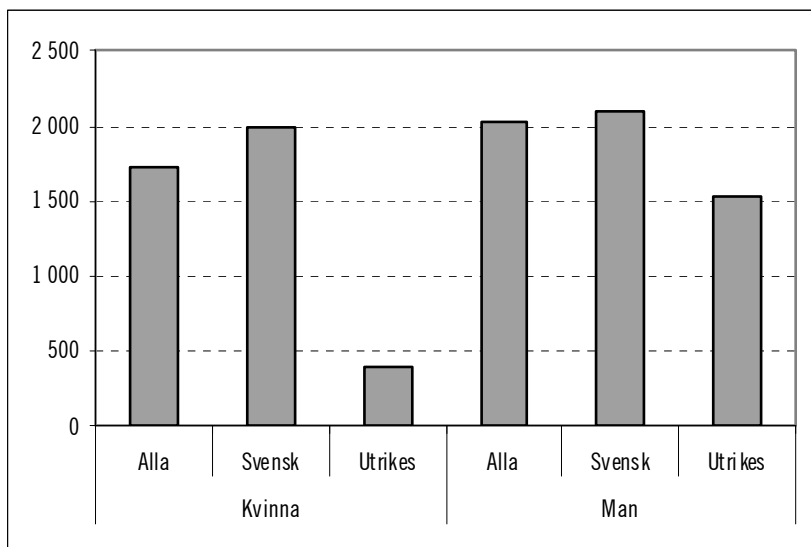
Förslagen medför olika konsekvenser för kvinnor och män. Män förbättrar i genomsnitt sin ekonomi med 2 000 kronor under året och kvinnor med 1 700 kronor. De olika utfallen beror på att kvinnor och män skiljer sig åt när det gäller bakgrund, ålder, utbildning och lånebenägenhet, vilket framgår av de diagram som följer.

För svenskfödda kvinnor och män blir förbättringen likartad, men för utrikes födda skiljer den sig markant mellan kvinnor och män. Detta beror på olika benägenhet att ta studielån. Endast 33 procent av de utrikes födda kvinnorna som får det generella bidraget tar studielån och därtill tar 11 procent med det högre bidraget studielån. För utrikes födda män är motsvarande andelar 56 och 6 procent. Av dem som är födda i Sverige och har det generella bidraget tar ungefär 70 procent studielån, medan endast några enstaka procent av dem som har det högre bidraget gör det.

Att lånebenägenheten är låg för utrikes födda, speciellt kvinnor, tyder på att de inte vill sätta sig i skuld. Utbildningen sker på grundskolenivå eller gymnasial nivå och de ekonomiska utsikterna att t.ex. få ett arbete med högre lön kan vara små. Alternativt kan

de ha en sammanboende med tillräckligt hög årlig inkomst så att familjen klarar det löpande uppehållet utan studielån. Ungefär 17 procent av de kvinnor som har studiemedel är utrikes födda och för män är denna andel 14 procent.

Diagram 8.2 Förändrad inkomst för studerande efter kön och födelseland, kronor per år



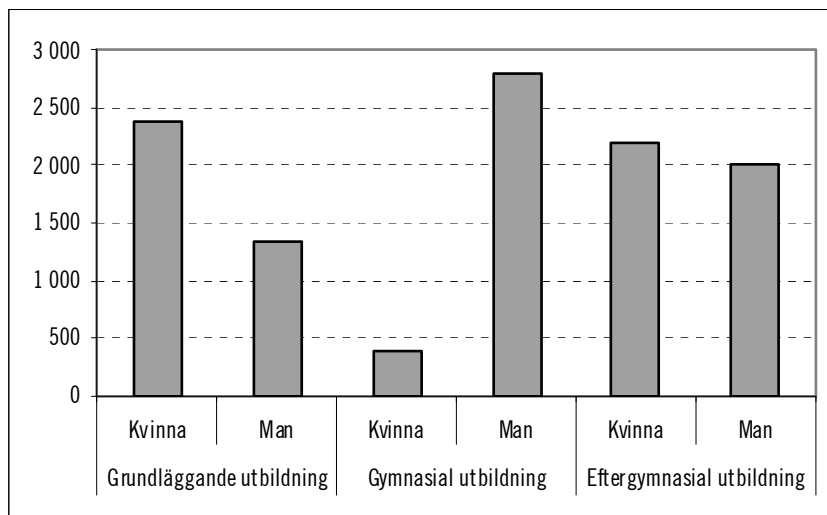
Förändring efter kön och utbildningsnivå

På alla utbildningsnivåer är det ett större antal kvinnor än män som studerar med studiemedel. Kvinnor på grundläggande och gymnasial vuxenutbildning har det högre studiebidraget i dubbelt så stor omfattning som män och tar inte studielån i samma utsträckning som män på motsvarande utbildningsnivå. Att den studerande inte tar studielån i den omfattning som är möjligt är positivt ur skuldsättningssynpunkt, men innebär också att den ekonomiska förbättringen inte blir lika stor när de totala studiemedlen höjs enligt kommitténs förslag.

Det är nästan dubbelt så många kvinnor som män som studerar på grundskolenivå. Genom den omfördelning mellan bidrag och lån som kommittén föreslår är det fler kvinnor än män som tillgodogör sig de förbättrade villkoren på grundskolenivå, vilket framgår av diagram 8.3.

Även på gymnasial vuxenutbildning är det väsentligt fler kvinnor än män som studerar. Dessa söker lån i mindre utsträckning än män och det är dubbelt så vanligt att de har det högre bidraget. Det medför att på gymnasial vuxenutbildning leder borttagandet av det högre bidraget till att kvinnor, genom minskad lånebenägenhet, får en mindre förbättring än män.

Diagram 8.3 Förändrad inkomst för studerande efter utbildningsnivå, kronor per år



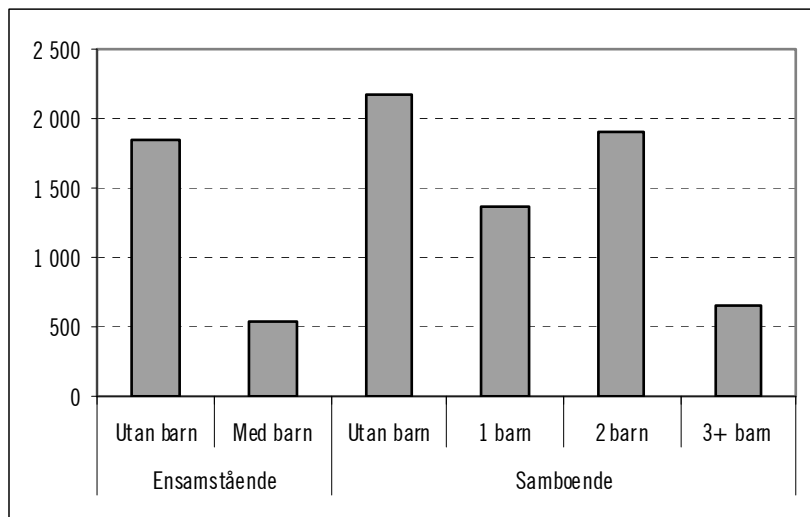
Förändring efter civilstånd

Kvinnor är relativt sett oftare ensamstående med barn. En starkare inkomstprövning av bostadsbidraget medför att den ekonomiska förbättringen för barnfamiljer inte blir lika stor som för övriga studerande. Studerande med barn har å andra sidan rätt till barntillägg, vilket kommittén föreslår vara oförändrat. Barntillägget höjs årligen med prisbasbeloppet.

Bostadsbidraget har höga icke önskvärda marginaleffekter och gör det mindre lönsamt att arbeta under terminer eller studieledig tid. Den förstärkta inkomstprövningen, att studiebidraget ska räknas till 140 procent, beräknas medföra att bostadsbidraget reduceras för 39 000 hushåll till följd av kommitténs förslag. Det är således nio procent av hushållen med studiemedel som kan få ett lägre bidrag, med i genomsnitt 1 800 kronor under året. De flesta

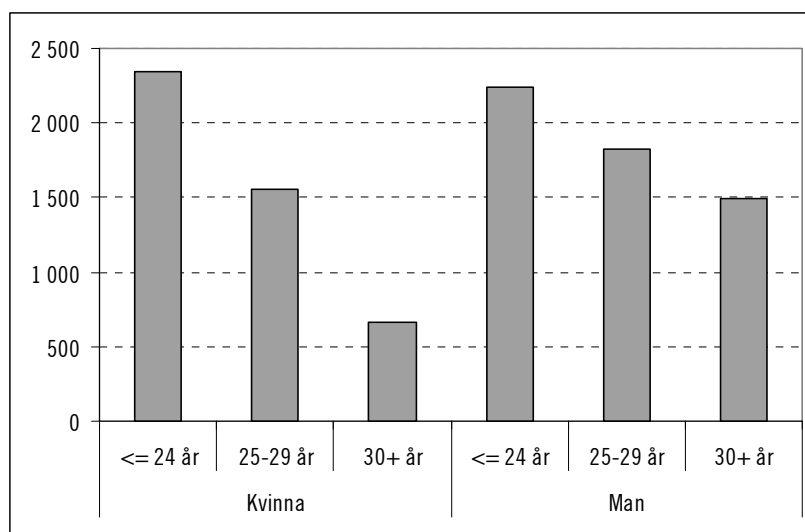
hushåll behåller ett reducerat bostadsbidrag, men för drygt 6 000 hushåll upphör rätten till bostadsbidraget helt. Inget av dessa hushåll har barn, det är lika många kvinnor och män, de är vanligtvis svenskfödda och studerar huvudsakligen på eftergymnasial nivå.

Diagram 8.4 Förändrad inkomst för studerande efter civilstånd och barn, kronor per år



Förändring efter kön och ålder

Kommitténs förslag är mer fördelaktigt för gruppen unga än för något äldre studerande. Det beror på att de huvudsakligen studerar på eftergymnasial utbildning, att de oftare tar studielån och i mindre utsträckning har hunnit skaffa barn. Ungefär hälften av kvinnorna och nästan 60 procent av männen är under 25 år. Dessutom är 25 procent av kvinnorna och 15 procent av männen äldre än 30 år. Dessa något äldre studerar oftare på grundskolenivå eller gymnasienivå och har tidigare haft möjlighet att få det högre bidraget. Detta bidrag föreslås avskaffas och ersättas med en lika hög bidragsandel på grundskolenivå, men en något lägre nivå för de som studerar på gymnasienivå.

Diagram 8.5 Förändrad inkomst för studerande efter kön och ålder, kronor per år

Avslutande kommentarer

Denna konsekvensanalys utgår från de faktiska ekonomiska förhållandena för alla individer med studiemedel. Omfattningen på studierna, studietakt, studienivå, antal veckor med studiebidrag och studiemedel samt tillgång till ordinarie eller högre bidrag avser 2006. Den demografiska och ekonomiska utvecklingen har anpassats fram till 2009. Vidare finns det ett stort antal personer som studerar någon gång under året, men inte har studiemedel. Dessa berörs inte av förslagen. När kommitténs förslag träder i kraft kommer de studerande successivt att anpassa sig till de ekonomiska villkor och möjligheter att söka studiebidrag och lån som då råder.

Alla studerande som tar bidrag och lån på heltid får samma ekonomiska förbättring till följd av kommitténs förslag. De som studerar på deltid, eller som valt att inte ta lån i den omfattning som är möjligt, får en till synes svagare ekonomisk utveckling vid en statistisk analys. Detta tycks vara fallet för kvinnor som är äldre än 30 år, som studerar på grundskolenivå eller inom gymnasial vuxenutbildning och som har utländsk bakgrund. I denna grupp har endast cirka 40 procent sökt studielån, att jämföra med 70–80 procent för andra studerandegrupper.

Bostadsbidraget kommer att reduceras för en del studerande som en del i kommitténs finansiering. Många studerande har uppgivit att de inte vågar söka detta bidrag till följd av de inkomst- och återbetalningsregler som bidraget har. Kommittén anser att det är bättre att satsa tillgängliga ekonomiska resurser på ett höjt studiebidrag och möjlighet till lån, vilket kommer alla studerande till del. De barnfamiljer som får en reduktion av bostadsbidraget har redan nu ett barntillägg inom ramen för studiemedelssystemet, vilket gynnar denna grupp jämfört med studerande utan barn.

9 Författningskommentar

9.1 Förslaget till lag om ändring i studiestödslagen (1999:1395)

3 kap. 5 §

I paragrafen anges att studiemedel ska beräknas per månad och att studiemedel ska kunna lämnas med 25, 50, 75 och 100 procent av en månad. Den kortaste studietid som krävs för att ge rätt till studiemedel är en sammanhängande period om en månad (30 dagar). Eftersom den särskilda regleringen i studiestödsförordningen (2000:655) om kortaste studietid för studier utomlands upphävs, gäller paragrafen numera både vid studier i Sverige och vid studier utomlands.

I *fjärde stycket* ges ett bemyndigande till regeringen att meddela föreskrifter om vad som ska anses vara 25, 50, 75 och 100 procent av en månad. Vidare får regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ett bemyndigande att meddela föreskrifter om vad som ska anses vara studier på heltid respektive deltid.

Frågorna har behandlats i avsnitt 4.5.2.

3 kap. 7 §

I paragrafens *första stycke* har kriterierna för prövning av studieresultat för studerande på eftergymnasial nivå ändrats. I stället för en prövning av den studerandes framtida möjligheter att slutföra sina studier inom normal tid utifrån de resultat som den studerande har uppnått, ska studieresultaten prövas genom en bedömning av om den studerande har bedrivit sina tidigare studier i normal takt. Ändringen innebär att studieresultatprövningen blir densamma för studerande på samtliga studienivåer. Därutöver har en mindre språklig ändring gjorts.

I *andra stycket* anges att studiemedel får lämnas även om den studerande inte har bedrivit sina tidigare studier i normal takt, om det finns särskilda skäl. Ändringen till en skälsprövning förtydligar att det måste finnas skäl av en viss dignitet för att en person som inte har bedrivit sina studier i normal takt ska få nya studiemedel. De skäl som avses kan t.ex. gälla egen eller nära anhörigs sjukdom, dödsfall i familjen eller allvarliga brister hos utbildningsanordnaren som den studerande inte har kunnat råda över. Det ska finnas ett tydligt samband mellan de skäl som åberopas och de bristande studieresultaten. De skäl som åberopas ska kunna styrkas av den sökande.

Genom *tredje stycket* ges regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ett bemyndigande att meddela föreskrifter om vad som ska anses vara studier i normal takt.

Förslaget har behandlats i avsnitt 4.5.9.

3 kap. 8 §

Paragrafen har ändrats på så sätt att den inte längre innehåller bestämmelser om den längsta tid som studiemedel får lämnas för på alla utbildningsnivåer. Paragrafen innehåller numera enbart bestämmelser om den längsta tid som studiemedel får ges för studier på eftergymnasial nivå. Paragrafen har även ändrats till följd av att studiemedel ska beräknas per månad i stället för per vecka. Som tidigare anges tidsgränsen för studier på heltid, medan deltidsstudier regleras i 10 §. Förslaget har behandlats närmare i avsnitt 4.5.8.

I *första stycket* anges att studiemedel för studier på eftergymnasial nivå får lämnas under sammanlagt högst 36 månader.

Av *andra stycket* framgår att studiemedel för eftergymnasiala studier får lämnas i ytterligare högst 18 månader till studerande som

1. har avlagt en kandidatexamen, konstnärlig kandidatexamen eller yrkesexamen som omfattar minst 180 högskolepoäng eller en motsvarande svensk eller utländsk examen,
2. har fullgjort minst 180 högskolepoäng eller motsvarande inom en utbildning som syftar till en examen om minst 210 högskolepoäng, eller en motsvarande utländsk examen, eller

3. har avlagt en kvalificerad yrkesexamen som omfattar minst 80 KY-poäng, eller en motsvarande svensk eller utländsk yrkesexamen som inte är högskoleutbildning.

Efter fyra år med studiemedel måste alltså den som önskar mer studiemedel kunna uppvisa antingen en examen från en minst treårig högskoleutbildning, minst tre års fullgjorda studier på en högskoleutbildning som är minst tre och ett halvt år lång eller en examen från en tvåårig yrkesutbildning som inte är högskoleutbildning. Motsvarande utländska utbildningar och motsvarande äldre svenska utbildningar ska jämföras med utbildningar enligt den svenska examensordningen. På samma sätt ska svenska och utländska yrkesutbildningar som inte är högskoleutbildning kunna jämföras med KY-utbildning. De studerande som uppfyller villkoren för att få mer studiemedel har rätt till studiemedel i ytterligare högst 18 månader vid studier på heltid, oavsett vilka studier som de därefter bedriver.

Enligt *tredje stycket* kan studerande på eftergymnasial nivå som läser utbildningar som är minst fem år långa, dvs. omfattar 300 högskolepoäng eller mer, få studiemedel för att slutföra sina studier. Den som har haft studiemedel i 54 månader ska alltså kunna ansöka om studiemedel för ytterligare högst nio månader vid studier på heltid, dvs. i sammanlagt högst 63 månader. En förutsättning är att det återstår högst 60 högskolepoäng av utbildningen. Studerande som exempelvis studerar på en masterutbildning eller en läkarutbildning kan därigenom få studiemedel i sju år om de behöver ett sjunde år med studiemedel för att studierna ska kunna avslutas. Studiemedel får bara beviljas för så lång tid som krävs för att de studerande ska kunna slutföra den pågående utbildningen. Motsvarande utländska utbildningar ska jämföras med utbildningar enligt den svenska examensordningen.

Fjärde stycket har ändrats som en följd av att studiemedel ska beräknas per månad i stället för per vecka.

Genom det nya *sjätte stycket* ges ett bemyndigande till regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela närmare föreskrifter om den tidpunkt från vilken ytterligare studiemedel får lämnas enligt andra och tredje styckena.

I övrigt har några mindre språkliga justeringar gjorts.

3 kap. 8 a §

Paragrafen är *ny* och innehåller bestämmelser om den längsta tid som studiemedel får lämnas för vid studier på grundskolenivå och gymnasienivå.

Av *första stycket* framgår att studiemedel vid heltidsstudier lämnas under sammanlagt högst 18 månader vid studier som är på grundskolenivå och under sammanlagt högst 18 månader vid studier som är på gymnasienivå. Deltidsstudier regleras i 10 §.

Enligt *andra stycket* införs en möjlighet för studerande på grundskolenivå eller gymnasienivå att få studiemedel i ytterligare månader, om det finns särskilda skäl med hänsyn till den studerandes förkunskaper och behov. En förutsättning är att studierna avser kärnämnen inom grundläggande vuxenutbildning, eller motsvarande ämnen i folkhögskolan, eller kurser inom vuxenutbildning på gymnasial nivå för att den studerande ska få grundläggande eller särskild behörighet för studier på högskolenivå.

Tredje stycket motsvarar 3 kap. 8 § fjärde stycket.

Enligt *fjärde stycket* får studiemedel enligt andra och tredje styckena lämnas i ytterligare högst nio månader per utbildningsnivå. Studerande på grundskolenivå eller gymnasienivå kan alltså få studiemedel i sammanlagt högst 27 månader per utbildningsnivå om de har särskilda skäl.

Av *femte stycket* framgår att tidsgränserna enligt första – fjärde styckena kan frångås om det finns synnerliga skäl.

Förslagen har behandlats i avsnitt 4.5.8.

3 kap. 9 §

Paragrafen har ändrats till följd av att studiemedel ska beräknas per månad i stället för per vecka. Därutöver har några mindre språkliga justeringar gjorts. Dessutom har i *första stycket* en hänvisning införts till den nya 8 a §.

3 kap. 10 §

Paragrafen har ändrats till följd av att studiemedel ska beräknas per månad i stället för per vecka.

3 kap. 11 §

I paragrafen anges med vilket totalbelopp studiemedel (ordinarie studiebidrag plus ordinarie studielån, dvs. utan barntillägg, tilläggs-lån eller merkostnadslån) får lämnas vid heltidsstudier. Paragrafen har ändrats till följd av en höjning av totalbeloppet och till följd av att studiemedel beräknas per månad i stället för per vecka. Paragrafen har av lagtekniska skäl även ändrats på så sätt att den inte längre anger totalbeloppen vid deltidstudier. Studiemedlens storlek vid deltidstudier framgår i stället av 12 a §.

I det nya *andra stycket* införs en hänvisning till 12 a §, där det framgår med hur stor andel av beloppet vid heltidsstudier som får lämnas vid deltidstudier.

I *tredje stycket*, som tidigare var det andra stycket, införs en hänvisning till 13 och 13 a §§ för att förtydliga att ytterligare studiemedelsbelopp kan lämnas i form av barntillägg. I övrigt har en redaktionell ändring gjorts.

Bestämmelsen har behandlats i avsnitt 4.5.4.

3 kap. 12 §

I paragrafen anges hur stor studiebidragets andel av studiemedlen är vid heltidsstudier på olika utbildningsnivåer. Paragrafen har ändrats till följd av en höjning av totalbeloppet och till följd av att det införs en differentiering av studiebidragets andel av studiemedlen beroende på utbildningsnivå. Paragrafen har även ändrats till följd av att studiemedel ska beräknas per månad i stället för per vecka.

I det nya *andra stycket* framgår att studiemedel lämnas som studielån utöver vad som enligt första stycket ska lämnas som studiebidrag. Detta är ett förtydligande av vad som redan gäller och införs främst av lagtekniska skäl.

I det nya *tredje stycket* införs en hänvisning till 12 a §, där det framgår med hur stor andel av beloppet vid heltidsstudier som får lämnas vid deltidstudier.

Av det nya *fjärde stycket* framgår att första–tredje styckena bara gäller om något annat inte följer av 16, 17, 18 eller 20 § om inkomstprövning.

Frågorna har behandlats i avsnitt 4.5.4.

3 kap. 12 a §

Paragrafen är *ny*. Den innehåller bestämmelser om hur stor andel av studiemedelsbeloppet vid heltidsstudier som får lämnas vid deltidstudier.

Bestämmelsen har behandlats i avsnitt 4.5.4.

3 kap. 13 §

Paragrafen i sin tidigare lydelse upphävs. Den nya 13 § motsvarar 13 a § i sin tidigare lydelse. Ändringar har skett som en följd av att tilläggsbidrag byter namn till barntillägg. Dessutom har en mindre språklig justering gjorts.

Förslaget har behandlats i avsnitt 4.5.5.

3 kap. 13 a §

Paragrafen betecknades tidigare 3 kap. 13 b §.

Det nuvarande första stycket upphävs. I stället införs ett nytt *första stycke* med bestämmelser om barntilläggets belopp per månad vid heltidsstudier i förhållande till antal barn. Denna bestämmelse motsvarar 3 kap. 11 a § studiestödsförordningen i dess tidigare lydelse.

I det nya *andra stycket* införs en hänvisning till 12 a §, där det framgår med hur stor andel av beloppet vid heltidsstudier som får lämnas vid deltidstudier.

Tredje stycket motsvarar det tidigare andra stycket. Ändringar har skett som en följd av att tilläggsbidrag byter namn till barn-tillägg. Därutöver har en mindre språklig justering gjorts.

Bestämmelsen har behandlats i avsnitt 4.5.5.

3 kap. 14 §

I paragrafen anges vilka förutsättningar som ska vara uppfyllda för att en studerande ska ha rätt att få tilläggs lån.

Ändringarna i *första stycket* följer av att studiemedel ska beräknas per månad i stället för per vecka. För tydlighets skull införs en hänvisning till 13 och 13 a §§ genom vilken det framgår att tilläggs lån kan lämnas utöver barntillägg.

I *andra stycket* begränsas rätten till tilläggsån till 18 månader vid heltidsstudier. Samtidigt tas begränsningen som innebär att tilläggsån bara får lämnas från och med det kalenderår då den studerande fyller 25 år bort. Bemyndigandet till regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer, att meddela föreskrifter om de förutsättningar som i övrigt skall gälla för tilläggsån, tas bort. Ett sådant bemyndigande behövs inte när det inte längre ska krävas viss inkomst för att få tilläggsån.

Genom *tredje stycket* införs en möjlighet att få tilläggsån även vid deltidstudier. Tilläggsån lämnas i dessa fall i förhållande till studieomfattningen. Liksom för ordinarie studiebidrag och studielån ska det vara möjligt att få tilläggsån med belopp som motsvarar deltidstudier för den som studerar på heltid eller på deltid med högre omfattning.

Bestämmelsen har behandlats i avsnitt 4.5.6.

3 kap. 15 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om rätt till lån för merkostnader. Paragrafen ändras som en följd av att tilläggsån för merkostnader byter namn till merkostnadsån. För tydlighets skull införs en hänvisning till 13 och 13 a §§ genom vilken det framgår att merkostnadsån kan lämnas utöver bantilläggsån.

Bestämmelsen har behandlats i avsnitt 4.5.6.

3 kap. 16 §

I paragrafen finns bestämmelser om att den studerandes inkomster har betydelse för studiemedlens storlek.

I *första stycket* anges att det bara är det ordinarie studiebidraget som ska minskas om den studerandes inkomst överstiger fribeloppet under ett kalenderhalvår.

Genom det nya *andra stycket* framgår att det ordinarie studielånet får lämnas med högst det belopp som kan lämnas om studiebidraget lämnas med fullt belopp. Om studiebidraget minskas på grund av den studerandes inkomst, får det ordinarie studielånet alltså inte ökas i motsvarande mån.

Det nya *tredje stycket* motsvarar i princip den upphävda 3 kap. 15 § studiestödsförordningen. Bestämmelsen har ändrats dels som

en följd av att det bara är det ordinarie studiebidraget som ska minskas om den studerandes inkomst överstiger fribeloppet under ett kalenderhalvår, dels som en följd av att tilläggsbidrag byter namn till barntillägg. Därutöver har en språklig justering gjorts. Med studielån avses samtliga former av lån, dvs. ordinarie studielån, tilläggs lån och merkostnads lån.

Bestämmelsen har behandlats i avsnitt 4.5.7.

3 kap. 17 §

Paragrafen har ändrats dels till följd av att studiemedel ska beräknas per månad i stället för per vecka, dels till följd av att fribeloppsgränsen höjs. Dessutom har några mindre språkliga och redaktionella ändringar gjorts.

Bestämmelsen har behandlats i avsnitt 4.5.7.

3 kap. 18 §

Paragrafen har ändrats till följd av att det bara är studiebidraget som ska minskas om den studerandes inkomst överstiger fribeloppet under ett kalenderhalvår. Minskningen av studiebidraget görs med olika procentandelar beroende på hur stor bidragsandel studiemedlen består av. Detta motsvarar den minskning med 50 procent av den i förhållande till fribeloppet överskjutande inkomsten som gällde tidigare, då även lånet skulle minskas. Reduceringstakten och nettobehållningen kommer dock att bli olika beroende på hur stor andel av studiemedlen som utgörs av studiebidrag. Studiemedlen kommer därmed att minskas snabbare för den som studerar på grundskolenivå än för den som studerar på gymnasie- eller högskolenivå. I övrigt har en mindre språklig ändring gjorts.

Bestämmelsen har behandlats i avsnitt 4.5.7.

3 kap. 22 §

Paragrafen har ändrats till följd av att det bara är studiebidraget som ska minskas om den studerandes inkomst överstiger fribeloppet under ett kalenderhalvår. En ändring har också gjorts med anledning av att studiemedel ska beräknas per månad i stället för

per vecka. Eftersom det ordinarie studielånet numera ska lämnas utan inkomstreduktion måste det lägsta belopp som ska lämnas knytas till studiebidraget i stället för till hela studiemedelsbeloppet. För att rätten till studiemedel ska upphöra vid ungefär samma inkomst för alla studerande måste den andel av bidraget som minst får återstå variera mellan de olika utbildningsnivåerna.

Bestämmelsen har behandlats i avsnitt 4.5.7.

3 kap. 22 a §

Paragrafen är *ny*. Den innehåller ett bemyndigande till regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela närmare föreskrifter om beräkningen av belopp vid studier på deltid och del av månad, eftersom studiemedelsbeloppen numera anges per månad för heltidsstudier. Vidare ges ett bemyndigande till regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela närmare föreskrifter om beräkningen av bidragsandel till en studerande som samtidigt bedriver studier i utbildningar som ger rätt till studiemedel med olika bidragsandelar enligt 12 §.

Bestämmelsen har behandlats i avsnitt 4.5.4.

3 kap. 23 §

Paragrafen innehåller särskilda bestämmelser om studiemedel vid utlandsstudier.

Ett nytt *andra stycke* har införts för att tydliggöra att studiemedel hädanefter lämnas med samma belopp vid studier i och utanför Sverige.

I det *tredje stycket* har bemyndigandet att meddela föreskrifter om särskilda belopp vid utlandsstudier tagits bort.

Bestämmelsen har behandlats i avsnitt 4.5.11.

3 kap. 25 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om samordning med andra förmåner och har behandlats i avsnitten 6.4.5 och 6.9.4.

I *första stycket* införs en bestämmelse om samordning med sjukpenning. Studiemedel får inte lämnas för samma tid för vilken det lämnas sjukpenning. Sjukpenning beräknad enligt principerna

om s.k. studietids-SGI omfattas inte av samordningsbestämmelsen och kan därför lämnas för samma tid som studiemedel.

I övrigt har en mindre redaktionell ändring gjorts.

3 kap. 28 §

Paragrafen ändras på så sätt att bemyndigandet att meddela föreskrifter om förskott av studiemedel begränsas till studielån.

Frågan har behandlats i avsnitt 4.5.12.

3 kap. 29 a §

Paragrafen är *ny* och innehåller bestämmelser om förhandsbesked. Frågan har behandlats i avsnitten 4.5.8 och 4.5.15.

Av *första stycket* framgår att en enskild efter ansökan ska ha rätt att få ett förhandsbesked i fråga om det finns förutsättningar att lämna studiemedel utöver de ordinarie tidsgränserna med hänsyn till särskilda eller synnerliga skäl enligt 8 § fjärde eller femte stycket eller 8 a § tredje – femte styckena. Ett positivt förhandsbesked är bindande för Centrala studiestödsnämnden i förhållande till den som beskedet angår. Förhandsbeskedet upphör dock att vara bindande om en författningsändring påverkar den fråga som avses i beskedet. Ett förhandsbesked av CSN kan överklagas till Överklagandenämnden för studiestöd i enlighet med 6 kap. 11 § studiestödslagen.

Enligt *andra stycket* ska en ansökan om förhandsbesked enligt första stycket vara skriftlig.

3 kap. 30 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om utbetalning av studiemedel.

I *andra stycket* görs några mindre språkliga ändringar.

Genom det nya *femte stycket* ges ett bemyndigande till regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela föreskrifter om att förskott på studielån i vissa fall kan få betalas ut även om det inte är styrkt att den studerande bedriver de studier för vilka studiemedlen har beviljats.

Frågan har behandlats i avsnitten 4.5.11 och 4.5.12.

4 kap. 23 §

Ändringen i denna paragraf innebär att studielån som har tagits emot för tid då den studerande varit ledig för tillfällig vård av barn eller för närståendevård får skrivas av. Tidigare har bestämmelsen bara medgett att studiemedel som har tagits emot under sjukdom får skrivas av. Därutöver har några språkliga ändringar gjorts.

Frågan har behandlats i avsnitt 6.5.4.

Punkt 8 i ikraftträdande- och övergångsbestämmelser till studiestödslagen (1999:1395)

Ändringen innebär att studielån som den studerande har tagit för studier på gymnasial nivå före den 1 juli 2001 bara kan skrivas av om den studerande uppfyller kravet på att ha tagit studielån för studier på eftergymnasial nivå under minst tre terminer senast den 30 juni 2013.

Frågan har behandlats i avsnitten 4.5.13 och 4.6.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Frågan om när bestämmelserna bör träda i kraft och övergångsbestämmelser har behandlats i avsnitt 4.6.

9.2 Förslaget till lag om ändring i lagen (1993:737) om bostadsbidrag

4 §

Paragrafen ändras som en följd av att tilläggsbidrag byter namn till barntillägg.

Ikraftträdande

Frågan om när bestämmelsen bör träda i kraft har behandlats i avsnitt 4.6.

9.3 Förslaget till lag om ändring i lagen (1993:737) om bostadsbidrag

4 §

Paragrafen ändras med anledning av att studiebidrag enligt studiestödslagen (1999:1395) ska räknas om till ett bidragsgrundande belopp motsvarande 140 procent av studiebidraget vid beräkningen av den bidragsgrundande inkomsten.

Frågan har behandlats i avsnitt 6.7.4.

Ikraftträdande

Frågan om när bestämmelsen bör träda i kraft har behandlats i avsnitt 6.7.4.

9.4 Förslaget till lag om upphävande av lag (2003:1067) om särskild bestämmelse om bostadsbidrag

Lagen upphör att gälla i samband med att motsvarande bestämmelser förs in i lagen (1993:737) om bostadsbidrag.

9.5 Förslaget till förordning om ändring i studiestödsförordningen (2000:655)

3 kap. 4 §

Första stycket har ändrats till följd av att studiemedel ska beräknas per månad i stället för per vecka.

I *andra stycket* definieras vad som avses med 25, 50, 75 och 100 procent av en månad. Antalet månader med studiemedel räknas ut i förhållande till antal sammanhängande dagar i studieperioden, oberoende av när i månaden studierna påbörjas. Studiemedlen som betalas ut avser kalendertid från och med den första dagen i studieperioden.

I *fjärde stycket* görs en följdändring med anledning av att det tidigare tredje stycket utgår. Dessutom har en mindre språklig ändring gjorts.

Bestämmelsen har behandlats i avsnitt 4.5.2.

3 kap. 5 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om studieresultatprövning.

I det nya *första stycket* regleras vad som anses utgöra normal takt vid studier på eftergymnasial nivå. Under de första nio månaderna med studiemedel vid heltidsstudier ska den studerande ha klarat av 62,5 procent av sitt studieåtagande. För studier som därefter bedrivs med studiemedel ska den studerande ha klarat av 75 procent av sitt studieåtagande. Med studieåtagande menas det poängtal eller motsvarande som svarar mot den tid och omfattning som studiemedel har beviljats för. Vid studier på deltid gäller kravet på 62,5 procent i så många månader som svarar mot nio månaders heltidsstudier.

I *andra stycket* ges CSN ett bemyndigande att meddela ytterligare föreskrifter om prövning av studieresultat, t.ex. om vilka resultatkrav som ska gälla vid studier på andra utbildningsnivåer.

Bestämmelsen har behandlats i avsnitt 4.5.9.

3 kap. 6 och 7 §§

Paragraferna har ändrats med anledning av att den tid för vilken studiemedel får lämnas vid studier på olika utbildningsnivåer numera regleras i olika paragrafer i studiestödslagen (1999:1395). Dessutom har några språkliga ändringar gjorts.

I *andra stycket* i 6 § införs en hänvisning till 3 kap. 12 § studiestödslagen, eftersom bedömningen av om en utbildning ligger på grundskolenivå eller gymnasienivå även har betydelse för storleken på bidragsandelen.

Genom det nya *tredje stycket* i 6 § ges ett bemyndigande till CSN att meddela närmare föreskrifter om tidpunkten från vilken ytterligare studiemedel får lämnas enligt 3 kap. 8 § andra och tredje styckena studiestödslagen. Frågan har behandlats i avsnitt 4.5.8.

3 kap. 6 a §

Paragrafen är *ny* och har behandlats i avsnitt 4.5.15. En liknande bestämmelse fanns tidigare i den upphävda förordningen (2002:744) om rekryteringsbidrag till vuxenstudier.

I *första stycket* anges att studerande som har ett funktionshinder eller en kronisk sjukdom kan få studiemedel för hel- respektive deltidstudier även om den studerande inte når upp till de poängtal eller motsvarande som krävs för respektive studietakt, om det finns särskilda skäl. Särskilda skäl bör anses föreligga om den studerande på grund av sitt funktionshinder inte klarar av att studera de poängtal eller motsvarande som krävs för respektive studietakt, trots att den studerande behöver lägga ner tid motsvarande heltid eller deltid. För att kunna beviljas studiemedel för en högre studietakt än vad poängtal eller motsvarande ger rätt till bör funktionshindret eller sjukdomen vara styrkt genom läkarintyg eller motsvarande. Hur mycket tid den studerande behöver lägga ner på sina studier bör också vara styrkt genom intyg från exempelvis en företrädare för skolan eller sjukvårdspersonal.

I det *andra stycket* ges CSN ett bemyndigande att meddela närmare föreskrifter om tillämpningen av paragrafen.

3 kap. 9 §

Paragrafen, i sin tidigare lydelse upphävs. I stället införs en *ny* paragraf med samma beteckning som innehåller en precisering av hur studiemedel ska beräknas om den studerande parallellt bedriver studier på olika utbildningsnivåer.

Frågan har behandlats i avsnitt 4.5.4.

3 kap. 11 §

Paragrafen betecknades tidigare 3 kap. 11 d §. Bestämmelsen ändras dels som en följd av att tilläggsbidrag byter namn till barntillägg, dels som en följd av att studiemedel ska beräknas per månad i stället för per vecka. Därutöver ändras bestämmelsen till följd av att de paragrafer i studiestödslagen till vilka hänvisningar sker har bytt beteckning. Dessutom har några mindre språkliga ändringar gjorts.

3 kap. 13 §

Ändringarna i paragrafen beror dels på att tilläggsån för merkostnader byter namn till merkostnadslån, dels på att sådana lån i princip avskaffas vid studier i Sverige, utom vad gäller lån till undervisningsavgifter.

I *första stycket* anges att merkostnadslån kan lämnas för undervisningsavgifter samt för personförsäkringar och resor till och från studielandet i samband med studier som helt eller delvis bedrivs utanför Sverige.

I det nya *andra stycket* framgår att merkostnadslån bara får lämnas om studierna, för vilka merkostnadslånet lämnas, pågår under minst två månader vid studier på heltid. För merkostnadslån som lämnas vid utlandsstudier innebär detta att utlandsstudierna måste pågå under minst två månader vid studier på heltid. Vidare gäller att studierna måste pågå under minst fyra månader vid studier på halvtid och under minst tre månader vid studier på 75 procent av heltid.

Ändringen i det *tredje stycket* innebär att merkostnadslån även får lämnas för andra merkostnader än de som avses i första stycket om det finns synnerliga skäl. Synnerliga skäl bör exempelvis föreligga om en studerande har kostnader för särskilt kostsamma resor på grund av ett funktionshinder eller liknande. Begränsningen av rätten till merkostnadslån till studier av viss omfattning gäller inte vid tillämpning av detta stycke.

Paragrafen har behandlats i avsnitt 4.5.6.

3 kap. 14 §

Ändringarna i paragrafen motiveras av att tilläggsån för merkostnader byter namn till merkostnadslån och av att bemyndigandet till CSN att meddela närmare föreskrifter begränsas till närmare föreskrifter om merkostnadslån enligt 13 § första stycket. Genom bemyndigandet kan CSN t.ex. meddela föreskrifter om med vilka belopp merkostnadslån ska kunna lämnas.

Frågorna har behandlats i avsnitt 4.5.6.

3 kap. 16 §

Paragrafen har ändrats dels som en följd av att det bara är studiebidraget som ska minskas om den studerandes inkomst överstiger fribeloppet under ett kalenderhalvår, dels som en följd av att studiemedel ska beräknas per månad i stället för per vecka. Dessutom har några mindre språkliga ändringar gjorts.

Genom ändringarna i *andra stycket* kommer inte bara studieår om exakt 40 veckor att omfattas av bestämmelsen. Även något längre eller kortare studieår kommer att omfattas. Höstterminen ska pågå i fyra till fem månader för att bestämmelsen ska gälla. Hänvisningen till 3 kap. 12 och 12 a §§ studiestödslagen införs som en följd av att studiemedel kan lämnas med olika bidragsandelar och att storleken på studiemedlen vid deltidsstudier regleras i en särskild paragraf.

3 kap. 19 §

Paragrafen har ändrats som en följd av att studiemedel ska beräknas per månad i stället för per vecka. CSN ges rätt att meddela närmare föreskrifter om beräkning av belopp vid studier på deltid och del av månad. I paragrafen införs även ett bemyndigande till CSN att meddela närmare föreskrifter om beräkning av bidragsandel till en studerande som samtidigt bedriver studier i utbildningar som ger rätt till studiemedel med olika bidragsandelar. Dessutom har en mindre språklig justering gjorts.

Paragrafen har behandlats i avsnitt 4.5.4.

3 kap. 21 §

Första stycket har upphävts till följd av att samma regler om studieomfattning ska gälla för studier i och utanför Sverige.

I *andra stycket* görs några språkliga följdändringar med anledning av att första stycket har upphävts. Dessutom införs ett förtydligande att bestämmelsen inte gäller utländska medborgare som ska jämföras med svenska medborgare enligt 1 kap. 4 § första och andra styckena och 5 § första stycket studiestödslagen.

Frågorna har behandlats i avsnitten 4.5.2 och 4.5.11.

3 kap. 25 §

Genom ändringen i *första stycket* upphör bemyndigandet till CSN att meddela ytterligare föreskrifter om beräkning och utbetalning av studiemedel för studier utomlands. Rätten att meddela sådana föreskrifter för studier både i Sverige och utomlands framgår i stället av 3 kap. 19 § och 3 kap. 39 § andra stycket. Dessutom har några språkliga ändringar gjorts.

3 kap. 26, 28, 29 och 32 §§

Paragraferna har ändrats med anledning av att det ska vara möjligt att få studiemedel under sjukdom när den studerande är halvt oförmögen att bedriva sina studier. Därutöver har några mindre språkliga ändringar gjorts.

Frågan har behandlats i avsnitt 6.4.5.

3 kap. 37 §

Paragrafen har ändrats som en följd av att studiemedel ska beräknas per månad i stället för per vecka. Ändringen innebär att studiemedel kan beviljas för högst en månad (30 dagar) före den dag då ansökan kom in till CSN. Dessutom har en språklig ändring gjorts.

Frågan har behandlats i avsnitt 4.5.2.

3 kap. 39 §

Genom ändringarna i *första stycket* anges att studiemedel som huvudregel betalas ut månadsvis i efterskott. En hänvisning införs till den nya 39 a § som reglerar förskott av studielån.

Frågan har behandlats i avsnitt 4.5.12.

3 kap. 39 a §

Paragrafen är *ny* och innehåller bestämmelser om förskott av studielån. Bestämmelsen har behandlats i avsnitt 4.5.12.

I *första stycket* anges att förskott på studielån får lämnas med ett belopp som motsvarar studiemedel enligt 3 kap. 11–12 a §§ för

högst två månader, dvs. med ett belopp som motsvarar så mycket ordinarie studiebidrag och ordinarie studielån som två månaders studier ger rätt till beroende på studieomfattning. Sådant förskott kan dock bara lämnas med högst så mycket studielån som har beviljats. Därutöver kan merkostnadslån enligt 13 § betalas ut i förskott. Förskott lämnas efter begäran av den studerande och kan beviljas under varje period den studerande ansöker om studiemedel.

Av *andra stycket* framgår att förskott på studielån får betalas ut innan studierna har påbörjats, om studierna helt eller delvis ska bedrivas utomlands. Förskott vid studier som enbart bedrivs i Sverige får däremot inte betalas ut förrän studierna har påbörjats, eller förrän det är styrkt att den studerande bedriver de studier för vilka studiemedlen har beviljats i enlighet med 3 kap. 30 § studie-stödslagen.

I paragrafens *tredje stycke* ges ett bemyndigande till CSN att meddela närmare föreskrifter om utbetalning och avräkning av förskott.

4 kap. 10 och 11 §§

Genom ändringarna i paragraferna införs en rätt till avskrivning av studielån som någon har fått vid ledighet för tillfällig vård av barn och vid ledighet för vård av närstående. Samma regler om karenstid ska gälla som för studielån som lämnats för en sjukperiod. Vidare ska samma karenstid, 30 dagar, gälla för avskrivning av studielån vid halv studieoförmåga som vid hel studieoförmåga. Perioder under vilken någon har fått studielån vid ledighet för tillfällig vård av barn eller vid ledighet för vård av närstående ska jämföras med sjukperioder. I 11 § tas hänvisningen till 12 § bort, i och med att 12 § upphävs. Dessutom har en mindre språklig ändring gjorts.

Frågorna har behandlats i avsnitten 6.4.5 och 6.5.4.

6 kap. 1 §

Ändringen i paragrafen är en följdändring av att det ska vara möjligt att få studiemedel under sjukdom när den studerande är halvt oförmögen att bedriva sina studier. Detsamma ska gälla för tid då den studerande är halvt oförmögen att bedriva sina studier p.g.a. att den studerande är att anse som smittbärare enligt lagen

(1989:225) om ersättning till smittbärare och på grund av beslut enligt smittskyddslagen (2004:168) i andra fall än som avses i 3 kap. 8 eller 10 § smittskyddslagen eller livsmedelslagen (2006:804) eller föreskrifter som har meddelats med stöd av sistnämnda lag. Därutöver har en mindre språklig ändring gjorts.

Frågan har behandlats i avsnitt 6.4.5.

6 kap. 5 §

Paragrafen ändras med anledning av att expeditionsavgiften för debitering av årsbelopp höjs. Dessutom har en mindre språklig ändring gjorts.

Frågan har behandlats i avsnitt 5.3.6.

6 kap. 13 §

Som en följd av att studiemedel inte längre ska kunna lämnas eller tas emot för den tid för vilken det lämnas sjukpenning, införs en skyldighet för Försäkringskassan att lämna uppgifter om sjukpenning till CSN och Överklagandenämnden för studiestöd (ÖKS). Sjukpenning beräknad enligt principerna om s.k. studietids-SGI omfattas inte av uppgiftsskyldigheten, eftersom sådan sjukpenning inte omfattas av samordningsbestämmelsen. Skyldigheten att lämna uppgifter om sådan sjukpenning eller ersättning som avses i 4 kap. 12 § tas bort i och med att 4 kap. 12 § upphävs. Av denna anledning görs även en redaktionell ändring av paragrafen.

Frågan har behandlats i avsnitt 6.4.5.

Punkt 10 i ikraftträdande- och övergångsbestämmelser till studiestödsförordningen (2000:655)

En ny punkt införs i ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna till studiestödsförordningen med anledning av att expeditionsavgiften för debitering av årsbelopp höjs för lån som tagits före den 1 juli 2001.

Frågan har behandlats i avsnitt 5.3.6.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Frågan om när bestämmelserna bör träda i kraft och övergångsbestämmelser har behandlats i avsnitten 4.6 och 5.3.6.

9.6 Förslaget till förordning om ändring i förordningen (1988:1381) om ändring i studiestödsförordningen (1973:418)

Punkten 1 a i övergångsbestämmelserna till ändringsförordningen ändras med anledning av att expeditionsavgiften för debitering av preliminär avgift höjs till 200 kronor och att expeditionsavgiften för debitering av kvarstående avgift höjs till 100 kronor för varje avgiftsår som sådana avgifter debiteras. Därutöver har några mindre språkliga justeringar gjorts. Frågan har behandlats i avsnitt 5.3.6.

Ikraftträdande

Frågan om när bestämmelsen bör träda i kraft har behandlats i avsnitt 5.3.6.

Reservationer och särskilda yttranden

Reservation av Caroline Helmersson Olsson (s), Rossana Dinamarca (v) och Lage Rahm (mp)

Tilläggs lån

I grunden ser vi positivt på kommitténs förslag att utöka den grupp som kan få tilläggs lån i studiemedelsystemet. Detta gör att systemet blir mer flexibelt och kan underlätta för studerande som drabbas av exempelvis tillfälliga utgifter.

Förslaget innehåller dock en försämring för den grupp som har rätt att ta tilläggs lånen idag. Vid införandet av tilläggs lånen framhölls att studiestödet får en god rekryteringseffekt och skulle det göra det möjligt för personer ur olika samhällsgrupper och med varierande livssituation att börja studera. Det konstaterades att många vuxna studerande har en annan situation än ungdomsstuderande. Studerande som har varit yrkesverksamma och är 25 år eller äldre har i dag en möjlighet att få tilläggs lån under längst tre år.

Kommittén lägger nu förslag att denna möjlighet ska gälla alla under längst två år. Detta innebär att tilläggs lånens rekryterande funktion minskar. Många högskoleutbildningar sträcker sig över just tre år. För att uppmuntra yrkesverksamma och arbetslösa att söka till högskolan är det rimligt att tilläggs lån, för att begränsa minskningen av den disponibla inkomster, sträcker sig över tre år. Att ta upp tiden det bör ta att hitta ett billigare boende, som majoriteten i kommittén gör, är och kan inte vara någon vägledande faktor för antalet år som rätten till tilläggs lån ska finnas.

Kommitténs förslag om fortsatt utredning av tillägglån via bankerna

Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet delar inte uppfattningen att möjligheten att överföra ansvaret för tillägglån till bankerna ska utredas vidare. De starka argument som talar emot att lägga över andra delar av studiemedelssystemet till bankerna gäller även tillägglånen. Kommittén tar främst upp två argument; ökad flexibilitet, samt att detta skulle kunna ”innebära att relationerna mellan studerande och banker stärks”. Avseende det första argumentet kan flexibilitet – såväl rörande belopp och tidsgränser för utnyttjande och återbetalning – uppnås genom att sådana direktiv ges till CSN för att få den effekt man önskar. Avseende det andra argumentet är det inte statens ansvar att stärka bankernas kundrelationer eller ge incitament för bankerna att utveckla olika erbjudanden till studenter – det är en rent affärsmässig fråga för bankerna. När det gäller studiemedelssystemet måste nyttan för de studerande sättas i främsta rummet, därför kan inte heller låntagarnas och bankernas nytta likställas i formuleringen av ett sådant uppdrag.

Studerande och a-kassa

I riksdagens tillkännagivande med anledning av utbildningsutskottets betänkande 2005/06:UbU5 om att en studiesocial utredning skulle tillsättas sägs att studiestödssystemets samspel med bl.a. arbetslöshetsförsäkringen är angeläget att kartlägga. Vidare talas om att utredningen också bör föreslå lösningar på problem som identifierades i den föregående studiesociala utredningen *Studerande och trygghetssystemen* (SOU 2003:130). I denna utredning konstateras t.ex. att regelverket för arbetslöshetsförsäkringen är otydligt vilket leder till svårigheter att tolka och tillämpa det särskilt i frågor om när studierna anses vara avslutade och vad gäller ersättning vid deltidsstudier.

I direktiven till den studiesociala kommittén menar emellertid regeringen att det inte längre finns några gränsdragningsproblem mellan studiemedelssystemet och arbetslöshetsförsäkringen som en följd av borttagandet av studerandevillkoret i arbetslöshetsförsäkringen och att möjligheten att få a-kassa under ferier har avskaffats.

Vi anser till skillnad från regeringen att det hade varit motiverat att utreda studiestödssystemets samspel med arbetslöshetsförsäkringen och att det finns flera skäl till detta. Regeringens förändringar av arbetslöshetsförsäkringen har möjligen skapat tydligare gränser, men det har snarare fått till följd att samspelet med studiemedelssystemet har försämrats och detta borde ha analyserats av utredningen. I förändringarna av arbetslöshetsförsäkringen, som regeringen har genomfört, ingår också en förkortning av den överhoppningsbara tiden från sju till fem år vilket bland annat kan påverka studerande. Detta bör ha förändrat samspelet till studiemedelssystemet och är därför något utredningen borde ha tittat på. Dessutom torde de problem som den förra studiesociala utredningen konstaterade fanns, fortfarande vara intressanta att analysera och försöka lösa.

Reservation av Caroline Helmersson Olsson (s) och Rossana Dinamarca (v)

Avskrivning av lån för högskolebehörighetsgrundande studier

I kommitténs underlag fastställs att möjligheten till avskrivningen av lån för behörighetsgivande studier faktiskt används. Att möjligheten, som kommittén skriver, kanske inte är känd för alla studerande som skulle kunna få avskrivning på sina lån finner vi ej belagt och är inte skäl nog för att avskaffa möjligheten.

I utredningen konstateras att den rekryterande effekten av studiemedel är störst för äldre, för dem som läser på gymnasial nivå och för dem som har föräldrar med kort utbildning. Dessutom tycks människor med sämre ekonomi ha mindre benägenhet att låna. Vi befarar att dessa studerande inte kommer att uppfatta de förbättringar av studiemedlen som föreslås som tillräckliga för att kompensera för de delar som blir sämre. Risker är med andra ord att de väljer bort studier med en svagare ställning på arbetsmarknaden som följd. Vi behöver också höja utbildningsnivån och kompetensen inom yrkeslivet och måste därför motverka den sociala snedrekryteringen inom utbildningsväsendet.

Att bryta den sociala snedrekryteringen till högskolan är en mycket viktig uppgift. Att alla medborgare oavsett bakgrund ser högre studier som ett alternativ ökar både jämlikheten och kvaliteten bland de sökande. Det är dock en mycket svår politisk utmaning att bryta den sociala snedrekryteringen. Trots en långsamt positiv utveckling är det svårt att nå några större genombrott i statistiken med enskilda åtgärder. Den argumentation som kommittén använder mot möjligheten för avskrivning av lån har använts även när det gäller borttagandet av andra åtgärder för att minska snedrekryteringen (till exempel 25:4-regeln) – om de analyseras isolerat en och en är det svårt att hävda att de är effektiva på makronivå. Om man däremot gör en sammantagen analys – kan olika åtgärder sammantaget minska den sociala snedrekryteringen – kan slutsatsen bli annorlunda.

En annan relevant parallell mellan borttagandet av 25:4-regeln och argumentationen för avskrivning av dessa lån är att man flaggar för att andra åtgärder kan bli aktuella, men i någon annan form. Vi ser dock risken, som vi anser skett i tidigare fall, att ambitionsnivån för att föreslå nya åtgärder för att öka rekryteringen till högre utbildning är låg.

Vi är därför inte beredda att avskaffa denna möjlighet med mindre än att motsvarande riktade insatser föreslås.

Ändring i bostadsbidraget

I den studiesociala utredningen har kommittén föreslagit en besparing gällande bostadsbidragen med cirka 90 miljoner kronor. I kapitel 6 *Studiemedlen och trygghetssystemen* föreslår kommittén att studiebidraget även fortsatt ska räknas som inkomst vid prövningen av rätten till bostadsbidrag. Studiebidraget ska dock räknas upp så att bidragets storlek motsvarar en skattepliktig inkomst, dvs. bidraget multiplicerat med 1,4 bör ge den bidragsgrundande inkomsten för bostadsbidrag.

Vi vänder oss starkt emot denna besparing eftersom det drabbar de personer som redan i dag har det tuffast ekonomiskt. Bostadsbidraget är ett träffsäkert instrument för de personer och familjer med låga inkomster som behöver ett extra stöd för att få ett drägligt boende. För många ensamstående föräldrar, som också ska ha möjlighet att studera, är bostadsbidraget en viktig inkomst för att få sin ekonomi att gå ihop. Vi anser att det är en oacceptabel lösning ur ett fördelningspolitiskt perspektiv då det är de som har det tuffast som får betala för en studiemedelshöjning.

Kommittén kommer också till samma slutsats och skriver bland annat följande: ”kvinnor är relativt sett oftare ensamstående med barn och en starkare inkomstprövning av bostadsbidraget medför att den ekonomiska förbättringen för barnfamiljer inte blir lika stor som för övriga studerande.” Samtidigt som vi vet att det är just ensamstående mammor som i dag försöker komplettera sin utbildning eller vidareutbilda sig som har det svårt att få sin ekonomi att gå ihop. I de fördelningspolitiska konsekvensanalyser som kommittén har kommit fram med så ser vi tydligt att det är just den gruppen som är de stora förlorarna på kommitténs förslag. Därför reserverar vi oss mot detta förslag.

Reservation av Rossana Dinamarca (v) och Lage Rahm (mp)

Karenstid

Även studenter blir sjuka, men socialförsäkringssystemet är inte uppbyggt med studenter i åtanke. Grunden för sjukförsäkringen är att den ska vara en ersättning för inkomstbortfall från förvärvsarbete vid sjukdom. Om man inte förvärvsarbetar har man således inte rätt till ersättning.

För studenter som uppbär studiemedel från CSN gäller att man under längre sjukdom kan få behålla studiemedlet utan krav på motprestation. Första sjukdagen ska man anmäla sjukdom till Försäkringskassan. När man sjukanmält sig får man en ersättning som motsvarar bidragsdelen i studiemedlet. Denna ersättning räknas inte in i det totala antal veckor som man kan få studiemedel för. Man förverkar alltså inte sin framtida rätt till bidrag under sjukdomstiden. Efter 14 dagars sjukdom krävs läkarintyg. När man passerat 30 dagars sjukskrivning efterskänks lånet på de efterföljande dagarna. Det betyder att man efter 30 dagar får en ersättning på samma nivå som studiemedlet.

Studenter finansierar sin sjukdom delvis med lån. Nuvarande system innebär i princip att en student vid sjukdom har 30 karensdagar (för huvuddelen av sin inkomst) att jämföra med förvärvsarbetande som har en. Vi anser att denna "karenstid" ska kortas till 14 dagar, med samma krav på läkarintyg efter 14 dagar. En halverad karenstid en viktig trygghetsreform för Sveriges studenter. Kostnaderna för en sådan reform är i sammanhanget marginella.

Reservation av Caroline Helmersson Olsson (s)

Barntillägget

Kommittén har utvärderat tilläggsbidraget för studerande med barn och funnit att det har varit en bidragande orsak till att den ekonomiska situationen för studerande med barn har förbättrats. Kommittén föreslår att barntillägget ska lämnas med samma belopp som gäller idag. Mot bakgrund av att studerande med barn har sämre ekonomi än studerande utan barn, borde denna grupp blivit högt prioriterad av den studiesociala kommittén. Vi socialdemokrater anser att det är viktigt att förbättra den ekonomiska situationen för studerande som har barn eller får barn under studietiden och anser att barntillägget bör höjas.

Reservation av Rossana Dinamarca (v)

Höjt studiemedel

Kunskap är en demokratisk rättighet och högskoleutbildning måste därför vara tillgänglig för alla. För Vänsterpartiet är det en viktig målsättning att bredda rekryteringen till högskolan. En av de viktigaste åtgärderna för att minska den sociala snedrekryteringen är att skapa ett studiestödssystem som ger social och ekonomisk trygghet. Det är också en nödvändig förutsättning för att kunna studera på heltid och därmed kunna skapa en utbildning av hög kvalitet.

Sverige hade under lång tid ett relativt generöst studiestöd, som dessutom genomgick kontinuerliga förbättringar. Detta hade positiva effekter och innebar att den sociala snedrekryteringen vid högskolan minskade. Denna utveckling har brutits eftersom studiemedlen har förlorat i värde och inte längre täcker studenters levnadsomkostnader.

Enligt beräkningar som har utförts av Sveriges förenade studentkårer (SFS) så hade en studerande 2003 med studiemedel 22 procent lägre köpkraft, i förhållande till konsumentprisindex, än en studerande med studiemedel 1980. Föreningssparbankens institut för privatekonomi har visat att studenter har fått en standard-sänkning med drygt 40 procent mellan 1989 och 2004 inte minst beroende på ökade boendekostnader. I Social rapport 2006 konstaterar Socialstyrelsen att antalet fattiga studerande har ökat från en sjundedel till en femtedel mellan 1991 och 2003. Institutet för privatekonomi (Swedbank) konstaterar att för studerande boende i korridorrum med studiemedel och bostadsbidrag har den disponibla inkomsten visserligen ökat med ungefär 500 kronor i månaden mellan 1991 och 2006. Men efter det att nödvändiga levnadsomkostnader är betalda har summan som är kvar sjunkit med 356 kronor per månad. Studerande utan bostadsbidrag har 1 040 kronor mindre efter det att de nödvändiga utgifterna är betalda. Siffrorna visar på ett akut behov av en förstärkning av studenters ekonomi.

I den ekonomiska vårpropositionen för 2006 höjdes studiemedlen med 300 kronor. Majoriteten i den Studiesociala kommittén föreslår nu en höjning med ytterligare 400 kronor vilket givetvis är positivt, men långt ifrån Vänsterpartiet ursprungliga krav, som var en höjning på 1 500 kronor/månad. Vi står fort-

farande fast vid detta krav och föreslår därför att studiemedlen ska höjas med ytterligare 1 200 kronor/månad. Det motsvarar ett totalbelopp på 89 180 kronor vid 40 veckors heltidsstudier år 2009. För att minska de studerandes skuldsättning och därmed öka den rekryterande effekten av studiemedlen är det dessutom angeläget att öka bidragsdelen. Vänsterpartiet föreslår därför att hela studiemedelshöjningen ska utgöras av bidrag och att bidragsdelen sålunda ska utgöra cirka 42,4 procent av totalbeloppet för eftergymnasiala studier.

Maximitider

Längden på en utbildning bestäms av vilka mål som finns för utbildningen vilket i sin tur är beroende av vilka behov av kunskaper det finns i ett samhälle. Högskolan innehåller ett stort antal olika utbildningar, som på ett eller annat sätt svarar mot en efterfrågan. Högskolan är dessutom organiserad så att det finns stora möjligheter för en studerande att själv påverka sin utbildningsgång utifrån rent personliga motiv och behov. Ett generellt studiestödssystem ska vara anpassat till alla utbildningar oavsett längd och studenter som läser längre utbildningar ska inte särbehandlas. De som t.ex. läser till läkare eller har för avsikt att ta en masterexamen måste ha samma möjligheter att kunna planera sina studier och även ha chans att komma igen efter felval eller misslyckade tentor. Vänsterpartiet reserverar sig därför mot förslaget att ställa särskilda villkor för att bevilja studiemedel längre än fyra år.

Vi anser att ett studiemedelssystem som ger ekonomiska förutsättningar att studera på heltid är det överlägset bästa sättet att använda studiestödet för att korta bruttostudietiderna. Dock tror vi att förbättringar av högskolans organisation skulle få ännu bättre genomslag, exempelvis förstärkt studie- och yrkesvägledning och mer resurser till undervisningen. Det bör också påpekas att studietiderna även påverkas av strukturella företeelser utanför högskolans och de enskilda studenternas kontroll såsom ekonomiska konjunkturer och läget på arbetsmarknaden. Förslaget att villkora studiemedlet under utbildningens gång kommer möjligen att leda till kortare studietider för en liten grupp studenter. Det sker emellertid till priset av att fler väljer kortare utbildningar, ökad social snedrekrytering till de längre utbildningarna, fler avhopp och

oavslutade studier samt en sämre psykosocial hälsa på grund av ökad stress.

Vi menar också att bildning är minst lika viktigt som utbildning och att studiemedelssystemet även ska ge utrymme för det förra. Det måste vara möjligt för högskolorna att erbjuda och t.o.m. uppmuntra studenterna att läsa kurser och ämnen som ligger vid sidan av programmålen.

Då en del utbildningar, med anledning av Bolognaprocessen, blivit längre anser Vänsterpartiet dessutom att den möjliga tiden med studiemedel bör utökas med ytterligare ett år eller två terminer till totalt 14 terminer.

Studieresultat

Det är viktigt att kunna planera sina studier och därför ska studiemedelssystemet vara förutsägbart och rättssäkert för de studerande. Samtidigt bör det finnas en viss flexibilitet som tar hänsyn till oförutsedda händelser och förhållanden av tillfällig karaktär, som kan påverka möjligheten att bedriva studier. Dessa två perspektiv, som ibland inte är helt förenliga, är särskilt tydliga i frågor som rör studietakt och bedömning av studieresultat. Förslaget att flytta de konkreta bestämmelserna om prövning av studieresultat från CSN:s regelverk till studiestödsförordningen anser vi ökar tydligheten. Däremot är det mer osäkert om förslaget till nya regler innebär att systemet är tillräckligt flexibelt.

Det finns en viktig poäng med regeln om att det räcker att ta hälften av sina poäng för att få fortsatta studiemedel under förutsättning att den studerande har nått upp till ett studieresultat på 75 procent under hela utbildningstiden. Denna regel gör det möjligt för de studerande att ha höga målsättningar under den viktiga slutfasen av studierna, som oftast innebär att skriva en uppsats eller genomföra ett projektarbete. Dessa kurser och moment har oftast en avgörande betydelse för att nå målen med en utbildning. Till skillnad från vanliga kurser är det också svårt att förut säga vilka hinder och problem som kan uppstå under arbetets gång.

Det nuvarande systemet är inte bara mer flexibelt utan faktiskt också tydligare och lättare att tillämpa än vad en bedömning av varje enskild students särskilda skäl kommer att vara. Det underlag som presenteras är dessutom otillräckligt för att kunna bedöma följderna av den föreslagna förändringen. Det saknas bl.a. en analys

av vad som händer/kommer att hända med dem som inte beviljas mer studiemedel.

Anslaget till CSN

CSN:s effektiviseringsarbete har varit relativt framgångsrikt under senare år. Bland annat är det en av de myndigheter som har kommit längst med digitalisering. Handläggningstiderna, som tidigare har kritiserats som allt för långa, bedöms nu tillfredsställande av kommittén. För många studerande är utvecklingen av e-tjänsterna tillfredsställande. Den digitala klyftan i samhället är dock stor och många studerande på grund- och gymnasial nivå kommer även i framtiden att behöva personlig kontakt med handläggare. Det samma kan komma att gälla studerande vid Yrkeshögskolan och annan eftergymnasial yrkesutbildning. Vi ifrågasätter därför om verksamheten kan effektiviseras ytterligare utan att det går ut över servicen till de studerande och ser därför inte det rimliga i att minska anslaget till CSN.

Reservation av Lage Rahm (mp)

Studiemedel

I kapitel 4 *Ett enklare studiemedelssystem* föreslår Studiesociala kommittén att studiemedlen ska höjas med 400 kronor. Vidare görs bedömningen att studiemedlen skulle behöva höjas med ytterligare 300 kronor. Detta är välkomna förslag men långtifrån tillräckliga. Kommitténs metoder att få fram vilka belopp som krävs har också en hel del brister.

I likhet med många andra anser vi i Miljöpartiet att studiemedlen måste höjas med minst 900 kr. En höjning riskerar dock att även öka skuldsättningen hos de studerande, för många blir denna väldigt hög. Vi har därför i våra budgetförslag sedan valet 2006 föreslagit en höjning av studiemedlets bidragsdel med 900 kronor.

Jag menar att även Studiesociala kommittén borde ha föreslagit en höjning av studiemedlets bidragsdel med 900 kronor för de högskolestuderande samt en höjning med 900 kronor för de studerande på grundläggande nivå med en 80-procentig bidragsnivå samt en höjning för de studerande på gymnasial nivå med hälften bidrag. För högskolestuderande skulle detta innebära att bidragsdelen nådde upp till drygt 40 procent. Jag reserverar mig därmed till förmån för vårt förslag.

Begränsad tid med studiemedel på högskolan

Kommittén föreslår i kapitel 4 *Ett enklare studiemedelssystem* att den generella tiden med studiemedel i högskolan ska begränsas från sex till fyra år. Det ska bli möjligt med förlängning om man tagit en kandidatexamen eller tagit motsvarande tre års poäng på ett program som är längre än tre år. Vidare föreslår kommittén att det under vissa förutsättningar ska vara möjligt att få studiemedel i ytterligare upp till ett år.

Det sistnämnda förslaget om att under vissa förutsättningar få studiemedel ett sjunde år stödjer jag helt. Det som är problematiskt är att kommittén föreslår att den allmänna möjligheten till studiemedel i sex år kraftigt begränsas. Många kommer säkert kunna få ut de sista två åren också, men begränsningen gör studiemedelsystemet mindre flexibelt och riskerar att förstöra människors studiemöjligheter.

Själva poängen med förslaget är att människor i vissa fall ska begränsas i sin möjliga tid att studera, från sex till fyra år. Hade kommittén velat att alla människor skulle få förlängt hade det varit mycket lättare och mindre administrativt tungt att låta alla få de sex åren.

Som förslaget ser ut nu riskerar människor, som läst mer än ett år på ett program, att inte kunna välja om och läsa ett annat program med studiemedel. Människor som tidigare tagit ut något år med studiemedel kommer inte senare i livet kunna läsa en utbildning på högskolan med studiemedel.

Förslaget ger få positiva effekter, men skapar desto fler problem och jag vill därför reservera mig mot förslaget om en begränsning till fyra år. Förslaget om en utökning i vissa fall till sju år står jag bakom.

Studerande kan få barn under studietiden

Kommittén har valt att inte närmare gå in på situationen för de studerande som får barn under studietiden och inte sedan tidigare har en upparbetad SGI. Dessa hamnar på grundnivån i föräldraförsäkringen och får därför så lite som 180 kronor per dag. Det är i Sverige i dag knappast möjligt att överleva på så lite. Även om man tar ut ersättningen 7 dagar i veckan blir det ändå bara 5 400 kronor i månaden innan skatt och ungefär 4 200 i månaden efter skatt. Detta är inte en rimlig levnadsnivå. Även om den inte bara gäller studerande är det i allra högsta grad ett relevant problem för just studenter eftersom dessa väljer att studera istället för att arbeta. Hade de valt att arbeta istället hade deras villkor sett radikalt annorlunda ut.

Jag anser att kommittén borde ha valt att åtminstone göra bedömningen att detta inte är en rimlig situation och att en lösning behöver genomföras snarast och vill reservera mig mot att så inte har gjorts.

Det finns ett flertal olika lösningar på problemet. En lösning skulle kunna vara att i likhet med studerande som blir sjuka får de studerande möjligheten att behålla sitt studiemedel under tiden de är föräldralediga. En annan möjlighet skulle kunna vara att göra studiemedlen sjukpenninggrundande, åtminstone i så motto att det blir möjligt att få föräldrapenning med utgångspunkt i studie-

medlen. I det senare fallet kan procentsatser behöva justeras då ersättningen annars riskerar att bli olyckligt låg.

Studier skyddsvärda

Kommittén har i kapitel 6 *Studiemedlen och trygghetssystemen* valt att lyfta upp problemet med att studerande som låter bli att ta studiemedel för en kort tid riskerar att bli av med sin upparbetade SGI från tiden innan studierna. Förslaget som läggs är att under den studerandes studietid ska förutom den tid då studiemedel tas även maximalt 4,5 månader kunna skyddas.

Förslaget är ett steg i rätt riktning. Den rimliga utgångspunkten är dock att det inte är tagande av studiemedel som är skyddsvärt utan studier. Alltså borde alla som studerar på heltid kunna få sin SGI skyddad oavsett om de tar studiemedel eller inte. Argumentet mot detta anser kommittén att det är svårövervakat och att den kontroll CSN gör för att se att man faktiskt studerar är mer effektiv än vad alternativen skulle vara.

Jag vänder mig emot denna argumentation eftersom även andra än CSN skulle kunna genomföra samma kontroll som CSN gör. Det som kvarstår är bara de studerandes studieförsäkringar. Det som dock lätt glöms bort är att SGI egentligen bara behöver fastställas i efterhand och då skulle det kunna ligga på den studerande att visa att denne varit studerande under den tid den studerande vill åberopa som skyddad. Utdrag ur LADOK skulle kunna stödja dessa uppgifter.

Sammantaget tycker jag att argumentationen på denna punkt är för svag och att fördelarna med att göra studierna och inte tagande av studiemedel som det som skyddas överväger och vill därför reservera mig till förmån för detta.

Särskilt yttrande av Rossana Dinamarca (v) och Lage Rahm (mp)

Studier utomlands

Kommittén har föreslagit ett mer enhetligt och lättfattligt system för tilldelande av studiemedel för studenter som läser utomlands. Förslaget har många förtjänster men jag anser att förslaget inte är tillräckligt väl utrett. Hur stora blir problemen för de studerande som får se sina ersättningar kraftigt sänkta? Går det att överleva i dessa länder på de föreslagna beloppen? Hur blir det vid kraftiga valutasvängningar eller hög inflation i de studieländerna?

Innan förslaget genomförs behöver konsekvenserna utredas på ett mer heltäckande sätt.

Särskilt yttrande av Rossana Dinamarca (v)

Höjd bidragsdel med studielön som mål

I våra reservationer föreslår vi att bidragsdelen i studiemedlen ska höjas för alla studerande. För att studiestödssystemet ska bli rättvist och därigenom kunna motverka social snedrekrytering på ett bättre sätt behöver det förändras i grunden. Målet bör därför vara att införa studielön och jämställa studier med arbete. En investering i studielön åt de som studerar måste på sikt anses vara både ekonomiskt och socialt gynnsamt, både för den studerande och för samhället. Det skulle betyda större möjligheter för studenten att få en bra utbildning och öka dennes förmåga till aktivt deltagande i samhällslivet. Det är i samhällets och demokratins intresse att medborgarna är välutbildade och att den totala kunskapsmassan ökar. Med studielön skulle även studerande få tillgång till trygghetssystemen och många av de sociala och ekonomiska problem, som studenter har i dag skulle lösas.

Studerande med barn

Vänsterpartiet medverkade till att ett tilläggsbidrag för studerande med barn infördes 2006. Vår principiella inställning, då som nu, är dock att studiemedlet är ett utbildningspolitiskt motiverat stöd och ska vara till för studerandes personliga levnadsomkostnader och därmed göra det möjligt för alla att studera. Familjepolitiskt stöd till studerande med barn bör fördelas via de ordinarie trygghetssystemen genom bättre tillgång till och förbättringar av bl.a. barnbidraget, föräldraförsäkringen och bostadsbidraget. Vi inser samtidigt att detta kräver omfattande reformer av socialförsäkringssystemet och stödjer därför barntillägget eftersom det annars skulle vara oerhört mycket svårare att kombinera studier och föräldraskap.

Särskilt yttrande av Lage Rahm (mp)

Bostadsbidrag, avskrivning av lån och bantillägg

Den lilla höjning som Studiesociala kommittén ändå föreslår av studiemedlen finansieras dels genom sänkt bostadsbidrag för studerande genom att 140-procentig av bidragsdelen i studiemedlet räknas in som inkomst istället för 80 procent som tidigare, dels genom att möjligheten att få upp till hälften av sina lån från komvuxtiden avskrivna vid högskolestudier föreslås tas bort.

Båda dessa förslag har negativa fördelningspolitiska effekter och riskerar att skapa en svårare situation för utsatta grupper. Samtidigt finns det en logik i att studiemedlets bidragsdel blir jämförbar med en nettoinkomst och om bidragsdelen i studiemedlet för studerande på gymnasial nivå blir tillräckligt hög behövs ingen avskrivning av lånen därifrån.

Det hade varit önskvärt att kommittén sett över dessa situationer och inte som nu föreslår försämringar för utsatta grupper. Ett sätt att kompensera för det minskade bostadsbidraget skulle kunna vara att höja bantillägget eftersom det är barnfamiljer som är mest utsatta. Många studerande tar inte heller bostadsbidrag av rädsla för dess konstruktion. En generell höjning av studiemedlen är därför att föredra, denna behöver dock i sådana fall vara betydligt högre än det kommittén föreslår.

Referenser

- Alkoholkommittén (2008). *Alkoholkommittén 2001–2007. Slutrapport.*
- Andersson, C. (2008). *Effektutvärdering av utvecklingshögskolor, delrapport.* Lunds universitet: Medicinska fakulteten, klinisk alkoholforskning.
- Arbetsförmedlingen m.fl. (2008). *Strategi för fler personer med funktionshinder i arbete.*
- ASIN (2008). *Studiestödet i de nordiska länderna.* Sammanställt av Ilpo Lahtinen (FPA/Finland) i samarbete med övriga studiestödsmyndigheter genom den s.k. ASIN-gruppen: Arbetsgruppen om studiestöd i Norden.
- Becker, G.S. (1964). *Human Capital: A Theoretical and Empirical Analysis, with Special Reference to Education.* Chicago: University of Chicago Press.
- Boudon, R. (1973). *Education, opportunity & social inequality.* New York: John Wiley.
- Bullock, S. (2004). *Alcohol, Drugs and Student Lifestyle! A Study of the Attitudes, Beliefs and Use of Alcohol and Drugs Among Swedish University Students.* SoRAD: Research Report nr. 21.
- CAN (2007). *Drogutvecklingen i Sverige 2007.* Rapport nr. 107.
- Centrala studiehjälpnsnämnden (1969). *Studiestödet 1919–1969.*
- Chapman, B. (2005). *Income Contingent Loans for Higher Education: International Reform.* Discussion paper nr 491. The Australian National University: Centre for Economic Research, Canberra.
- CSN (1998). *Studiestöd och studieresultat.*
- CSN (2000). *Konsekvensutredning till CSN:s föreskrifter och allmänna råd om beviljning av studiemedel.*
- CSN (2004). *Uppföljning av 2001 års studiestödsreform.*

- CSN (2005a). *Studieskuld över 1 miljon kronor.*
- CSN (2005b). *Studiestöd för vuxnas lärande.*
- CSN (2005c). *Översyn av studiemedel och rekryteringsbidrag för vuxnas lärande.*
- CSN (2006). *CSN:s finansieringsmodell ur ett långsiktigt perspektiv.*
- CSN (2007a). *Omfattningen av felaktiga utbetalningar.* Redovisning och analys till Regeringen 2007-08-28. Dnr. 2006-100-16548.
- CSN (2007b). *Studieresultatprövning.*
- CSN (2007c). *Taxeringsuppgifter från de nordiska länderna.* Skrivelse. Dnr. 2007-110-6474.
- CSN (2007d). *Varför lånar inte de studerande?*
- CSN (2007e). *Årsredovisning 2006.*
- CSN (2008a). *CSN:s enkätundersökning av studerandes ekonomiska och sociala situation.* Dnr. 2008-219-4652.
- CSN (2008b). *Beviljning av studiestöd 2007/08.* Sveriges officiella statistik. UF 70 SM 0702.
- CSN (2008c). *Efterkontroll av registreringar för studier vid högskola/universitet i Sverige.* Dnr. 2008-203-6609.
- CSN (2008d). *Felaktiga utbetalningar.* Redovisning och analys till Regeringen 2008-02-22. Dnr. 2006-100-16548.
- CSN (2008e). *Felaktiga utbetalningar.* Redovisning och analys till Regeringen 2008-08-18. Dnr. 2007-100-12817.
- CSN (2008f). *Granskning av delar av utlandsprocessen.* Rapport 3/2008 från internrevisionen. Dnr. 2008-122-8919.
- CSN (2008g). *Kartläggning av felaktiga utbetalningar av studiemedel för studier vid språkskolor utomlands.* Dnr. 2008-203-6608.
- CSN (2008h). *Kunder med betalningssvårigheter. Det första kravet från Kronofogden 2005–2007. Slutrapport.*
- CSN (2008i). *Strategi för utlandskrav.* Ekonomiavdelningen/Jan Söderholm. 2008-08-12.
- CSN (2008j). *Studiestödet 2007.* Dnr. 2006-100-16548.
- CSN (2008k). *Varför blir det fel? Orsaker till felaktiga utbetalningar ur trygghetssystemen.* Remissvar. Dnr. 2008-310-1823.
- CSN (2008l). *Årsredovisning 2007.*
- CSN (2008m). *Ändringar i bestämmelser om beviljning och återbetalning av studielån.* Dnr. 2008-119-9797.

- CSN (2009). *Årsredovisning 2008*.
- Delegationen mot felaktiga utbetalningar (2007a). *Vad kostar felen? Omfattningen av felaktiga utbetalningar från trygghetssystemen*. Rapport 7.
- Delegationen mot felaktiga utbetalningar (2007b). *Varför blir det fel? Orsaker till felaktiga utbetalningar från trygghetssystemen. Resultat från expertseminarier*. Rapport 5.
- Diehl, J. (2006). *Råd och dåd för studenterna? En intervjustudie om arbetslivsinriktade och studierådgivande verksamheter vid 18 lärosäten i Sverige*. Saco.
- Dir. 2001:22. *Genomförande av den nationella handlingsplanen för att förebygga alkoholskador*.
- Dir. 2005:52. *Delegation för åtgärder mot felaktiga utbetalningar från trygghetssystemen*.
- Dir. 2007:68. *Myndighetssamverkan vid lokala servicekontor*.
- Dir. 2007:97. *Översyn av bestämmelser om inkomstbeskattning av stiftelser, ideella föreningar, registrerade trossamfund och vissa andra juridiska personer*.
- Dir. 2007:127. *Översyn av alkohollagen*.
- Dir. 2007:177. *Enhetligare regler för återkrav*.
- Dir. 2007:183. *Översyn av aktivitetsersättning*.
- Dir. 2008:133. *Tilläggsdirektiv till Utredningen om en översyn av alkohollagen (S 2007:11)*.
- Ds 1992:123. *Målrelaterade statsstipendier*.
- Ds 2000:19. *Studiebidraget i det långa loppet*.
- Ds 2004:2. *Högre utbildning i utveckling*.
- Ds 2004:53. *Tilläggsbidrag till studerande*.
- Ds 2007:38. *Kunskapsdriven tillväxt – en första rapport från Globaliseringsrådet*.
- Ds 2008:80. *Gemensamma examina*.
- Educational Policy Institute (2005). *Global Higher Education Rankings: Affordability and Accessibility in Comparative Perspective*.

- Ekström, E. (2003). *Earnings Effects of Adult Secondary Education in Sweden* i Ekström, E. *Essays on Inequality and Education*. Economic Studies 76. Uppsala universitet: Nationalekonomiska institutionen.
- Eliasson, K. (2006). *College choice and earnings among university graduates in Sweden*. Umeå universitet: Department of Economics.
- Eriksson, A., Olsson, B. (2004). *Alkoholvanor bland studerande. Konsumtion, konsekvenser och attityder bland högskolestuderande och övriga i åldrarna 19–29 år*. SoRAD: Forskningsrapport nr. 19.
- Eurostudent (2008). *Social and Economic Conditions of Student Life in Europe Synopsis of Indicators. Final Report. Eurostudent III 2005–2008*. Bertelsmann.
- Eurydice (2007). *Key Data on Higher Education in Europe, 2007 Edition*.
- Finansdepartementet (2005). *Utbildning och ekonomisk utveckling – vad visar den empiriska forskningen om orsakssambanden? Rapport till ESS: Expertgruppen för studier i samhällsekonomi*. Rapport 2005:1.
- Finansdepartementet (2007). *Förvaltningsmyndigheternas ledning – riktlinjer för val av ledningsform*. PM 2007-06-08.
- Fredriksson, P. (1997). *Education, Migration and Active Labor Market Policy*. Uppsala universitet: Nationalekonomiska institutionen.
- Folkhälsoinstitutet (2003). *Handbok alkohollagen*.
- Folkhälsoinstitutet (2008). *Serveringstillstånd 2007*.
- Folkpensionsanstalten (2008). *Promemoria presenterad vid samordisk studiestödskonferens på Färöarna 2008-06-10–12*.
- Försäkringskassan (2005). *Sjukpenning och studiestöd*. Dnr. 97333-2005.
- Försäkringskassan (2006). *Föräldrapenning*. Vägledning 2002:1, version 1.
- Försäkringskassan (2008a). *Sjukpenning och samordnad rehabilitering*. Vägledning 2004:2, version 11.
- Försäkringskassan (2008b). *Sjukpenningsgrundande inkomst – och årsarbetstid*. Vägledning 2004:5, version 4.

- Försäkringskassan (2008c). *Åtgärder för ett förbättrat elektroniskt informationsutbyte*. Dnr. 03384-2008.
- Guttormsson, U., Andersson, B., Hibell B. (2004). *Ungdomars drogvanor 1994–2003. Intervjuer med 16–24-åringar*. Rapport nr. 75. CAN: Centrum för alkohol- och narkotikaupplysning.
- Göteborgs universitet (2007). *Göteborgs universitets Studentbarometer 2007. Resultat från en undersökning av studenternas arbetsmiljö*.
- Hammarström, M. (1996). *Varför inte högskola? En longitudinell studie av olika faktorer betydelse för studiebegåvade ungdomars studiekarriär*. Göteborgs universitet: Göteborg studies in educational sciences.
- Heckman J.J., Masterov D.V. (2007). *The Productivity Argument for Investing in Young Children*. NBER Working Papers 13016. National Bureau of Economic Research, Inc.
- Hovdhagen, E., Frølich, N., & Aamodt, P. O. (2008). *Finnes det en "universalsmedisin" mot frafall? En analyse av universitetenes holding ti log tiltak mot frafall blant studenter*. Rapport 9/2008. NIFU STEP.
- <http://www.csn.se> (2009-02-05).
- http://www.fhi.se/templates/Page___12442.aspx (2008-05-20).
- <http://www.forsakringskassan.se> (2009-01-21).
- <http://www.iaf.se> (2009-01-21).
- <http://www.kela.fi> (2009-02-05).
- <http://www.lanekassen.no> (2009-02-05).
- <http://www.su.dk> (2009-02-05).
- <http://www.su.se/pub/jsp/polopoly.jsp?d=320> (2009-01-14).
- <http://vtu.dk/nyheder/nyheder-udefra/2008> (2009-03-06).
- <http://www.yths.fi> (2009-01-14).
- Härnqvist, K. (1993). *Den sociala selektionen till gymnasieskola och högskola. Analyser i den longitudinella databasen UGU 67*. Rapport 1993:10. Göteborgs universitet: Institutionen för pedagogik.
- Högskoleverket (1999a). *Utlandsstudier – till vilken nytta? En utvärdering av effekter av utlandsstudier*. Rapport 1999:10 R.
- Högskoleverket (1999b). *Årsrapport för universitet och högskolor 1998*. Rapport 1999:11 R.

- Högskoleverket (2004). *Högskolan samverkar*. Rapport 2004:38 R.
- Högskoleverket (2005a). *En gränslös högskola?* Rapport 2005:1 R.
- Högskoleverket (2005b). *Klassicism och bungyjump. Upplevelseindustrin och behovet av konstnärligt utbildade*. Rapport 2005:40 R.
- Högskoleverket (2005c). *Uppföljning av Sveriges nätuniversitet. Slutrapport 2: Tillgänglighet, rekrytering och extra ersättning*. Rapport 2005:49 R.
- Högskoleverket (2006a). *Arbetsmarknad och högskoleutbildning 2006*. Rapport 2006:28 R.
- Högskoleverket (2006b). *Den norska Kvalitetsreformen utvärderas. Internationella utblickar*. 2006-05-09.
- Högskoleverket (2006c). *Högre utbildning och forskning 1945–2005*. Rapport 2006:3 R.
- Högskoleverket (2006d). *Högskoleutbildningarnas dimensionering*. Rapport 2006:6 R.
- Högskoleverket (2007a). *Studentspegeln 2007*. Rapport 2007:20 R.
- Högskoleverket (2007b). *Studier – karriär – hälsa – en utvärdering av högskolornas arbete med studievägledning, karriärvägledning och studenthälsovård*. Rapport 2007:24 R.
- Högskoleverket (2007c). *Universitet och högskolor – Högskoleverkets årsrapport 2007*. Rapport 2007:33 R.
- Högskoleverket (2007d). *Uppföljande utvärdering av utbildning i journalistik vid universitet och högskolor i Sverige*. Rapport 2007:4 R.
- Högskoleverket (2007e). *Utvärdering av arbetet med breddad rekrytering till universitet och högskolor. En samlad bild*. Rapport 2007:43 R.
- Högskoleverket (2008a). *Etableringen på arbetsmarknaden – examinerade 2004/05*. Rapport 2008:35 R.
- Högskoleverket (2008b). *Högre utbildning leder till snabbare etablering på arbetsmarknaden*. Statistisk analys 2008/7.
- Högskoleverket (2008c). *Högskolan samverkar vidare. Utvecklingen 2004–07*. Rapport 2008:10 R.
- Högskoleverket (2008d). *Kvinnor och män i högskolan*. Rapport 2008:20 R.
- Högskoleverket (2008e). *Universitet och högskolor. Högskoleverkets årsrapport 2008*. Rapport 2008:19 R.

- Högskoleverket (2008f). *Vilka är studenter? En undersökning av studenterna i Sverige*. Rapport 2008:33 R.
- Högskoleverket (2009). *Det första året med ny utbildnings- och examensstruktur*. Statistiskt analys 2009/01.
- Interpellation 2006/07:223.
- Johnstone, B.D. (1986). *Sharing the cost of higher education: Student financial assistance in the United Kingdom, the Federal Republic of Germany, France, Sweden and the United States*. New York: College Entrance Examination Board.
- JUSEK (2007). *Blivande akademiker har rätt till jämförbar information och bättre vägledning till arbetslivet*.
- Kunnskapsdepartementet (2007). *Statusrapport för Kvalitetsreformen i högre utbildning*. St.meld.nr. 7 (2007-2008).
- Lunds universitet (2004). *Studentbarometern: samhällsvetenskap och ekonomi*. Rapport nr 2004:225. Utvärderingsenheten.
- Lunds universitets studentkårer (2006). *Föräldraskap och högre studier. Erfarenheter av att kombinera föräldraskap med studier vid Lunds universitet*.
- Lunds universitets studentkårer (2008). *Vilka studenter avbryter utbildningen i förtid och vad görs för att förebygga ofrivilliga studieavhopp?*
- Löfgren, A-K. (1997). *För vem lönar sig utbildning? En delrapport från LO-projektet "Ökad Sysselsättning"*.
- Malmö högskola (2004). *Studenter vid Malmö högskola. Barometer 2003-2004*.
- Myndigheten för kvalificerad yrkesutbildning (2008a). *KY träffar rätt – levererar efterfrågad kompetens*. Rapport 2008:1.
- Myndigheten för kvalificerad yrkesutbildning (2008b). *Årsredovisningen 2007*. Dnr. 2008/1165.
- Myndigheten för nätverk och samarbete inom högre utbildning (2006). *Studenthälsovård för distansstudenter*. Rapport 07/2006.
- Myndigheten för skolutveckling (2004). *Att utveckla en infrastruktur för vuxnas lärande – ett lokalt utvecklingsarbete med statligt stöd*. Dnr. 2003:797.
- Nordea (2008). *Studentpuls 2008*.
- Nordiska ministerrådet (2007). *Möjligheternas Norden – är du intresserad av att arbeta eller studera i ett annat nordiskt land?*

- OECD (2007a). *Education at a Glance*.
- OECD (2007b). *The private internal rates of return to tertiary education: new estimates for 21 OECD countries*.
- OECD (2008a). *Economic surveys of Sweden*.
- OECD (2008b). *Main Economic Indicators December 2008*.
- OECD (2008c). *Tertiary Education for the Knowledge Society. OECD Thematic review of Tertiary Education: Synthesis Report. Overview*.
- Oscarsson, E., Grannas, D. (2001). *Under- och överutbildning på 2000-talets arbetsmarknad*. Institutet för tillväxtpolitiska studier (ITPS).
- Prop. 1974:14. *Kungl. Maj:ts proposition angående studiesocialt stöd*.
- Prop. 1979/80:119. *Om preskriptionslag, m.m.*
- Prop. 1985/86:128. *Proposition om vissa sjukförsäkringsfrågor för studerande*.
- Prop. 1987/88:116. *Regeringens proposition om studiemedel*.
- Prop. 1992/93:1. *Budgetpropositionen för 1993*.
- Prop. 1993/94:156. *Vissa förändringar i studiestödssystemet*.
- Prop. 1994/95:100. *Förslag till statsbudget för budgetåret 1995/96*.
- Prop. 1995/96:186. *Nya regler för bostadsbidrag*.
- Prop. 1998/99:119. *Socialförsäkringens personkrets*.
- Prop. 1999/00:10. *Ett reformerat studiestödssystem*.
- Prop. 2000/01:1. *Budgetpropositionen för 2001*.
- Prop. 2000/01:63. *Kvalificerad yrkesutbildning*.
- Prop. 2000/01:72. *Vuxnas lärande och utvecklingen av vuxenutbildningen*.
- Prop. 2004/05:108. *Vissa frågor om sjukpenningsgrundande inkomst och livränta*.
- Prop. 2004/05:111. *Förstärkning av studiestödet*.
- Prop. 2004/05:162. *Ny värld – ny högskola*.
- Prop. 2005/06:1. *Budgetpropositionen för 2006*.
- Prop. 2005/06:30. *Nationella alkohol- och narkotikahandlingsplaner*.
- Prop. 2005/06:100. *2006 års ekonomiska vårproposition*.
- Prop. 2005/06:134. *Anpassningar av studiestödet till vissa EG-direktiv m.m.*

- Prop. 2006/07:1. *Budgetpropositionen för 2007.*
- Prop. 2007/08:1. *Budgetpropositionen för 2008.*
- Prop. 2007/08:110. *En förnyad folkhälsopolitik.*
- Prop. 2007/08:124. *Från sjukersättning till arbete.*
- Prop. 2007/08:136. *En reformerad sjukskrivningsprocess för ökad återgång i arbete.*
- Prop. 2008/09:1. *Budgetpropositionen för 2009.*
- Prop. 2008/09:62. *Behandling av personuppgifter inom studiestödsområdet.*
- Prop. 2008/09:68. *Yrkehögskolan.*
- Prop. 2008/09:96. *Behandling av personuppgifter inom studiestödsområdet.*
- Prop. 2008/09:97. *Åtgärder för jobb och omställning.*
- Regeringen (2008a). *Handlingsplan för eFörvaltning. Nya grunder för IT-baserad verksamhetsutveckling i offentlig förvaltning.*
- Regeringen (2008b). *Inrättande av en arbetsgrupp i regeringskansliet med uppgift att föreslå en ny beräkningsgrund för socialförsäkringar utifrån historiska inkomster.* Protokoll 2008-03-11. Dnr. S2008/2417/SF.
- Regleringsbrev för budgetåret 2007 avseende Centrala studiestödsnämnden. Regeringsbeslut 2006-12-21.
- Regleringsbrev för budgetåret 2008 avseende Centrala studiestödsnämnden. Regeringsbeslut 2007-12-19.
- Regleringsbrev för budgetåret 2009 avseende Centrala studiestödsnämnden. Regeringsbeslut 2008-12-18.
- Regleringsbrev för budgetåret 2008 avseende Internationella programkontoret för utbildningsområdet. Regeringsbeslut 2007-12-13.
- Reuterberg, S-E., Svensson, A. (1992). *Social bakgrund – studiestöd och övergång till högre studier.* Stockholm: Allmänna förlaget.
- Riksrevisionen (2005). *Rekryteringsbidrag till vuxenstuderande – uppföljning och utbetalningskontroll.* RiR 2005:25.
- Riksrevisionen (2008). *Svenska trygghetssystem utomlands – Försäkringskassans och CSN:s utbetalningar och fordringshantering.* RiR 2008:31.

- Riskbruksprojektet (2008). *Erbjuds landets studentpubar utbildning i ansvarfull alkoholserving? Enkät till landets studenthälsor maj 2008.*
- Saco (2004). *Livslöner 2002.*
- SCB (2006a). *Folkhögskoleuppföljningen 2006.* UF 38 SM 0601.
- SCB (2006b). *Hushållens ekonomi (HEK).*
- SCB (2006c). *Longitudinell individdatabas (LINDA).*
- SCB (2007a). *Högskolestuderandes levnadsvillkor. Enkätundersökning bland högskolestuderande våren 2007.* UF 57 SM 0701.
- SCB (2007b). *Universitet och högskolor. Genomströmning och resultat i högskolans grundutbildning till och med 2005/06.* UF 20 SM 0702.
- SCB (2007c). *Universitet och högskolor. Studenter och examina i grundutbildningen 2005/06.* UF 20 SM 0701.
- SCB (2008a). *Befolkningen 16–64 år efter kön, ålder, typ av studiedeltagande, utbildningsnivå och studiemedelsutnyttjande under höstterminen. År 1993–2006.* Databas.
- SCB (2008b). *Folkhögskolan vår- och höstterminen 2007.* UF 22 SM 0801.
- SCB (2008c). *Utländsk bakgrund för studerande i grundutbildning och forskarutbildning 2006/07.* UF 19 SM 0801.
- SFS (2002). *Studenthälsovården – en lägesrapport.* SFS rapport 2001/2002:2. Dnr. S10-2/0102.
- SFS (2006). *Stoppa pressarna! – 17 punkter för att minska den psykiska ohälsan bland studenter.* Dnr. PT4-4/0506.
- SFS (2008). *Trygghetshandbok. Trygghet för studenter – för en modern arbets- och kompetenslinje.*
- SFS, TCO och Tria (2009). *Studenter om den studiesociala utredningen.*
- Shavit, Y., Blossfeld, H-B. (1993). *Persistent Inequality: Changing Educational Attainment in Thirteen Countries.* Boulder: Westview Press.
- Skolverket (2007a). *Redovisning av uppdrag om omfattning, innehåll och form för kommunal vuxenutbildning hösten 2006.* Dnr. 2004:499.
- Skolverket (2007b). *Skolverkets lägesbedömning 2007.* Rapport 303.

- Skolverket (2008a). *Redovisning av uppdrag om omfattning, innehåll och form för kommunal vuxenutbildning våren 2007*. Dnr. 2004:499.
- Skolverket (2008b). *Utbildningsresultat. Riksnivå. Sveriges officiella statistik om förskoleverksamhet, skolbarnsomsorg, skola och vuxenutbildning. Del 1*. Rapport 311.
- Skolverket (2008c). *Utbildningsstatistik rörande de kompletterande utbildningarna under 2007*. Dnr. 2008:1013.
- Socialstyrelsen (2003). *Ekonomiskt bistånd. Stöd för rättstillämpning och handläggning av ärenden i den kommunala socialtjänsten*.
- Socialstyrelsen (2007). *Meddelandeblad: Riksnormen för försörjningsstöd 2008 – ändring i socialtjänstförordningen (2001:937)*.
- Socialstyrelsen (2008a). *Ekonomiskt bistånd årsstatistik, år 2007. Utbetalda belopp samt antal biståndsmottagare och antal biståndshushåll*. Sveriges officiella statistik.
- Socialstyrelsen (2008b). *Handläggning och dokumentation inom socialtjänsten*.
- SOU 1992:122. *Social bakgrund – Studiestöd och övergång till högre studier*. Betänkande av Utredningen om den sociala snedrekryteringen till högre studier.
- SOU 1993:85. *Ursprung och utbildning – Social snedrekrytering till högre studier*. Huvudbetänkande av Utredningen om den sociala snedrekryteringen till högre studier.
- SOU 1995:133. *Bostadsbidragen – effektivare inkomstprövning – besparingar*. Betänkande av Bostadsbidragsutredningen 95.
- SOU 1996:27. *En strategi för kunskapslyft och livslångt lärande*. Delbetänkande av Kommittén om ett nationellt kunskapslyft för vuxna.
- SOU 1996:90. *Sammanhållet studiestöd*. Betänkande av Studiestödsutredningen.
- SOU 2000:28. *Kunskapsbygget 2000 – det livslånga lärandet*. Betänkande av Kunskapslyftskommittén.
- SOU 2001:24. *Ur fattigdomsfällan*. Slutbetänkande av Familjeutredningen.
- SOU 2003:42. *Ett reformerat underhållsstöd*. Slutbetänkande av Underhållsstödsutredningen.

- SOU 2003:50. *Sjukpenninggrundande inkomst – Skydd och anpassning*. Slutbetänkande av SGI-utredningen.
- SOU 2003:77. *Vidare vägar och vägen vidare – svenska som andraspråk för samhälls- och arbetsliv*. Betänkande av Sfi-utredningen.
- SOU 2003:110. *Fördelning ur ett livscykelperspektiv*. Bilaga till Långtidsutredningen 2003.
- SOU 2003:130. *Studierande och trygghetssystemen*. Betänkande av Studiesociala utredningen.
- SOU 2006:44. *Bättre arbetsmiljöregler 1. Samverkan, utbildning, avtal m.m.* Delbetänkande av Utredningen om arbetsmiljölagen.
- SOU 2006:86. *Mera försäkring och mera arbete*. Betänkande av Socialförsäkringsutredningen.
- SOU 2007:81. *Resurser för kvalitet*. Slutbetänkande av Resursutredningen.
- SOU 2008:11. *Frihet för studenter – om hur kår- och nationsobligatoriet kan avskaffas*. Betänkande av Obligatorieutredningen.
- SOU 2008:17. *Frivux. Valfrihet i vuxenutbildningen*. Betänkande av Frivuxutredningen.
- SOU 2008:27. *Framtidsvägen – en reformerad gymnasieskola*. Betänkande av Gymnasieutredningen.
- SOU 2008:29. *Yrkeshögskolan. För yrkeskunnande i förändring*. Betänkande av Yrkeshögskoleutredningen.
- SOU 2008:34. *Lättare att samverkan – förslag om förändringar i samtjänstlagen*. Delbetänkande av Utveckling av lokal service i samverkan.
- SOU 2008:58. *Egenansvar – med professionellt stöd*. Betänkande av Utredningen om nyanländas arbetsmarknadsetablering.
- SOU 2008:69. *Att välja fritt och välja rätt*. Bilaga till Långtidsutredningen 2008.
- SOU 2008:74. *Rätt och riktigt. Åtgärder mot felaktiga utbetalningar ur trygghetssystemen*. Slutbetänkande av Delegationen mot felaktiga utbetalningar.
- SOU 2008:97. *Styr samverkan – för bättre service till medborgarna*. Delbetänkande av Utveckling av lokal samverkan i service.

- SOU 2008:100. *Bidragsspärr*. Betänkande av Utredningen om bidragsspärr.
- SOU 2008:102. *Brist på brådska – en översyn av aktivitetssättningen*. Betänkande av Utredningen om en översyn av aktivitetssättning.
- SOU 2008:104. *Självständiga lärosäten*. Betänkande av Autonomiutredningen.
- SOU 2008:105. *Långtidsutredningen 2008*. Huvudbetänkande av Långtidsutredningen 2008.
- SOU 2008:118. *Styra och ställa – förslag till en effektivare statsförvaltning*. Slutbetänkande från 2006 års förvaltningskommitté.
- SOU 2009:6. *Återkrav inom välfärdssystemen – förslag till lagstiftning*. Betänkande av Återkravsutredningen.
- Stafström, M. (2006). *Ansvarsfull alkoholantering. En processutvärdering av alkoholförebyggande arbete inom studentföreningar*. Lunds universitet: Medicinska fakulteten, institutionen för hälsa, vård och samhälle, sektionen för socialmedicin och global hälsa.
- Stafström, M. (2007). *Utvecklingen av alkoholförebyggande arbete på högskolan, en processutvärdering av det s.k. utvecklingshögskoleprojektet i Halmstad, Jönköping, Malmö och Mälardalen*. Lunds universitet: Medicinska fakulteten, institutionen för hälsa, vård och samhälle, sektionen för socialmedicin och global hälsa.
- Statens uddannelsesstøtte (2008a). *Promemoria presenterad vid samnordisk studiestødkonferens på Färöarna 2008-06-10-12*.
- Statens uddannelsesstøtte (2008b). *SU-systemets betydning for studie gennemstrømningen samt en kort beskrivelse av reglerne for støtte til uddannelse i udlandet*. Notat. 3 oktober 2008.
- Statskontoret (2008a). *Förändrade ledningsformer. Karläggning och analys i samband med den nya myndighetsförordningen*. Rapport 2008:11.
- Statskontoret (2008b). *Återkrav vid felaktiga utbetalningar – Försäkeringskassans och CSN:s hantering av återkravsfordringar*. Rapport 2008:12.
- Statskontoret (2009). *Sfi – resultat, genomförande och lärarkompetens. En utvärdering av svenska för invandrare*. Rapport 2009:2.
- Svenska Dagbladet (2008-08-11). *Tunn plånbok för studenter*.

- Swedbank (2008-03-12). *Studentekonomi i ett 20 års perspektiv*. Pressmeddelande.
- Swift-Johannison, A. (2005). *Alkoholprevention på högskolan – erfarenheter från utvecklingshögskolorna*. Örebro universitet: Hälsovetenskapliga institutionen.
- Tåhlin, M. (2007). *Överutbildningen i Sverige – utveckling och konsekvenser* i Olofsson, J. (red.). *Utbildningsvägen – vart leder den? Om ungdomar, yrkesutbildning och försörjning*. Studieförbundet Näringsliv och Samhälle (SNS).
- Umeå universitet (2002). *Hur mår studenten? – redovisning av en undersökning av studenters hälsa och välbefinnande vid Umeå universitet hösten 2001*. StudentCentrum. Dnr 350-315-02.
- Undervisningsministeriet (2003). *Opintotukea ja opiskelijoiden opintososialista asemaa koskeva toimenpideohjelman*. (Arbetsblad). Undervisningsministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar 2003:28.
- Universitets- og Bygningsstyrelsen (2008). *Gennemførel på vidaregående uddannelser i Danmark*. Notat. oktober 2008.
- Usher, A. (2005). *Global Debt Patterns. An International Comparison of Student Loan Burdens and Repayment Conditions*. Canadian Higher Education Report Series. Educational Policy Institute.
- Vaez, M. (2004). *Health and quality of life during years at University: Studies on their development and determinants*. Karolinska institutet.
- Valideringsdelegationen (2008). *Valideringsdelegationens slutrapport. Mot en nationell struktur*.
- Verva (2008). *69 myndigheter redovisar 915 strategiska insatser för utveckling av e-förvaltningen*. Rapport 2008:14.
- Vossensteyn, H. (2005). *Perceptions of student price-responsiveness. A behavioural economics exploration of the relationships between socio-economic status, perceptions of financial incentives and student choice*. Enschede: Center for Higher Education and Policy Studies.
- Åberg, R. (2002). *Överutbildning – ett arbetsmarknadspolitiskt problem?* i Abrahamsson, K. m.fl. (red.). *Utbildning, kompetens och arbete*. Lund: Studentlitteratur.
- Överklagandenämnden för studiestöd (2007). *Årsredovisning 2006*.

Beslut från Överklagandenämnden för studiestöd

Överklagandenämnden för studiestöds beslut den 18 februari 2008 med dnr 2007-04492.320.09.

Överklagandenämnden för studiestöds beslut den 17 mars 2008 med dnr 2007-04971.320.09.

Domar från EG-domstolen

Mål C-120/78, Rewe-Zentrale AG mot Bundesmonopolverwaltung für Branntwein (Cassis de Dijon), REG 1979, s. 649; svensk specialutgåva, volym 4.

Mål C-39/86, Sylvie Lair mot Universität Hannover, REG 1988 s. 03161; svensk specialutgåva s. 475.

Mål C-197/86, Steven Malcolm Brown mot The Secretary of State for Scotland, REG 1988 s. 03205; svensk specialutgåva s. 489.

Mål C-263/86, Belgiska staten mot René Humbel och Marie-Thérèse Edel, REG 1988 s. 05365.

Mål C-109/92, Stephan Max Wirth mot Landeshauptstadt Hannover, REG 1993 s. I-06447.

Mål C-55/94, Reinhard Gebhard mot Consiglio dell'Ordine degli Avvocati e Procuratori di Milano, REG 1995 I-04165.

Mål C-109/94, Karl Robert Kranemann mot Land Nordrhein-Westfalen, REG 2005 I-02421.

Mål C-184/99, Rudy Grzelczyk mot Centre public d'aide sociale d'Ottignies-Louvain-la-Neuve, REG 2001 I-06193.

Mål C-209/03, Dany Bidar mot London Borough of Ealing och Secretary of State for Education and Skills, REG 2005 I-2119.

Mål C-372/04, Yvonne Watts mot Bedford Primary Care Trust och Secretary of State for Health, REG 2006 I-4325.

Mål C-76/05, Herbert Schwarz och Marga Gootjes-Schwarz mot Finanzamt Bergisch Gladbach, REG 2007 I-06849.

Mål C-11/06 och mål C-12/06 Rhiannon Morgan mot Bezirksregierung Köln och Iris Bucher mot Landrat des Kreises Düren, REG 2007 I-09161.

Kommittédirektiv



En studiesocial utredning

Dir.
2007:153

Beslut vid regeringssammanträde den 22 november 2007

Sammanfattning av uppdraget

En kommitté ska, med utgångspunkt i att studiemedelssystemet och de sociala trygghetssystemen ska samverka på ett optimalt sätt, överväga och föreslå åtgärder vad gäller studerandes ekonomiska och sociala situation. Åtgärderna ska syfta till att den studerande har möjligheter att försörja sig och leva ett tryggt liv under sin studietid.

Kommittén ska överväga om gränsdragningen mellan studiemedelssystemet och de sociala trygghetssystemen behöver förtydligas så att systemen kan samverka på ett optimalt sätt, och i förekommande fall föreslå sådana förtydliganden. För det fall kommittén finner att gränsdragningen mellan systemen inte behöver förtydligas, ska kommittén se över och lämna förslag till hur förbättringar kan göras i andra former och på andra sätt inom studiemedelssystemet.

Kommittén ska även utreda och föreslå förändringar i regelverket inom studiemedelssystemet i riktning mot ett enklare och mer generellt system.

Kommittén ska vidare överväga och föreslå hur framtida beloppsnivåer och fribelopp inom studiemedelssystemet ska se ut i syfte att skapa ett långsiktigt hållbart system som säkerställer en skälig levnadsnivå för de studerande och ger förutsättningar att bedriva effektiva studier.

Kommittén ska förutsättningslöst pröva och föreslå hur statens utgifter för studiestödsadministrationen kan minskas samt pröva om hela eller delar av verksamheten kan överföras i annan regi eller till annan aktör. Kommittén ska vidare utreda om statens fordran

gentemot låntagare med befintliga lån och verksamheten med upplåning för nya studielån kan överföras i annan regi.

Kommittén ska även utreda och föreslå hur studiemedlet kan användas som ett verktyg för att öka genomströmningen i högskoleutbildning.

Tidigare utredningar och överväganden

Den studiesociala utredningen

Den 19 september 2002 beslutade den dåvarande regeringen om direktiv till en studiesocial utredning (dir. 2002:120). En särskild utredare gavs i uppdrag att göra en samlad analys av den ekonomiska och sociala situationen för studerande på olika utbildningsnivåer under den samlade studietiden, inklusive studieuppehåll. Med anledning av riksdagens tillkännagivande (bet. 2000/01:BoU12, rskr. 2000/01:255) fick utredaren också i uppdrag att föreslå hur det nya studiestödssystemet borde samverka med bostadsbidraget på lång sikt.

Regeringen beslutade den 23 januari 2003 om tilläggsdirektiv till utredningen (dir. 2003:13). Utredaren gavs då i uppdrag att analysera förutsättningarna för att införa ett barntillägg till studerande inom studiemedelssystemet. Utredaren överlämnade i december 2003 betänkandet *Studerande och trygghetssystemen* (SOU 2003:130).

Utredningen Nationell koordinator för unga till arbete

Den 12 maj 2005 beslutade den dåvarande regeringen om direktiv till en utredning om hur unga med slutförd gymnasial eller eftergymnasial utbildning ska kunna ges möjlighet till en snabbare etablering på arbetsmarknaden (dir. 2005:21). Utredningen överlämnade i november 2006 betänkandet *Samverkan för ungas etablering på arbetsmarknaden* (SOU 2006:102).

Av betänkandet framgår bl.a. att det finns anledning att se över hur studietakten kan effektiviseras inom den högre utbildningen. Utredningen bygger sitt ställningstagande på bl.a. uppgifter i Statistiska Centralbyråns rapport *Universitet och högskolor – Genomströmning och resultat i högskolans grundutbildning t.o.m. 2003/04*, som publicerades 2005. Av rapporten framgår att av de studerande som första gången registrerades vid en svensk hög-

skoleutbildning under läsåren 1993/94–1997/98 (exklusive gäst-studerande) hade knappt 45 procent tagit examen sju år senare. Ytterligare 20 procent hade uppnått 120 poäng utan att ha tagit ut någon examen. Med en uppföljningstid om elva år hade cirka 55 procent examinerats. Av dem som hade tagit ut en magisterexamen under läsåren 1999/2000–2003/04 var bruttostudietiden, dvs. studietiden inklusive eventuella uppehållsterminer, i genomsnitt tolv terminer (nettostudietid tio terminer) och för en kandidatexamen tio terminer (nettostudietid åttasterminer).

En av utredningens slutsatser var att studerande bör stimuleras att öka studietakten genom att erbjudas avskrivning av del av studielånet, om studierna genomförs inom avsedd tid.

Riksdagens tillkännagivande

Riksdagen gav med anledning av utbildningsutskottets betänkande 2005/06:UbU5 till känna att en ny studiesocial utredning snarast skulle tillsättas (rskr. 2005/06:150). I tillkännagivandet uttalade riksdagen följande. Studenternas studiesociala situation har länge varit eftersatt. Studiemedlet och andra sociala trygghetssystem måste samverka på ett optimalt sätt, så att den enskilde har möjligheter att försörja sig och leva ett tryggt liv under sin studietid. Det behövs därför en kartläggning av samspelet mellan studiestöds-systemet och andra förmånssystem, såsom bostadsbidrag, socialförsäkringssystem, socialbidrag och arbetslöshetsförsäkring. Dessutom måste situationen för studenter med barn ges särskild uppmärksamhet. Även studenthälsovården måste granskas ur ett studiesocialt perspektiv. Utredningen bör vara parlamentariskt sammansatt och studenterna ges ordentlig representation. Utredningen ska gå vidare med att föreslå lösningar för de missförhållanden som har påtalats av den tidigare studiesociala utredningen (SOU 2003:130). Utredningen bör vidare analysera studenternas studiesociala situation och ta fram förslag som innebär förändringar och förbättringar för de studerande.

Beskrivning av studiemedelssystemet och trygghetssystemen

Studiemedelssystemet

Studiemedlen består av en bidragsdel och en frivillig lånedel. Studiemedlens storlek är knuten till prisbasbeloppet. Studiebidraget är skattefritt och pensionsgrundande. Det finns två olika bidragsnivåer i studiemedlen, där den generella bidragsnivån utgör 34,5 procent av studiemedlens totalbelopp. Vuxna studerande på grundskole- och gymnasienivå kan, om de uppfyller vissa villkor, i stället få studiemedel med en högre bidragsnivå. Vidare kan vissa studerande få ett tilläggs lån med cirka 1 600 kronor per månad. Sedan den 1 januari 2006 kan ett tilläggsbidrag lämnas till studerande med barn.

Studiemedel lämnas med ett visst belopp per vecka och kan högst lämnas för en viss angiven tid på respektive utbildningsnivå. Den studerande får ha en inkomst upp till en viss nivå, den s.k. fribeloppsgränsen, utan att studiemedlen reduceras. Fribeloppet är kopplat till det antal veckor studiemedel utbetalas för och beräknas per kalenderhalvår. Fribeloppet uppgår 2007 till cirka 50 000 kronor per kalenderhalvår vid studier på heltid. Om fribeloppet överskrids, minskas studiemedlen med 50 procent av den överskjutande inkomsten.

Studiemedel kan även lämnas för vissa studier utomlands. Studiebidrag ges med samma belopp som för studier i Sverige. Studielånet varierar beroende av studieland. Utöver ordinarie bidrag och lån kan merkostnadslån för bl.a. undervisningsavgifter och resor lämnas.

För studerande som blir sjuka eller vårdar sjukt barn finns det ett särskilt skydd inom studiemedelssystemet. En studerande som blir sjuk kan då under vissa förutsättningar få behålla sina studiemedel under den tid som han eller hon på grund av sjukdom är helt oförmögen att bedriva studier. Om sjukperioden varar längre tid än 30 dagar, kan studieskulden för perioden skrivas av i efterhand.

Det finns för närvarande tre återbetalningssystem som löper parallellt. I alla tre systemen sker återbetalning med ett årligt belopp (årsbeloppet). Hur detta belopp beräknas skiljer sig åt mellan systemen. Inom återbetalningssystemen finns trygghetsregler som ger låntagaren rätt att få nedsättning av årsbeloppet utifrån låntagarens ekonomiska situation.

Trygghetssystemen

Allmänt

Trygghetssystemen bygger på principen om anknytning till förvärvslivet. Att individen kvalificerar sig till förmåner genom arbete utgör alltså grunden för ersättning från stora delar av trygghetssystemen. Systemen består av försäkringar och bidrag. Försäkringarna ska ge skydd vid utebliven inkomst. Ersättningarna följer därför inkomstbortfallsprincipen, dvs. ersättning ska stå i relation till den försäkrades eventuella inkomst. Ett exempel på en sådan försäkring är sjukförsäkringen. Bidragen är generellt sett inte kopplade till förvärvslivet och kompenserar i regel inte för inkomstbortfall. I stället är de antingen av mer generell karaktär, t.ex. barnbidraget, eller behovsprövade, t.ex. bostadsbidraget.

Sjukförsäkringen och föräldraförsäkringen

Både sjukförsäkringen och föräldraförsäkringen bygger i princip på inkomstbortfallsprincipen. Den innebär att ersättningen är kopplad till den sjukpenninggrundande inkomst (SGI) som en person har.

SGI är den årliga inkomst som en försäkrad tills vidare kan antas att komma få för eget arbete. Om den försäkrade inte längre har någon inkomst av arbete, ska han eller hon som regel inte heller längre omfattas av försäkringen. I vissa situationer kan dock en person få behålla sin SGI, trots att han eller hon inte längre har någon arbetsinkomst. Detta gäller bl.a. de som bedriver studier för vilka de uppbär studiestöd enligt studiestödslagen (1999:1395). Den studerande behåller då den SGI som han eller hon hade närmast före studiernas början.

Föräldrapenningen omfattar totalt 480 dagar. Av dessa dagar kan 390 dagar betalas ut enligt förälderns SGI. För den som inte har någon SGI eller en låg SGI betalas ersättning ut på grundnivå. Resterande 90 dagar ges en ersättning på lägstanivå som är 180 kronor per dag för barn födda från och med den 1 juli 2006. För barn födda före den 1 juli 2006 är lägstanivån 60 kronor per dag.

Bostadsbidraget

Bostadsbidraget kan lämnas till barnfamiljer och ungdomar utan barn. Bostadsbidrag till ungdomar utan barn kan lämnas till personer mellan 18 och 29 år, oavsett om hushållet består av en ensamstående eller två sammanboende vuxna. För studerande med studiemedel gäller att bidragsdelen i studiemedlen ligger till grund för inkomstprövningen för bostadsbidrag. Vid beräkning av den bidragsgrundande inkomsten ingår studiebidraget med 80 procent.

Försörjningsstödet

Den som inte själv kan tillgodose sina behov eller kan få dem tillgodosedda på annat sätt har enligt socialtjänstlagen (2001:453) rätt till bistånd av socialnämnden för sin försörjning (försörjningsstöd) och för sin livsföring i övrigt. Biståndet ska tillförsäkra den enskilde en skälig levnadsnivå. Kommunerna har det yttersta ansvaret för att de som bor eller vistas i kommunen får det stöd och den hjälp som de behöver, t.ex. genom ekonomiskt bistånd. Det ekonomiska biståndet ska utgöra ett yttersta skyddsnät när inte några andra försörjningsmöjligheter återstår. Försörjningsstödet storlek fastställs enligt reglerna i socialtjänstlagen och med stöd av en av regeringen fastställd riksnorm som är gemensam för alla kommuner i Sverige. Vuxna studerande anses normalt få sina behov tillgodosedda genom studiemedelssystemet. De kan därför bara i undantagsfall få bistånd i form av försörjningsstöd enligt socialtjänstlagen.

Arbetslöshetsförsäkringen

Riksdagen beslutade den 21 december 2006, efter förslag från regeringen, att avskaffa studerandevillkoret i arbetslöshetsförsäkringen från och med den 1 januari 2007. Vidare har möjligheten att få arbetslöshetsförsäkring under ferieuppehåll avskaffats. Gränsdragningen mellan systemen får därmed anses vara klarlagd och behöver inte utredas.

Behovet av en utredning

Studiemedlets roll

Studiemedlet i form av bidrag och lån är en del av utbildningspolitiken och ska bidra till att förverkliga målen för detta område. Studiemedlet ska verka rekryterande och ge den studerande goda förutsättningar att bedriva framgångsrika studier. Studiemedlet ska också ge den studerande incitament till att klara av studierna inom utsatt tid.

Systemet måste vara enkelt, hållbart och uppfattas som rättvist. Ett enkelt, överblickbart och konsekvent regelverk bidrar till högre rättssäkerhet och minskar risken för felaktiga utbetalningar från systemet.

Studiemedelssystemet är generellt till sin karaktär. Alla som omfattas av systemet har i princip rätt till lika stort studiestöd under studietiden oavsett t.ex. ålder och bostadsort. En grundläggande princip i studiemedelssystemet är att specifika individuella behov ska tillgodoses inom ramen för andra förmånssystem. Under studietiden fungerar studiemedelssystemet tillsammans med de andra trygghetssystemen. Det är viktigt att det finns tydliga samordningsbestämmelser inom studiemedelssystemet och trygghetssystemen, eftersom ersättningar som ska tillgodose liknande syften i huvudsak inte ska kunna uppbäras samtidigt från olika system.

Utgångspunkten ska vara att grundstrukturen inom studiemedelssystemet ligger fast.

Studiesociala frågor

Förändringar på det studiesociala området

Sedan den tidigare studiesociala utredningen presenterade sitt betänkande 2003 har vissa förbättringar genomförts vad gäller de studerandes sociala och ekonomiska situation. I studiemedelssystemet har det bl.a. införts ett tilläggbidrag för studerande med barn och den övre åldersgränsen för studiemedel har höjts från 50 till 54 år. Det har även gjorts vissa övriga förändringar för studerande med barn. Vidare har studiemedlets totalbelopp höjts från och med den 1 juli 2006 med 300 kronor per studiemånad utöver sedvanlig justering mot prisbasbeloppet. Även inom socialförsäkringssystemen har vissa förändringar gjorts, bl.a. har det blivit

möjligt att ha sjuk- eller aktivitetsersättning vilande under studier utan att den studerande förlorar rätten till ersättning.

Även om vissa studiesociala förbättringar har genomförts kvarstår många av de problem som belystes av den tidigare studiesociala utredningen, exempelvis att gränsdragningen mellan studiemedelssystemet och andra trygghetssystem behöver förtydligas eller förändras. Dessutom har andra problem uppmärksamrats, bl.a. behovet av att se över studenthälsovården.

Samverkan mellan studiemedelssystemet och trygghetssystemen

Studerande har svårt att kvalificera sig till sjuk- och föräldraförsäkringen, eftersom ersättning i huvudsak bara kan lämnas om han eller hon har eller tidigare har haft ett arbete. Studerande som blir sjuka eller väljer att bilda familj under studietiden kan då hamna i en besvärlig ekonomisk situation.

De särskilda skyddsregler som finns inom studiemedelssystemet innebär att studerande som blir sjuka eller vårdar sjukt barn under studietiden kan få behålla sina studiemedel. Vid sjukdom krävs dock att den studerande är helt oförmögen att studera på grund av sjukdom för att han eller hon ska omfattas av de särskilda skyddsreglerna. En studerande som har studiemedel (bidrag och lån) och blir sjuk måste delvis finansiera de första 30 sjukdagarna med lån. Först efter 30 dagars sjukdom avskrivs lånedelen i studiemedlet. Mot denna bakgrund behöver frågan om de särskilda skyddsreglerna utredas.

Försörjningsstöd till studerande

Enligt en enkätundersökning som gjordes av den tidigare studiesociala utredningen skiljer sig bl.a. kommunernas riktlinjer åt vad gäller studerandes möjlighet att få försörjningsstöd. Behovsprövningen har inte heller varit tillräckligt individuell. Det finns därför ett behov av att kartlägga hur tillämpning och praxis ser ut på området.

Studerande med barn

Studerande med familjeansvar kan periodvis ha en ansträngd ekonomi med knappa disponibla resurser. Detta gäller särskilt ensamstående föräldrar.

Den 1 januari 2006 infördes ett tilläggsbidrag till studerande med barn som är knutet till prisbasbeloppet. Motivet var dels att öka föräldrars möjligheter att studera, dels att förbättra den ekonomiska situationen för studerande med barn. En utvärdering av denna reform behövs.

Studenthälsovården

Studenthälsovården kan användas i större utsträckning för att fånga upp eventuella problem inom en högskola. Genom att fånga upp studenternas behov och problem ökar sannolikheten för att studenter inte avbryter sina studier och genomgår sin utbildning på ett framgångsrikt och effektivt sätt.

Högskoleverket har i sin rapport 2007:24 R Studier – karriär – hälsa – en utvärdering av högskolornas arbete med studievägledning, karriärvägledning och studenthälsovård påpekat bl.a. att arbetet med uppföljning, utvärdering och utveckling måste förbättras inom studenthälsovården. I rapporten uppmärksammar Högskoleverket även situationen för distansstuderande.

En studie gjord av en arbetsgrupp vid Den nationella narkotikasamordnaren – Alkohol, narkotika och studentliv (rapport 6, 2005) om attityder, tankar och användningen av alkohol och narkotika hos svenska universitets- och högskolestudenter, visar att alkoholkonsumtionen är hög vid svenska lärosäten. Skador och problem till följd av hög alkoholkonsumtion ökar studenternas risk att misslyckas i studierna och inte fullgöra sin utbildning.

Samlad information om studiesociala frågor

Det är angeläget att se över hur informationen till studerande om de studiesociala frågorna kan samlas och förbättras. Ett bättre utbyggt informationsnät där all kunskap om sociala och ekonomiska villkor finns samlad skulle ge en ökad trygghet för den studerande samt skapa förutsättningar för mer effektiva studier.

Studiemedelssystemet

Ekonomi är viktig för att studerande ska kunna bedriva sina studier framgångsrikt. Många studerande upplever i dag en kärv ekonomisk situation.

När det gäller möjligheten att kombinera arbete med studier innebär de s.k. fribeloppsgränserna inom studiemedelssystemet att studerande i vissa fall inte kan förbättra sin levnadsstandard så mycket som han eller hon önskar. Den studerande riskerar också att få en onödigt stor skuldbörda. Beloppsnivåer och fribelopp inom studiemedelssystemet behöver därför ses över.

I dag är regelverket inom studiemedelssystemet relativt komplext och svårgenomträngligt. För den studerande kan det vara svårt att överblicka de rättigheter och skyldigheter som studiemedelssystemet innebär. För den administrerande myndigheten kan komplicerade regler innebära att administrationen försvåras. Dessa problem gäller främst vid studier på grundskole- och gymnasial nivå samt för studier utomlands. Det finns därför ett behov av att se över regelverket.

I den mån besparingar uppnås genom en förenkling av regelverket kan medel tas i anspråk för att finansiera studiesociala förbättringar och förändringar inom studiemedelssystemet.

Studiestödsadministration

Centrala studiestödsnämnden (CSN) ansvarar för studiesociala frågor samt administrerar studiehjälpen, studiemedlen, hemutrustningslån till flyktingar, ersättning enligt förordningen (1995:667) om bidrag till vissa funktionshindrade elever i gymnasieskolan, s.k. Rg-bidrag, och ersättning till föräldrar som ska lära sig teckenspråk, s.k. TUFF-ersättning. CSN ansvarar även för administrationen av återbetalning av studielån. Studielånen finansieras genom att medel lånas upp i Riksgäldskontoret.

CSN:s administration finansieras, till cirka hälften vardera, med förvaltningsanslag och med inbetalda administrativa avgifter. Administrationskostnaderna uppgick 2006 till cirka 755 miljoner kronor, varav ungefär hälften utgjordes av personalkostnader. CSN har cirka 1 000 anställda på 15 orter i landet.

Statens verksamhet ska kännetecknas av hög effektivitet och god hushållning. Detta ställer krav på god löpande styrning och

uppföljning men också på omprövning. Såväl organisation och arbetsformer som det offentliga åtagandet i sig behöver ses över för att säkerställa hög effektivitet och god hushållning i statens verksamhet. En del i detta är att överväga om statens utgifter för studiestödsadministration kan minskas genom att hela eller delar av verksamheten hanteras och organiseras på ett mer ändamålsenligt och kostnadseffektivt sätt. Detta kan få konsekvenser för myndighetens ledningsform.

Vidare är det angeläget att överväga om och i så fall hur statens fordran gentemot låntagare med befintliga lån och verksamheten med upplåning för nya studielån kan föras över i annan regi, t.ex. till banker. En förändring i denna riktning skulle t.ex. kunna gynna den studerande genom att valfriheten ökar om den studerande själv får bestämma var han eller hon ska ta sina studielån. Utgångspunkten ska vara att den enskildes medgivande ska krävas för att överföra lån till privata aktörer. Lånevillkoren ska inte retroaktivt kunna försämrats för den enskilde. Erfarenheter från de övriga nordiska ländernas administration av studiestöds- och återbetalningsverksamhet ska beaktas.

I den mån besparingar uppnås kan medel tas i anspråk för att finansiera studiesociala förbättringar och förändringar inom studiemedelssystemet.

Ökad genomströmning i den högre utbildningen

Det är önskvärt att öka genomströmningen i den högre utbildningen dels för att den studerandes skuldsättning därigenom kan minskas, dels för att möjliggöra ett tidigare inträde för studerande på arbetsmarknaden. Bl.a. Norge och Finland har genomfört åtgärder i syfte att ge incitament till en snabbare genomströmning i högskolan, t.ex. olika former av ekonomiska förmåner inom ramen för det nationella studiestödssystemet.

En metod för att öka genomströmningen inom högskolan är att införa en examensbonus för studerande som avlägger en examen i högskolan inom utsatt tid. Examensbonusen kan t.ex. bestå i att en del av den studerandes studieskuld skrivs av vid avlagd examen. Ytterligare en möjlighet kan vara ett s.k. peng-per-poäng-system, som innebär att studiebidraget inom studiemedlet avpassas i förhållande till tidigare studieresultat i form av avklarade poäng. I det fall bidragsdelen minskar kan i stället lånedelen öka, så att total-

beloppet ändå motsvarar vad som maximalt kan beviljas i studiemedel.

Ökad genomströmning och tidigare inträde på arbetsmarknaden är beroende av att studenterna får god studie- och karriärvägledning, såväl inför som under studierna. För att ge fler studenter förutsättningar att genomföra studierna på ett effektivt sätt bör det beaktas hur en god studie- och yrkesvägledning kan understödja en ökad genomströmning.

Uppdraget

Studiesociala frågor

En kommitté ska, med utgångspunkt i att studiemedelssystemet och de sociala trygghetssystemen ska samverka på ett optimalt sätt, överväga och föreslå åtgärder vad gäller studerandes ekonomiska och sociala situation, så att den studerande har möjligheter att försörja sig och leva ett tryggt liv under sin studietid.

Kommittén ska:

- överväga om gränsdragningen mellan studiemedelssystemet och de sociala trygghetssystemen behöver förtydligas så att systemen kan samverka på ett optimalt sätt och, i förekommande fall, föreslå sådana förtydliganden, eller, för det fall kommittén finner att gränsdragningen mellan systemen inte behöver förtydligas, se över och lämna förslag till hur förbättringar kan göras i andra former och på andra sätt inom studiemedelssystemet,
- kartlägga kommunernas tillämpning av socialtjänstlagen (2001:453) och praxis vad gäller försörjningsstöd till studerande,
- utvärdera betydelsen av tilläggsbidraget inom studiemedlet för studerande med barn och överväga om det finns behov av att ytterligare underlätta situationen för dessa studerande,
- utreda om det ur ett studiesocialt perspektiv finns behov av att göra insatser för att förbättra studenthälsovården och, i så fall, föreslå hur detta kan ske samt överväga om nationella riktlinjer behöver tas fram för studenthälsoarbetet med utgångspunkt i Högskoleverkets rapport 2007:24 R,

- föreslå vilka verktyg som kan användas i arbetet med att minska studenternas alkoholkonsumtion,
- föreslå hur informationen till studerande om de studiesociala frågorna kan samlas och förbättras, och
- definiera vilka studerandegrupper och utbildningsformer som ska omfattas av de förslag som lämnas.

Studiemedelssystemet

Utgångspunkten för uppdraget är att grundstrukturen inom studiemedelssystemet ska ligga fast.

Kommittén ska:

- överväga och föreslå hur framtida beloppsnivåer och fribelopp inom studiemedelssystemet ska se ut i syfte att skapa ett långsiktigt hållbart system som säkerställer en skälig levnadsnivå för de studerande och ger förutsättningar att bedriva effektiva studier, och
- utreda och föreslå förändringar i regelverket inom studiemedelssystemet i riktning mot ett enklare och mer generellt system och i anslutning till detta särskilt överväga om regelverket kring studiemedel för studier utomlands och det högre bidraget ska förenklas.

Studiestödsadministration

Kommittén ska:

- förutsättningslöst pröva och föreslå hur statens utgifter för studiestödsadministration kan minskas genom att hela eller delar av verksamheten hanteras och organiseras på ett mer ändamålsenligt och kostnadseffektivt sätt, analysera CSN:s uppgifter i syfte att pröva om myndighetens uppgifter kan renodlas och effektiviseras samt pröva om hela eller delar av verksamheten kan överföras i annan regi eller till annan aktör,
- överväga vilken ledningsform CSN ska ha, och
- utreda om statens fordran gentemot låntagare med befintliga lån och verksamheten med upplåning för nya studielån kan över-

föras i annan regi (t.ex. banker) och, i förekommande fall, föreslå hur detta bör ske.

Ökad genomströmning i den högre utbildningen

Kommittén ska:

- utreda och föreslå hur studiemedlet kan användas som ett verktyg för att öka genomströmningen i högskoleutbildning, t.ex. genom att införa en examensbonus eller ett s.k. peng-per-poäng-system, och
- analysera vilka konsekvenser ett förslag som syftar till att öka genomströmningen får för studenternas studiesociala situation och studieval.

Felaktiga utbetalningar och jämställdhet

Kommittén ska i tillämpliga delar föreslå åtgärder för att förhindra felaktiga utbetalningar inom studiemedelssystemet. Vidare ska kommittén tillämpa ett jämställdhetsperspektiv i sina analyser och förslag så att studiemedelssystemet bidrar till jämställdhet mellan kvinnor och män.

Förslag till författningstexter

Kommittén ska lägga fram de författningsförslag som behövs för att kunna genomföra de förändringar som den föreslår.

Kostnadsberäkningar och andra konsekvensanalyser

Förslagets konsekvenser ska redovisas enligt vad som anges i 14 och 15 §§ kommittéförordningen (1998:1474).

I de fall kommitténs förslag påverkar kostnader eller intäkter för staten, kommuner, landsting, företag eller enskilda ska en beräkning av dessa kostnader redovisas. Vid kostnadsökningar eller intäktsminskningar för staten, kommuner, landsting eller enskilda, ska kommittén föreslå en finansiering.

Samråd och tidigare ställningstaganden

Kommittén ska i frågor som berör de sociala trygghetssystemen samråda med den i budgetpropositionen för 2008 (prop. 2007/08:1) aviserade parlamentariska utredningen om socialförsäkringarna. Kommittén ska vidare ha kontakter med och informera sig om det i samma budgetproposition aviserade utredningsarbetet om beräkning av den sjukpenninggrundande inkomsten utifrån historiska inkomster. Kommittén ska även hålla sig informerad om arbetet i utredningen om en översyn av den statliga förvaltningens uppgifter och organisation (dir. 2006:123). Kommittén ska också samråda med Statens Folkhälsoinstitut vad gäller frågan om att minska studenternas alkoholkonsumtion. Samråd ska även ske med berörda intressegrupper.

De förslag som kommittén lämnar ska i tillämpliga delar tas fram med utgångspunkt från den tidigare studiesociala utredningens betänkande Studerande och trygghetssystemen (SOU 2003:130).

Redovisning av uppdraget

Kommittén ska redovisa sitt slutbetänkande senast den 31 mars 2009. Kommittén får delredovisa vissa frågor.

(Utbildningsdepartementet)

Möten, samråd och intervjuer

Kommittén

Kommittén har sammanträtt vid 11 tillfällen mellan mars 2008 och februari 2009.

Referensgrupp

Kommitténs referensgrupp har träffats vid fem tillfällen under 2008:

- 2008-03-27
- 2008-04-24
- 2008-09-12
- 2008-10-27
- 2008-12-11

Följande personer har ingått i kommitténs referensgrupp:

Ann Backman-Ericson	Arbetsförmedlingen
Ann-Sofi Löth	Centrala studiestödsnämnden
Edward Palmer	Försäkringskassan
Karin Holmvall	Högskoleverket
Thomas Hagnefur	Landsorganisationen i Sverige (LO)
Ann-Christine Hagelin	Riksgäldskontoret
Eva Westerberg	Saco studentråd
Bodil Edler	Statens folkhälsoinstitut
Johan Hansing	Svenska Bankföreningen
Jonas Bergren	Svenskt Näringsliv
Marie-Louise Strömgren	Sveriges akademikers central- organisation (Saco)
Elin Rosenberg	Sveriges förenade studentkårer (SFS) (t.o.m. möte 2)

Moa Neuman	Sveriges förenade studentkårer (SFS) (fr.o.m. möte 3)
Birgitta Hällegårdh Mats Edvardsson	Sveriges Kommuner och Landsting Sveriges universitets- och högskole- förbund (SUHF)
Kristina Persdotter	Tjänstemännens Centralorganisation (TCO)
Sara Pettigrew Kenth Laurell	TRIA Vuxenstuderandes intresseorganisation (VIO)

Studiebesök

Under hösten 2008 genomförde kommittén tre studiebesök. Vid studiebesöken berördes främst frågor kring studieekonomi och studerandestöd, t.ex. studievägledning. Vid besöken intervjuades både studerande och representanter för lärosätet/huvudmannen. Följande lärosäten/huvudmän besöktes:

- Lunds universitet (2008-10-10).
- Malmö högskola (2008-10-10).
- Komvux i Eskilstuna kommun (2008-11-10).

Seminarium

Den 22 maj 2008 anordnade kommittén ett nordiskt seminarium ang. studiefinansiering. Seminariet inleddes med översiktliga presentationer av studiestödssystemen i Danmark, Finland och Norge. Under eftermiddagen diskuterades studiestödssystemen i en paneldiskussion med följande medverkande:

Jørgen Winther	Styrelsen for Statensuddannelsesstøtte, Danmark.
Ilpo Lahtinen	Folkpensionsanstalten, Finland.
Vigdis Moseng	Lånekassen, Norge.
Margaretha Holmlund	Centrala studiestödsnämnden, Sverige.

Andra utredningar

Globaliseringsrådets kansli

- 2008-11-03.

Statskontorets granskning av Centrala studiestödsnämndens kontrollarbete med att förhindra felaktiga utbetalningar

- 2008-09-25.

Utredningen om enhetligare regler och återkrav: Återkravsutredningen (Fi 2007:15)

- 2008-08-26 och 2008-11-12.

Utredningen om en översyn av aktivitetsersättning (S 2007:15)

- 2008-08-26.

Utredningen om en översyn av den statliga förvaltningens uppgifter och organisation: Förvaltningskommittén (Fi 2006:08)

- 2008-04-02.

Utredningen om ökad frihet för universitet och högskolor: Autonomiutredningen (U 2007:11)

- 2008-09-30.

Utredningsarbetet om beräkning av den sjukpenninggrundande inkomsten utifrån historiska inkomster

- 2008-04-24, 2008-10-16 och 2008-11-13.

Övriga möten

Angående försörjningsstöd till studerande:

- Sveriges kommuner och landsting (2008-04-14 och 2008-11-28).
- Sveriges förenade studentkårer (SFS) och Vuxenstuderandes intresseorganisation (VIO) (2008-12-01).

Angående information till studerande:

- Högskoleverket och Skolverket (2008-09-17 och 2008-10-28).
- CSN och Försäkringskassan (2008-12-03).

Angående studenthälsovården och studenters alkoholkonsumtion:

- Nätverket Sveriges studenthälsor (2008-09-23 och 2008-10-17).
- Högskoleverket (2008-10-17).
- Statens folkhälsoinstitut, Riskbruksprojektet, och representant från Studenthälsan i Gävle samt forskare från Lunds universitet (2008-06-14).

- Sveriges förenade studentkårer (SFS) (2008-07-21).
- Statens folkhälsoinstitut, Riskbruksprojektet (2008-10-16).

Angående studiestödssystemet i Danmark:

- Styrelsen for Statens uddannelsesstøtte, Köpenhamn (2008-10-09).

Angående studerande i kommunal vuxenutbildning:

- Sverige kommuner och landstings referensgrupp för vuxenstudier (2008-05-29 och 2008-11-26).

Angående studerande på folkhögskolor:

- Folkbildningsrådet (2008-10-02).

Angående studerande på KY-utbildningar:

- Myndigheten för kvalificerad yrkesutbildning (2008-10-13).

Statens offentliga utredningar 2009

Kronologisk förteckning

1. En mer rättssäker inhämtning av elektronisk kommunikation i brottsbekämpningen. Ju.
2. Nya nät för förnybar el. N.
3. Ransonering och prisreglering i krig och fred. Fö.
4. Sekretess vid anställning av myndighetschefer. Fi.
5. Säkerhetskopiors rättsliga status. Ju.
6. Återkrav inom välfärdssystemen. – Förslag till lagstiftning. Fi.
7. Den svenska administrationen av jordbruksstöd. Jo.
8. Trygg med vad du äter – nya myndigheter för säkra livsmedel och hållbar produktion. Jo.
9. Säkerhetskontroller vid fullmäktige- och nämndsammanträden. Fi.
10. Miljöprocessen. M.
11. En nationell cancerstrategi för framtiden. S.
12. Skatt i retur. Fi.
13. Effektiviteten i Kriminalvårdens lokal-försörjning. Ju.
14. Grundlagsskydd för digital bio och andra yttrandefrihetsrättsliga frågor. Ju.
15. Kraftsamling! – museisamverkan ger resultat. + Bilagor. Ku.
16. Betänkande av Kulturutredningen. Grundanalys Förnyelseprogram Kulturpolitikens arkitektur. Ku.
17. Kommunal kompetenskatalog. En problemorientering. Ju.
18. Två rapporter till Grundlagsutredningen. Ju.
19. Aktiv väntan – asylökande i Sverige. Ju.
20. Mer järnväg för pengarna. N.
21. Redovisning av kommunal medfinansiering. Fi.
22. En ny alkohollag. S.
23. Olovlig tobaksförsäljning. S.
24. De statliga beställarfunktionerna och anläggningsmarknaden. N.
25. Samordnad kommunstatistik för styrning och uppföljning. Fi.
26. Det växande vattenbrukslandet. Jo.
27. Ta klass. U.
28. Stärkt stöd för studier – tryggt, enkelt och flexibelt. + Bilagor. U.

Statens offentliga utredningar 2009

Systematisk förteckning

Justitiedepartementet

- En mer rättssäker inhämtning av elektronisk kommunikation i brottsbekämpningen. [1]
Säkerhetskopiers rättsliga status. [5]
Effektiviteten i Kriminalvårdens lokalförsörjning. [13]
Grundlagsskydd för digital bio och andra yttrandefrihetsrättsliga frågor. [14]
Kommunal kompetenscatalog.
En problemorientering. [17]
Två rapporter till Grundlagsutredningen. [18]
Aktiv väntan – asylsökande i Sverige. [19]

Försvarsdepartementet

- Ransonering och prisreglering i krig och fred. [3]

Socialdepartementet

- En nationell cancerstrategi för framtiden. [11]
En ny alkohollag. [22]
Olovlig tobaksförsäljning. [23]

Finansdepartementet

- Sekretess vid anställning av myndighetschefer. [4]
Återkrav inom välfärdssystemen.
– Förslag till lagstiftning. [6]
Säkerhetskontroller vid fullmäktige- och nämndsammanträden. [9]
Skatt i retur. [12]
Redovisning av kommunal medfinansiering. [21]
Samordnad kommunstatistik för styrning och uppföljning. [25]

Utbildningsdepartementet

- Ta klass. [27]
Stärkt stöd för studier – tryggt, enkelt och flexibelt. + Bilagor. [28]

Jordbruksdepartementet

- Den svenska administrationen av jordbruksstöd. [7]
Trygg med vad du äter – nya myndigheter för säkra livsmedel och hållbar produktion. [8]
Det växande vattenbrukslandet. [26]

Miljödepartementet

- Miljöprocessen. [10]

Näringsdepartementet

- Nya nät för förnybar el. [2]
Mer järnväg för pengarna. [20]
De statliga beställarfunktionerna och anläggningsmarknaden. [24]

Kulturdepartementet

- Kraftsamling!
– museisamverkan ger resultat. + Bilagor. [15]
Betänkande av Kulturutredningen.
Grundanalys
Förnyelseprogram
Kulturpolitikens arkitektur. [16]